Almanca aslından ilk kez

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i

KARL MARX

yazılama

Çeviren: Erkin Özalp

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i

Yazılama Yayınevi: 27

Marksist Kitaplık Dizisi: 3

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i

Karl Marx

Almanca'dan Çeviren
Erkin Özalp

Kapak Tasarımı
Gökçe Erbil / Heval Deniz Çakıcıoğlu

Birinci Baskı
Mayıs 2009

ISBN
978-605-5892-18-0

Baskı
Kayhan Matbaacılık
Güven San. Sitesi C Blok No: 244
Topkapı - İSTANBUL (0212 576 01 46 / 0212 612 31 85)

İrtibat
Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.
Osman Ağa Mah. Kırtasiyeci Sok. Banu Han. No:22/2
Kadıköy – İSTANBUL

0 216 338 52 59
www.yazilama.com
yazilama@yazilama.com

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i

Karl Marx

Çeviri için temel alınan metin:

- *Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte*
Karl Marx-Friedrich Engels, *Werke*, Band 8, Dietz Verlag, Berlin, DDR, 1960, s. 111-207
http://www.mlwerke.de/me/me08/me08_111.htm

Karşılaştırma için başvurulan Almanca metinler:

- *Der achtzehnte Brumaire des Louis Napoleon*
Karl Marx-Friedrich Engels, *Werke*, Band 8, Dietz Verlag, Berlin, DDR, 1972, s. 115-207
http://www.internationalesozialisten.de/Buecher/Klassiker/Der%20achtzehnte%20Brumaire%20des%20Louis%20Bonaparte.pdf
(Almanca baskı editörünün notları asıl olarak bu kaynaktan alınmıştır.)

- *Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte*
Karl Marx, Werke von Marx und Engels
http://www.kalle-der-rote.de/Der_achtzehnte_Brumaire.pdf

Karşılaştırma için başvurulan İngilizce metinler:

- *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte*
Karl Marx, Marx/Engels Internet Archive (MIA)
http://www.marxists.org/archive/marx/works/1852/18th-brumaire/index.htm
(İngilizce baskı editörünün notları asıl olarak bu kaynaktan alınmıştır.)

- *The Class Struggles in France: From the February Revolution to the Paris Commune*
Karl Marx, Resistance Books, Chippendale, Sydney, 2003

Karşılaştırma için başvurulan Fransızca metin:

- *Le 18 brumaire de L. Bonaparte*
Karl Marx, Archive Internet des Marxistes
http://www.marxists.org/francais/marx/works/1851/12/brum.htm

Karşılaştırma için başvurulan Türkçe metin:

- *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*
Karl Marx, çev: Sevim Belli, Sol Yayınları, Ankara, Ekim 2007, 4. Baskı

İçindekiler

Sunuş

Fransa'da, 1848 yılının Şubat ayında gerçekleştirilen devrimle başlayan İkinci Cumhuriyet dönemi, Cumhurbaşkanı Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesiyle son bulmuştu. Napoleon Bonaparte'ın (I. Napoleon) yeğeni olan Louis Bonaparte, tam bir yıl sonra, 2 Aralık 1852'de, imparatorluğunu ilan edecek ve III. Napoleon adını alacaktı.

Marx, Aralık 1851 ile Mart 1852 arasında yazdığı *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı çalışmasında, 1848 Şubat Devrimi ile Bonaparte'ın darbesi arasındaki dönemi inceliyor. Kitabın adında, Napoleon Bonaparte'ın yine bir darbeyle diktatörlüğünü ilan ettiği günün (9 Kasım 1799), 1789 Fransız Devrimi'nin ardından benimsenen Fransız Devrimci Takvimine göre "Brumaire" ayının 18. günü olmasına gönderme yapılıyor.

18 Brumaire, ilk olarak, 1852 yılının Mayıs ayında, ABD'nin New York kentinde, Marx'ın mücadele arkadaşı Joseph Weydemeyer'in çıkardığı *Die Revolution* (Devrim) dergisinin ilk sayısı olarak yayımlandı. Weydemeyer, bir hata yaparak, çalışmanın başlığını, "Louis Napoleon'un 18 Brumaire'i" şeklinde değiştirmişti. Weydemeyer'in matbaaya gereken ödemeyi yapamaması nedeniyle bu ilk baskının büyük bir bölümü teslim alınamamış ve Avrupa'ya az sayıda kopyası ulaşmıştı.

Karl Marx, 1869 yılında Almanya'nın Hamburg kentinde çıkan ikinci baskı öncesinde kitapta çeşitli düzeltmeler yaptı ve bunlara ilişkin açıklamalarının da yer aldığı bir önsöz yazdı.

Kitabın Friedrich Engels tarafından hazırlanan üçüncü baskısı, onun yazdığı önsözle birlikte, 1885'te yayımlandı. 1869 baskısını temel alan Engels de metinde bazı değişiklikler yaptı.

Bu çeviri için kullanılan kaynakta, *18 Brumaire*'in 1869 baskısı temel alınırken, 1885 baskısında yapılan biçimsel değişikliklerin bazıları benimseniyor.

Yine bu çeviri için başvurulan Fransızca kaynakta, Marx'ın 1869 baskısında çıkardığı bazı cümle ve paragraflar da yer alıyor. Bunları, Fransızcadan çevrilmiş olarak, "Notlar" bölümünde bulabilirsiniz. Söz konusu notların numaraları, ana metinde, <açılı parantez işaretleri içinde> gösterildi.

Kitabın sonunda, Marx'ın çalışmalarına ve Fransa'nın tarihine çok aşina olmayanların özellikle ilk sayfaları okurken yaşayabilecekleri zorlukları azaltma umuduyla, çok kısa bir giriş yazısına yer verildi.

Bu çeviride, okumayı kolaylaştırmak için, açıklayıcı notlar sayfa altlarına yerleştirildi. Ayrıca, dipnot sayısını sınırlı tutma amacıyla, kişiler, kavramlar ve tarihsel olaylar hakkındaki bilgilerin önemli bir kısmı, "sözlükçe ve dizin" bölümünde verildi.

Yine okumayı kolaylaştırmak için, başta Fransızca ifadelerin Türkçe karşılıkları olmak üzere bazı açıklamalar [köşeli parantez işaretleri içinde] sunuldu. Metinde bulunan tüm köşeli parantezler çevirmen tarafından konmuştur. Almanca baskı editörüne ait az sayıda not, {çengelli parantez işaretleri içinde} gösterildi.

Son olarak, Marx, Fransızca sözcüklerdeki aksan işaretlerini (é, è, ô gibi sesli harflerin üzerindeki işaretler), sık geçen bazı isimlerde (Napoléon, Orléans gibi), çoğu zaman kullanmıyor. Metinde ve dipnotlarda Marx'ın tercihleri dikkate alındı. "Sözlükçe ve dizin" bölümündeki tüm Fransızca sözcüklerde aksan işaretleri de bulunuyor.

Erkin Özalp
Nisan 2009

[Friedrich Engels'in 1885'teki üçüncü baskı için yazdığı]

Önsöz

İlk baskısından otuz üç yıl sonra "On Sekiz Brumaire"in yeni bir baskısının gerekli hale gelmesi, bu kitapçığın bugün de değerinden hiçbir şey yitirmediğini kanıtlıyor.

Gerçekten de dahice bir çalışmaydı. Tüm siyaset dünyasını bulutsuz gökyüzünden düşen bir yıldırım gibi şaşırtan olayın hemen ardından, bazılarının ahlaki öfke çığlıklarıyla lanetlediği, başkalarının devrimden kurtuluş ve hatalarından dolayı devrimin cezalandırılması olarak benimsediği, ama herkesi yalnızca hayrete düşüren ve hiç kimsenin anlayamadığı bu olayın hemen ardından, Marx, Fransız tarihinin Şubat günleri sonrasındaki tüm akışını iç bağlantılarıyla birlikte ortaya koyan, 2 Aralık mucizesini bu bağlantıların doğal ve kaçınılmaz bir sonucuna indirgeyen, kısa ve özlü bir sununla ortaya çıktı ve bunu yaparken, darbenin kahramanını fazlasıyla hak ettiği şekilde aşağılamak dışında bir yola başvurması bile gerekmedi. Ve resim o denli ustalıkla çizilmişti ki, o günden sonra yapılan tüm yeni açıklamalar, yalnızca, resmin gerçeği ne kadar doğru bir şekilde yansıttığının yeni kanıtlarını sundu. Günün canlı tarihi hakkındaki bu olağanüstü kavrayış, olayların, gerçekleştikleri anda bu denli açık şekilde anlaşılması, gerçekten de benzersizdir.

Ama bunun için, Marx'ın Fransız tarihi hakkındaki derin bilgisine de gerek vardı. Fransa, tarihsel sınıf mücadelelerinin, başka her yeri geride bırakacak şekilde, her seferinde sonuca kadar götürülmüş olduğu, dolayısıyla, sınıf mücadelelerinin çerçevesini oluşturan ve bu mücadelelerin sonuçlarının biriktiği değişen siyasal biçimlerin de en keskin sınır çizgi-

lerini taşıdığı ülkedir. Ortaçağda feodalizmin merkezi, Rönesanstan bu yana toplumsal katmanlaşmaya dayalı birleşik monarşinin örnek ülkesi olan Fransa, Büyük Devrimde feodalizmi yerle bir etti ve başka hiçbir Avrupa ülkesinde olmadığı kadar klasik bir biçimde, burjuvazinin saf egemenliğini kurdu. Yükselme çabası içindeki proletaryanın egemen burjuvaziye karşı yürüttüğü mücadele de, burada, başka hiçbir yerde bilinmeyen, keskin bir biçimle ortaya çıktı. Marx'ın geçmişteki Fransız tarihini özel bir ilgiyle incelemekle kalmayıp, güncel tarihi de bütün ayrıntılarıyla izlemesinin, gelecekte kullanmak üzere malzeme toplamasının ve dolayısıyla olayların onu hiçbir zaman şaşırtmamasının nedeni buydu.

Ama bunlara eklenmesi gereken bir başka olgu daha vardı. Tarihin büyük hareket yasasını ilk olarak tam da Marx keşfetmişti; bu yasaya göre, ister siyasal, ister dinsel, ister felsefi, isterse başka bir ideolojik alanda yaşansınlar, tüm tarihsel mücadeleler, gerçekte yalnızca, toplumsal sınıfların mücadelelerinin az ya da çok belirgin ifadeleridir ve bu sınıfların varlığını ve dolayısıyla aynı zamanda çarpışmalarını belirleyen de, iktisadi durumlarının gelişme derecesi, üretim tarzları ve bunların belirlediği değişim ilişkileridir. Enerjinin dönüşümü yasası doğa bilimi için ne kadar önemliyse tarih için o kadar önemli olan bu yasa, burada da, Marx'a, İkinci Fransız Cumhuriyetinin tarihini anlamanın anahtarını vermişti. Bu çalışmasında, yasasını, söz konusu tarih üzerinden sınava tabi tuttu ve otuz üç yıl sonra bile, bu sınavın parlak bir başarıyla sonuçlandığını söyleme zorunluluğumuz sürüyor.

Friedrich Engels

[Karl Marx'ın 1869'daki ikinci baskı için yazdığı]

Önsöz

Erken ölen arkadaşım *Joseph Weydemeyer*,[1] 1 Ocak 1852'den itibaren New York'ta haftalık bir siyasal dergi çıkarmak istemişti. Benden, aynı dergi için, *coup d'état*'nın [hükümet darbesinin] tarihini göndermemi talep etmişti. Bu nedenle, Şubat ortasına kadar ona her hafta şu başlığı taşıyan makaleler yazdım: "Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i". Bu arada Weydemeyer'in başlangıçtaki planı başarısızlığa uğradı. Buna karşın, 1852 ilkbaharında, "*Die Revolution*" [Devrim] adlı aylık bir dergi çıkardı ve bu derginin ilk sayısı benim "On Sekiz Brumaire"imden oluştu. O dönemde bu derginin birkaç yüz kopyası Almanya'ya girebildi, ama gerçek kitapçılara ulaşamadılar. Dergiyi dağıtmasını önerdiğim aşırı radikal geçinen bir Alman kitapçısı, "döneme" bu kadar "ters düşen bir isteği", gerçekten dürüst bir korkuyla karşıladı.

Bu açıklamalardan, önünüzdeki metnin gelişmelerin dolaysız baskısı altında ortaya çıktığı ve tarihsel malzemesinin Şubat ayının (1852) ötesine uzanmadığı sonucu çıkıyor. Bugün yeniden yayımlanması, kısmen kitapçı talebinin, kısmen de Almanya'daki arkadaşlarımın ısrarının ürünü.

Benimkiyle yaklaşık olarak *aynı zamanda* aynı konuyu işlemiş olan çalışmalardan yalnızca ikisi dikkate değer: Victor Hugo'nun "*Napoléon le petit*"i [Küçük Napoléon] ile Proudhon'un "*Coup d'état*"sı.

Victor Hugo, darbenin sorumlu yayımcısına yönelik acı ve nükteli sövgülerle yetiniyor. Onun çalışmasında, olayın kendisi, bulutsuz gök-

---

[1] Amerikan İç Savaşı sırasında St. Louis bölgesinin askeri komutanı - Karl Marx'ın notu.

yüzünden düşen bir yıldırım gibi görünüyor. Bu olayda, yalnızca. tek bir bireyin şiddet eylemini görüyor. Ona dünya tarihinde eşi benzeri bulunmayan bir kişisel girişimcilik gücü atfederek, bu bireyi küçültmek yerine büyüttüğünü fark etmiyor. Proudhon ise, darbeyi, öncesindeki tarihsel gelişmenin bir sonucu olarak sunmaya çalışıyor. Ama darbe hakkındaki tarihsel yorumu, o farkına varmasa bile, darbe kahramanının tarihsel bir savunmasına dönüşüyor. Böylece, bizim "*nesnel*" tarih yazıcılarımızın hatasına düşüyor. Bense, Fransa'daki *sınıf mücadelesinin*, sıradan ve gülünç bir kişiliğin kahraman rolünü oynamasını mümkün kılan koşulları ve ilişkileri nasıl yarattığını gösteriyorum.

Önünüzdeki metin üzerinde yeniden çalışılması, onu özgün renginden yoksun bırakmak anlamına gelirdi. Dolayısıyla, baskı hatalarını düzeltmekle ve bugün anlaşılırlıklarını yitirmiş olan imaları çıkarmakla yetindim.

Çalışmamın, "Ama imparator pelerini sonunda Louis Bonaparte'ın omuzlarına düştüğünde, Napoleon'un Vendôme Sütunu'nun tepesindeki tunçtan heykeli devrilecek" şeklindeki kapanış cümlesinde söylenen şey, daha şimdiden gerçekleşmiş durumda.[2]

Albay Charras, 1815 seferi hakkındaki çalışmasıyla, Napoleon kültüne yönelik saldırıyı başlatmıştı. Fransız yazını, o günden beri ve özellikle de son yıllarda, Napoleon efsanesini, tarih araştırması, eleştiri, taşlama ve fıkra silahlarıyla sona erdirdi. Geleneksel halk inancından bu şiddetli kopuş, bu muazzam zihinsel devrim, Fransa'nın dışında fazla fark edilmedi ve çok daha az anlaşıldı.

Son olarak, kitabımın, bugün özellikle Almanya'daki okullarda yaygın olarak kullanılan *Sezarizm* teriminin bir kenara bırakılmasına katkıda bulunacağını umuyorum. Bu yüzeysel tarihsel benzetmede, en önemli nokta, yani eski Roma'da sınıf mücadelesinin yalnızca ayrıcalıklı bir azınlığın kendi içinde, özgür zenginler ile özgür yoksullar arasında gerçekleştiği ve bu mücadele sırasında, halkın büyük üretici kitlesinin, yani kölelerin, mücadele edenler için hareketsiz bir zemin oluşturmaktan başka bir şey yapmadığı unutuluyor. Sismondi'nin anlamlı sözü unutuluyor: Roma proletaryası, toplumun sırtından geçiniyordu, oysa modern toplum, pro-

---

[2] Bkz. 138. sayfa - çev.

letaryanın sırtından geçiniyor. Antik dönemdeki sınıf mücadelesi ile modern sınıf mücadelesinin maddi, iktisadi koşulları bu ölçüde kesin bir şekilde farklılaşırken, bunların siyasal ürünleri arasındaki ortaklıklar da, Canterbury başpiskoposu ile Yüksek Rahip Samuel[3] arasındaki ortaklıklardan daha fazla olamaz.

Karl Marx
Londra, 23 Haziran 1869

[3] "Canterbury başpiskoposu", Vatikan'a bağlı olmayan İngiliz Kilisesi'nin en üst kademedeki din adamı; Samuel, İncil'e göre, MÖ 1000 civarlarında kurulan İsrail Krallığı'nın ilk iki kralını atamış olan peygamber; Marx, bu kitabında, "Yüksek Rahip Samuel" (*Hohenpriester Samuel*) ifadesini bir yerde, Vatikan'daki iktidarını Louis Bonaparte'ın desteğiyle yeniden kazanan Papa IX. Pius'u kastederek kullanıyor; imparatorluk özlemi içindeki Bonaparte, papanın kendisine yardımcı olacağını düşünmüştü - çev.

I

Hegel, bir yerlerde, dünya tarihindeki tüm büyük olguların ve kişilerin, bir anlamda, iki kez ortaya çıktığını söyler. Şunu eklemeyi unutmuş: birinde trajedi, diğerinde komedi olarak. Danton için Caussidière, Robespierre için Louis Blanc, 1793-1795'in *Montagne*'ı için 1848-1851'in *Montagne*'ı, amca için yeğen.[4] Ve On Sekiz Brumaire'in ikinci baskısının yapılmasının koşullarında da aynı karikatür!

İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yapar; ama onu özgür iradeleriyle değil, kendi seçtikleri koşullar altında değil, dolaysız olarak önlerinde buldukları, verili, geçmişten devrolan koşullar altında yaparlar. Tüm ölmüş kuşakların geleneği, yaşayanların beyinlerine bir kabus gibi çöker. Ve tam da şeyleri ve kendilerini dönüştürmekle, henüz ortada bulunmayan bir şeyi yaratmakla uğraşır göründüklerinde, tam da böylesi devrimci bunalım çağlarında, korku içinde geçmişin ruhlarını yardıma çağırır, dünya tarihinin yeni sahnesini eski oldukları için saygı duyulan giysilerle ve devralınan bir dille oynamak üzere, onların adlarını, savaş sloganlarını ve kostümlerini ödünç alırlar. Luther işte bu şekilde kendisini Havari Pavlus olarak maskeledi, 1789-1814 Devrimi dönüşümlü olarak Roma Cumhuriyeti ve Roma İmparatorluğu kılıklarına büründü, 1848 Devrimi ise, bazen 1789'un, bazen de 1793-1795'in devrimci geleneklerinin gülünç taklitlerini yapmanın ötesine geçemedi. Yeni bir dili öğrenmenin başlangıç aşamasındaki kişi de, onu sürekli anadiline çevirir; ama yeni dilin ruhunu içselleştirmesi ve o dilde serbestçe üretimde bulunması, ancak,

[4] Napoleon Bonaparte ile yeğeni Louis Bonaparte'tan söz ediliyor - çev.

o dili kullanırken eskisini hatırlamadığı ve atalarına ait dili unuttuğu anda mümkün hale gelir.

Dünya tarihine ait ölülerin yardıma çağrıldığı örneklere bakıldığında, çarpıcı bir farklılık kendisini hemen gösterir. Eski Fransız Devriminin partileri ve kitlesi gibi, bu devrimin kahramanları olan Camille Desmoulins, Danton, Robespierre, Saint-Just ve Napoleon da, kendi dönemlerinin görevlerini, yani modern *burjuva* toplumunu zincirlerinden kurtarma ve onu kurma işini, Roma kostümlerinin içinde ve Roma deyimleriyle yaptılar. İlk anılanlar, feodal zemini parçaladı ve onun üzerinde yetişmiş olan feodal kafaları kesti. Sonuncusu, Fransa'nın içinde, serbest rekabetin gelişmesini, parsellere bölünen toprağın kullanılmasını, ulusun zincirlerinden kurtarılmış sınai üretim gücünden yararlanılmasını ilk kez mümkün hale getiren koşulları yarattı ve Avrupa kıtasında Fransa'daki burjuva toplumuna uygun, çağdaş bir ortam sağlamak için gerekli olduğu ölçüde, Fransa sınırlarının dışındaki her yerde feodal oluşumları ortadan kaldırdı. Yeni toplumsal oluşum bir kez kurulduğunda, tufan öncesi döneme ait devler ve onlarla birlikte yeniden canlanan Roma, yani Brütüs'ler, Gracchus'lar, Publicola'lar, tribünler, senatörler ve Sezar'ın kendisi ortadan kayboldu. Yalın gerçekliğiyle burjuva toplumu, gerçek çevirmenlerini ve sözcülerini Say'lerle, Cousin'lerle, Royer-Collard'larla, Benjamin Constant'larla ve Guizot'larla yarattı; gerçek komutanları yazı masasının arkasında oturuyordu ve et kafalı XVIII. Louis bu toplumun siyasi lideriydi. Burjuva toplumu, servet üretimiyle ve barışçıl rekabetle o denli meşguldü ki, beşiğini Roma döneminin hayaletlerinin korumuş olmasını artık anlayamıyordu. Ama burjuva toplumu kahramanlıktan uzak olsa bile, onu bu dünyaya getirmek için kahramanlığa, özveriye, teröre, iç savaşa ve dış savaşa gereksinim duyulmuştu. Ve bu toplumun gladyatörleri, mücadelelerinin içeriğinin burjuvaziye özgü sınırlılığını kendilerinden saklamak ve tutkularını büyük bir tarihsel trajedi düzeyine yükseltmek için gereksinim duydukları idealleri ve sanat biçimlerini, kendini kandırma araçlarını, Roma Cumhuriyetinin klasik katı geleneklerinde bulmuştu. Bir yüzyıl öncesinde de, bir başka gelişmişlik aşamasında, Cromwell ile İngiliz halkı, benzer şekilde, kendi burjuva devrimleri için Tevrat'ın dilini, tutkularını ve yanılsamalarını ödünç almıştı. Gerçek

amaca ulaşıldığında, İngiliz toplumunun burjuva dönüşümü tamamlandığında, Locke, Habakkuk'un ayağını kaydırmış ve onun yerine geçmişti.

Dolayısıyla, söz konusu devrimlerde, ölülerin canlandırılması, eski mücadelelerin parodisini yapmaya değil, yeni mücadeleleri yüceltmeye; gerçek yaşamda verili görevi yerine getirmekten kaçınmaya değil, bu görevi hayal dünyasında abartmaya; devrimin hayaletini yeniden dolaştırmaya değil onun ruhunu yeniden bulmaya yaramıştı.

1848-1851 döneminde, yaşlı Bailly'nin kılığına giren *républicain en gants jaunes* [sarı eldivenli cumhuriyetçi] Marrast'dan, bayağı ve itici yüz çizgilerini Napoleon'un demirden ölü maskesinin altında gizleyen maceracıya kadar, yalnızca eski devrimin hayaleti dolaştı. Bir devrim sayesinde artan bir hareket gücü kazandığına inanan bütün bir halk, kendisini birdenbire ölü bir çağa geri götürülmüş bulur ve bu geriye dönüş konusunda herhangi bir kuşkunun kalmaması için, uzun süre önce antik döneme ilişkin akademik çalışmaların konusu haline gelmiş olan eski tarihler, eski takvim, eski isimler ve eski fermanlar ile uzun süre önce ölmüş görünen eski hizmetkarlar yeniden ortaya çıkar. Ulus, kendisini, eski firavunlar döneminde yaşadığına inanan ve her gün, Etiyopya'daki altın madenlerinde yapmak zorunda olduğu zorlu işlerden yakınan Bedlam'daki [Bedlam Akıl Hastanesi'ndeki] İngiliz deli gibi hisseder; bu deli, yeraltındaki bu hapishaneye kapatılmıştı; tepesinde etrafı zar zor aydınlatan bir lamba, arkasında uzun kırbacıyla köle gözcüsü bulunuyordu ve çıkışlarda, ortak bir dile sahip olmadıklarından, madenlerde zorla çalıştırılanları da birbirlerini de anlamayan barbar paralı askerlerin yarattığı kargaşa vardı. İngiliz deli, "Ve yaşlı firavunlara altın kazandırmak için, benden, özgür doğmuş bir Britanyalıdan, tüm bunlara katlanmam bekleniyor" diye iç çeker. Fransız ulusu, "Bonaparte ailesinin borçlarının ödenmesi için" diye iç çeker. İngiliz, henüz aklı başındayken, altın üretme saplantısından kurtulamamıştı. Fransızlar da, 10 Aralık seçiminin[5] kanıtladığı üzere, devrim yaptıkları süre boyunca, Napoleon'a ilişkin anılarından kurtulamadı. Devrimin tehlikeleri karşısında Mısır'daki bol-

[5] Louis Bonaparte, 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanı seçilmişti - çev.

luk günlerinin özlemini çekiyorlardı[6] ve bunun yanıtı 2 Aralık 1851 oldu. Ellerinde artık yalnızca eski Napoleon'un karikatürü değil, ama aynı zamanda, on dokuzuncu yüzyılın ortasında olması gereken biçimiyle karikatürize edilen eski Napoleon'un kendisi var.

On dokuzuncu yüzyılın toplumsal devrimi, şiirini geçmişten değil, yalnızca gelecekten çıkarabilir. Geçmiş hakkındaki tüm boş inançlardan sıyrılmadan, kendisini başlatamaz. Eski devrimler, kendi içeriklerini bastırmak için, dünya tarihine ilişkin anılara gereksinim duyuyordu. On dokuzuncu yüzyılın devrimi, kendi öz içeriğine ulaşmak için, ölülere kendi ölülerini gömdürmek[7] zorunda. Orada söz içeriği aşıyordu, burada içerik sözü aşıyor.

Şubat Devrimi, eski toplumun bir baskını, bir *sürpriziydi* ve halk, bu beklenmedik *ani saldırıyı,* yeni çağı başlatan, dünya tarihi açısından önemli bir eylem olarak ilan etti. 2 Aralık'ta Şubat Devrimi bir hilebaz tarafından el çabukluğuyla ortadan kaldırılır ve devrilmiş görünen şey artık monarşi değil, yüzlerce yıldır yürütülen mücadelelerle ondan koparılan liberal ödünlerdir. Görünüşe göre, *toplumun* kendisi için yeni bir içerik fethetmesi yerine, yalnızca, *devlet*, en eski biçimine, kılıcın ve rahip cübbesinin utanmazlık ölçüsünde basit egemenliğine dönmüştür. Aralık 1851'in *coup de tête*'i [düşüncesizce eylemi], Şubat 1848'in *coup de main*'ine [ani saldırısına] bu şekilde karşılık verir. Çabuk parlayan çabuk söner. Diğer yandan, aradaki dönem boşa gitmedi. Eğer olağan, deyim yerindeyse okul programlarına uygun bir gelişim çizgisi izlenseydi, Şubat Devriminin yüzeydeki bir sarsıntı olmanın ötesine geçebilmesi için, Fransız toplumunun 1848-1851 yıllarında devrimciliği nedeniyle hızlandırıcı olan bir yöntemle aldığı derslerin ve kazandığı deneyimlerin, bu devrimi öncelemesi gerekirdi. Toplum şu anda başlangıç noktasının ge-

---

[6] *Sich nach den Fleischtöpfen Aegyptens zurücksehnen:* Bire bir çevirisiyle, "Mısır'ın et tencerelerini özlemek". İncil'e göre, Musa, İsraillileri, köle olarak çalıştırıldıkları Mısır'dan kurtarmak için çölden geçirirken, yaşadıkları zorluklar karşısında yılgınlığa düşen bazı İsrailliler, çölde açlıktan ölmektense Mısır'da köle olarak ama bolluk içinde ölmenin daha iyi olduğunu savunarak isyan etmişti - çev.

[7] İncil'e göre, İsa, babasının cenazesini gömmek için izin isteyen yeni bir müridine, "Beni izle ve bırak ölüler kendi ölülerini gömsünler" demiş - çev.

risine düşmüş görünüyor; gerçekte ise, öncelikle, devrimci çıkış noktasını, yani modern devrimin ciddiyet kazanmasını sağlayacak olan durumu, ilişkileri ve koşulları yaratması gerekiyor.

Burjuva devrimleri, örneğin on sekizinci yüzyılda yapılanlar, daha hızlı bir şekilde başarıdan başarıya koşar; bunların dramatik etkileri birbirleriyle yarışır; insanlar ve şeyler, üzerlerine pırlanta takılmış gibi görünür; gündelik ruh hali, kendinden geçmişliktir; ama bu devrimler kısa ömürlüdür, tepe noktalarına hızla ulaşırlar ve toplum, devrimin zorlama ve fırtına[8] döneminin sonuçlarını salim kafayla benimsemeyi öğrenene kadar, uzun bir akşamdan kalmalık dönemi yaşar. Buna karşın, proleter devrimleri, örneğin on dokuzuncu yüzyılda yapılanlar, sürekli olarak kendi kendilerini eleştirir; sürekli olarak kendi akışlarını kesintiye uğratır; onu yeniden başlatmak üzere görünürde tamamlanmış olana geri döner; ilk girişimlerinin her türden eksiklikleriyle, zayıflıklarıyla ve zavallılıklarıyla acımasızca alay eder; düşmanını, yalnızca, topraktan yeni güçler kazanabilmesi ve kendi karşısına çok daha devleşmiş biçimde dikilebilmesi için yere sermiş görünür; sürekli olarak, kendi öz amaçlarının belirsiz devasalığı karşısında yeniden korkuya kapılarak geri çekilir; her türden geri dönüşü olanaksız kılacak durumun yaratılmasına ve koşulların kendisinin şu şekilde bağırmasına kadar:

Hic Rhodus, hic salta!
Gül burada, burada dans et![9]

---

[8] Marx'ın "Drang- und Sturmperiode" diye andığı "Sturm und Drang" (Fırtına ve Zorlama) Dönemi (1767-1785), Alman edebiyatında Aydınlanma Dönemi ile Klasik Dönem arasındaki dönemin adı - çev.

[9] Doğrusu "Hic Rhodus, hic saltus" (Rodos burası, burada atla) biçiminde olan ve Ezop masallarından birinde (Rodos adasında kimsenin yapamayacağı kadar uzun bir atlayış yaptığını iddia eden kişiye söylenen söz olarak) geçen ifadenin Türkçedeki en iyi karşılığı, "Halep oradaysa arşın burada" deyimi. Ancak Marx, bu ifadeyi, Hegel'in *Hukuk Felsefesinin Temelleri* (*Grundlinien der Philosophie des Rechts*) adlı kitabının önsözünden aktarırken, "atla" anlamına gelen "saltus" sözcüğü yerine "dans et" anlamına gelen "salta" sözcüğünü kullanıyor. Hegel, söz konusu önsözde, deyimi Yunanca ve Latince olarak aktardıktan sonra, bu deyimin, "biraz değiştirilerek", "Hier ist die Rose, hier tanze" ("Gül burada, burada dans et" ya da daha serbest bir çeviriyle "Hadi artık, elinden geleni yap") şeklinde ifade edilebileceğini yazmıştı - çev.

Bunun dışında, makul sayılabilecek her gözlemci, Fransa'daki gelişmelerin akışını adım adım izlememiş olsa bile, devrimin daha önce duyulmamış bir rezalete doğru yol aldığını hissetmiş olmalıydı. Demokrat bayların, Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününün[10] kerametleri nedeniyle birbirlerini kutlamak için başvurdukları kibirli havlamaları duymak yeterliydi. İsa'nın yeniden ortaya çıkarak bin yıllık imparatorluğu başlatacağı günün binyılcıların (*Chiliasten*) kafalarında bir saplantıya, bir dogmaya dönüşmüş olması örneğinde olduğu gibi, Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü, demokratların kafalarında, bir saplantıya, bir dogmaya dönüşmüştü. Zayıflık, her zaman olduğu gibi, mucize inancına sığınmıştı, hayalinde onu sihirle yok ettiğinde düşmanını yendiğine inanıyordu ve hem önünde duran geleceği eylemsiz bir şekilde göklere çıkarması, hem de tasarlamış olmasına karşın henüz hayata geçirmek istemediği eylemler nedeniyle, bugünü anlama yeteneğini tümüyle yitirmişti. Kanıtlanmış yeteneksizliklerini karşılıklı olarak birbirleri hakkındaki üzüntülerini dile getirerek ve topluca bir araya gelerek yalanlamaya çalışan kahramanlar, bağlarını sıkılaştırmıştı, defne taçlarını peşin peşin cebe indirmişti ve iddiasız ruh hallerinin tüm sessizliği içinde iktidar kadrolarını da her ihtimale karşı belirlemiş oldukları *in partibus* [*infidelium* - inançsızların topraklarında(ki)] cumhuriyetlerini borsada iskontolu olarak satmakla meşguldüler. 2 Aralık onları bulutsuz gökyüzünden düşen bir yıldırım gibi çarptı ve belki de, korku dolu sıkıntı dönemlerinde iç korkularının en yüksek sesle bağıranlar tarafından bastırılmasına seve seve izin veren halklar, kaz gıdaklamalarının Capitol'ü kurtarabildiği dönemin[11] geçmişte kaldığına kendilerini inandırmış olacak.

Anayasa, Ulusal Meclis, hanedancı partiler, mavi ve kızıl cumhuriyetçiler, Afrika kahramanları, meclis kürsüsünden çıkan gök gürlemeleri, günlük gazetelerdeki şimşekler, tüm literatür, siyasal isimler ve düşünsel şöhretler, yurttaşlık yasası ve ceza hukuku, *liberté, égalité, fraternité*

---

[10] Cumhurbaşkanlığı seçiminin yasada öngörülen olağan tarihi - çev.

[11] Söylencelere göre, Roma kentindeki surlarla çevrili Capitol Tepesi'nde, Jüpiter ve Juno gibi Roma tanrılarının tapınakları bulunuyordu; MÖ 390 yılında Galyalılar Roma'ya saldırdığında, Juno tapınağında bulunan kazların gıdaklaması, tepedeki askerlerin uyanmasını ve kenti kurtarmalarını sağlamıştı - çev.

[özgürlük, eşitlik, kardeşlik] ve Mayıs 1852'nin ikinci (Pazar) günü - her şey, düşmanlarının bile büyücülükle itham etmediği bir adamın büyü sözüyle, bir hayal dizisi gibi dağılıp gitti. Göründüğü kadarıyla, genel oy hakkının bir anlığına hayatta kalması, bütün dünyanın gözleri önünde kendi elleriyle vasiyetini yazıp halk adına şunu açıklaması içindi: "Var olan her şey yok olmayı hak eder."[12]

Fransızların yaptığı gibi, uluslarının gafil avlandığını söylemek yetmez. Bir ulusun ve bir kadının, karşılarına çıkan ilk maceracının ırzlarına geçebildiği tedbirsizlik anları bağışlanmaz. Bu türden ifadeler, bilmecenin çözülmesini değil, yalnızca bir başka şekilde formüle edilmesini sağlar. 36 milyonluk bir ulusun üç kibar dolandırıcı tarafından nasıl gafil avlanabildiği ve hiç direnmeden teslim alınabildiği, açıklanması gereken bir şey olarak kalır.

Fransız Devriminin 24 Şubat 1848'den Aralık 1851'e kadar geçtiği aşamaları genel hatlarıyla özetleyelim.

Üç ana dönemin karıştırılması mümkün değil: *Şubat dönemi*; 4 Mayıs 1848'dan 28 Mayıs 1849'a kadar: *Cumhuriyetin kuruluş dönemi* ya da *Kurucu Ulusal Meclis dönemi*; 28 Mayıs 1849'dan 2 Aralık 1851'e kadar: *Anayasal cumhuriyet dönemi* ya da *Ulusal Yasama Meclisi dönemi*.

24 Şubat'tan ya da Louis-Philippe'in devrilmesinden Kurucu Meclisin toplandığı 4 Mayıs 1848'e kadar süren *birinci dönem*, yani asıl *Şubat dönemi*, devrimin *öndeyişi* olarak anılabilir. Bu dönemin karakteri, hazırlıksız bir şekilde ortaya çıkardığı hükümetin *geçici* olduğunu açıklamasıyla resmen dışa vuruldu ve bu dönemde teşvik edilen, denenen ve dile getirilen her şey, hükümet gibi, yalnızca *geçici* olduğunu duyurdu. Hiç kimse ve hiçbir şey, kendisi için, var olma ve gerçek eylemde bulunma hakkını talep etme cesaretini gösteremedi. Devrimi hazırlamış ya da belirlemiş olan tüm unsurlar, yani hanedancı muhalefet, cumhuriyetçi burjuvazi, demokratik cumhuriyetçi küçük burjuvazi ve sosyal demokrat işçiler, Şubat *hükümetinde* geçici olarak yer aldı.

Başka türlü olamazdı. Şubat günleri, başlangıçta, mülk sahibi sınıfın

[12] Goethe'nin *Faust* adlı çalışmasının birinci bölümünde, Mephistopheles, "oluşan her şey yok olmayı hak eder" ifadesini kullanır; 2 Aralık 1851 darbesi, 20-21 Aralık'ta yapılan halkoylamasında, yaklaşık 650 bin oya karşı yaklaşık 7 milyon 500 bin oyla onaylanmıştı - çev.

içindeki siyasal ayrıcalıklara sahip çevreyi genişletecek ve mali aristokrasinin tek başına egemenliğine son verecek bir seçim reformunu amaçlıyordu. Ama gerçek çatışma patlak verdiğinde, halk barikatların üzerine çıktığında, Ulusal Muhafız pasif kaldığında, ordu ciddi bir direnç sergilemediğinde ve kraliyet ailesinin üyeleri kaçtığında, cumhuriyet, kaçınılmaz bir sonuç gibi göründü. Tarafların her biri onu kendince anlamlandırdı. Cumhuriyeti elindeki silahlarla kazanan proletarya, üzerine kendi damgasını vurdu ve onu *sosyal cumhuriyet* olarak ilan etti. Böylece modern devrimin içeriğine işaret edildi; eldeki malzemeyle, kitlenin ulaşmış olduğu eğitim aşamasıyla, bu içerik, verili koşullar ve ilişkiler altında, hemen ve dolaysız olarak hayata geçirilebilecek olan her şeyle en sıra dışı karşıtlık ilişkisi içinde bulunuyordu. Öte yandan, Şubat Devrimine katkıda bulunan tüm diğer unsurların hak iddiaları, hükümette elde ettikleri aslan payı aracılığıyla onaylandı. Bu nedenle, havada uçuşan sözlerle gerçekteki belirsizlik ve beceriksizliğin, daha coşku dolu yenilenme çabalarıyla eski rutinin daha köklü egemenliğinin, tüm toplumun daha gözlegörülür uyumuyla bu toplumun unsurlarının daha derin yabancılaşmasının daha renkli bir karışımına başka hiçbir dönemde rastlamıyoruz. Paris proletaryası, hâlâ, önünde açılmış bulunan büyük gelişme olanaklarına mest olmuş şekilde bakar ve toplumsal sorunlar hakkında ciddi tartışmalar yürütürken, eski toplumun güçleri kendi aralarında gruplaşmıştı, bir araya gelmişti, düşünüp taşınmıştı ve Temmuz Monarşisinin bariyerleri yıkıldıktan sonra hep birlikte siyaset sahnesine akın eden ulus kitlesinde, yani köylülerde ve küçük burjuvalarda beklenmedik bir dayanak bulmuştu.

4 Mayıs 1848 ile Mayıs 1849 arasındaki *ikinci dönem, anayasa hazırlama, burjuva cumhuriyetini kurma* dönemidir. Şubat günlerinin hemen ardından, cumhuriyetçilerin hanedancı muhalefeti ve sosyalistlerin cumhuriyetçileri şaşırtmasının yanı sıra, Paris de tüm Fransa'yı şaşırttı. Ulusun seçiminin ürünü olan ve 4 Mayıs 1848'de toplanan Ulusal Meclis, ulusu temsil ediyordu. Meclis, Şubat günlerinin uygunsuz isteklerine yönelik canlı bir protestoydu ve devrimin sonuçlarını burjuvazinin ölçütlerine uyacak şekilde geriletmesi bekleniyordu. Bu ulusal meclisin karakterini hemen anlayan Paris proletaryası, toplanmasından kısa bir süre son-

ra, 15 Mayıs'ta, varlığını zor yoluyla yadsıyarak onu ortadan kaldırmak, onu dağıtmak, ulusun tepki veren ruhunun proletaryayı tehdit etmesine aracılık eden organik biçimi yeniden parçalarına ayırmak için boş yere girişimde bulundu. Bilindiği üzere, 15 Mayıs'ın, Blanqui ile yoldaşlarını, yani proleter partisinin gerçek önderlerini, ele aldığımız tüm dönem boyunca kamusal sahneden uzak tutmaktan başka hiçbir sonucu olmadı.

Louis-Philippe'in *burjuva monarşisinin* yerine yalnızca *burjuva cumhuriyeti* geçebilir; yani, kralın adı altında burjuvazinin sınırlı bir bölümü egemen olduysa, şimdi, halk adına, burjuvazinin bütünü egemen olacaktır. Paris proletaryasının talepleri, kurtulunması gereken ütopik saçmalıklardır. Paris proletaryası, Kurucu Ulusal Meclisin bu açıklamasına, Avrupa'nın iç savaşlar tarihinin en büyük olayı olan *Haziran ayaklanmasıyla* karşılık verdi. Burjuva cumhuriyeti kazandı. Onun tarafında, mali aristokrasi, sanayi burjuvazisi, orta katmanlar, küçük burjuvalar, ordu, Gezici Muhafız olarak örgütlenmiş lumpen proletarya, düşünce uzmanları, din adamları ve kır nüfusu vardı. Paris proletaryasının tarafında ise kendisinden başka kimse yoktu. Zaferden sonra 3.000'den fazla isyancı katledildi, 15.000 isyancı yargısız olarak sürüldü. Proletarya, bu yenilgiyle, devrimci sahnenin *arkasına* geçti. Hareket ne zaman yeni bir başlangıç yapmış gibi görünse, yeniden ön plana çıkma girişiminde bulunuyor; ama kullandığı güç her seferinde azalıyor ve sürekli daha sınırlı sonuçlar elde ediyor. Kendi üzerindeki toplum katmanlarından biri devrimci bir kaynaşma sürecine girer girmez onunla ilişki kuruyor ve farklı partilerinin art arda yaşadığı yenilgilerin tümünü paylaşıyor. Ama bu artçı darbeler, toplumun tüm yüzeyine dağılmaları ölçüsünde, giderek daha fazla zayıflıyor. Meclisteki ve basındaki daha önemli önderleri sırayla mahkemelerin gazabına uğrarken, proletaryanın tepesine giderek daha kuşkulu tipler geliyor. Proletarya, kısmen, *halk bankaları (Tauschbanken) ve işçi birlikleri gibi doktrinci deneylere, yani, eski dünyayı, bu dünyaya ait büyük birleşik araçlarla dönüştürmekten vazgeçmesine yol açan bir harekete atılıyor; kurtuluşunu, daha çok, toplumun arkasında, bireysel yollarla, kendi sınırlı var oluş koşullarının içinde gerçekleştirmeye çalışıyor ve bu nedenle de kaçınılmaz olarak başarısızlığa uğruyor.* Göründüğü kadarıyla, Haziran'da mücadele ettiği *tüm sınıflar* kendi yanında yere serilene

kadar, ne kendindeki devrimci büyüklüğü yeniden keşfedebilecek ne de yeni kurulan bağlantılardan yeni bir enerji kazanabilecek. Ama en azından, dünya tarihine geçen büyük mücadelenin onuruyla yenilmiş durumda; Haziran depreminin karşısında yalnızca Fransa değil tüm Avrupa titriyor; buna karşın, daha üst sınıfların izleyen yenilgileri o kadar ucuza satın alınıyor ki, bunların birer olaya dönüşebilmesi için bile, kazanan partinin utanmazca abartmalara başvurması gerekiyor ve yenilen partinin proleter partisinden uzaklığı ölçüsünde bu yenilgiler daha da bayağılaşıyor.

Haziran isyancılarının yenilgisinin, üzerinde burjuva cumhuriyetinin kurulabileceği, inşa edilebileceği zemini hazırlamış, düzlemiş olduğu doğrudur; ama bu yenilgi aynı zamanda, Avrupa'nın gündeminde "ya cumhuriyet ya da monarşi"den başka sorunların bulunduğunu göstermişti. *Burjuva cumhuriyetinin* burada bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki sınırlandırılmamış despotizmi anlamına geldiğini ortaya çıkarmıştı. Daha eski dönemlerde uygarlaşmış, daha gelişkin sınıf oluşumlarına, modern üretim koşullarına ve yüzlerce yıllık bir çalışma sonucunda tüm geleneksel düşüncelerden arınmış bir düşünsel bilince sahip ülkelerde, *cumhuriyetin, genel olarak, burjuva toplumunun tutucu yaşam biçimi* anlamına değil, *yalnızca siyasal dönüşüm biçimi* anlamına geldiğini kanıtlamıştı; ilki, örneğin, sınıfların şimdiden var olmakla birlikte henüz sabitlenmediği ve bunun yerine sürekli bir akış içinde unsurlarını değiştirdikleri ve birbirlerine devrettikleri, modern üretim araçlarının durağan bir nüfus fazlasıyla bir arada bulunmaktan çok, göreli kafa ve kol kıtlığını telafi ettiği, ve son olarak, önünde ele geçireceği yeni bir dünya bulunan ateşli ve genç maddi üretim hareketinin, eski ruhlar dünyasını ortadan kaldırmaya ne zamanının ne de fırsatının bulunduğu Kuzey Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde geçerlidir.

Haziran Günleri sırasında, tüm sınıf ve partiler, *anarşinin*, sosyalizmin, komünizmin partisi olarak gördükleri proleter sınıfa karşı, *Düzen Partisi*'nde birleşmişti. Toplumu, "*toplum düşmanları*"ndan "kurtarmış"lardı. Eski toplumun replikleri olan "*mülkiyet, aile, din, düzen*"i ordularının içinde parola olarak dağıttılar ve karşı devrimci haçlı-

lara şöyle seslendiler: "Bu işaretle zafer kazanacaksın!"[13] Bu andan itibaren, bu işaret altında Haziran isyancılarına karşı bir araya gelmiş olan çok sayıdaki partiden herhangi biri, devrimci mücadele alanına kendi sınıf çıkarlarıyla çıkma girişiminde bulunur bulunmaz, aynı sesleniş karşısında yenilgiye uğrar: "Mülkiyet, aile, din, düzen." Egemen çevre ne zaman daralsa, ne zaman daha geniş çıkarlara karşı daha dar çıkarlar savunulsa, toplum bir kez daha kurtarılmış olur. Burjuva mali reformuna ilişkin en basit, liberalizme özgü en sıradan, cumhuriyetçiliğe özgü en formel, demokrasiyle ilgili en yüzeysel talepler aynı anda hem "topluma yönelik saldırı" olarak cezalandırılır hem de "sosyalizm" diye damgalanır. Ve son olarak, "din ve düzen"in yüksek rahipleri bile üç ayaklı iskemlelerinden[14] tekmelerle kovulur, gecenin bir yarısında yataklarından kaldırılır, cezaevi nakil araçlarına tıkılır, ya zindana atılır ya da sürgüne gönderilir; din, mülkiyet, aile ve düzen adına, tapınakları yerle bir edilir, ağızları mühürlenir, kalemleri kırılır, yasaları yırtılır. Düzen fanatiği burjuvalar sarhoş asker güruhları tarafından balkonlarında vurulur, kutsal aile ocakları kirletilir, evleri vakit geçirmek için bombalanır - mülkiyet, aile, din ve düzen adına. Sonunda, burjuva toplumunun ifrazatı, düzenin kutsal falanksını[15] oluşturur ve kahraman Krapülinski,[16] "toplumun kurtarıcısı" olarak Tuileries'e [Tuileries Sarayı'na] taşınır.

---

[13] Kilise tarihçisi Caesarea'lı Eusebius'a göre, Roma İmparatoru I. Konstantin, 312 yılındaki bir savaşın öncesinde, gökyüzünde, "X" ve "P" harflerinin üst üste yazılmasıyla oluşturulan Hıristiyanlık simgesini (Labarum) ve "bu işaretle zafer kazanacaksın" yazısını (aslında, Latinceye "*in hoc signo vinces*" [bu işaretle zafer kazanacaksın] diye aktarılan Yunanca "εν τούτω νίκα" [bununla zafer kazanacaksın] yazısını) görür ve gece rüyasına giren İsa'nın bu işareti düşmanlarına karşı kullanması gerektiğini açıklaması üzerine, Labarum'u ordusunun simgesi haline getirir - çev.

[14] *Pythiastühlen:* Yunanistan'ın güneyindeki Delfi'de bulunan Apollon Tapınağı'nda kahinlik yapan rahibelerinin oturduğu üç ayaklı iskemleler - çev.

[15] Eski Yunanistan'da, mızraklı ve kalkanlı askerlerin omuz omuza durarak oluşturdukları savaş düzeni - çev.

[16] Alman şairi Heinrich Heine'nin "Zwei Ritter" (İki Şövalye) adlı şiirinde geçen Crapülinski adı, Fransızca "crapule" (alçak) sözcüğünden geliyor; Marx burada Louis Bonaparte'ı kastediyor - çev.

II

Gelişmelere geri dönelim.

Kurucu Ulusal Meclisin Haziran Günleri sonrasındaki tarihi, üç renkli cumhuriyetçiler, saf cumhuriyetçiler, siyasal cumhuriyetçiler, biçimci cumhuriyetçiler vb. isimlerle tanınan *cumhuriyetçi burjuva hizbinin egemenliğinin ve dağılmasının tarihi*dir.

Bu hizip, Louis-Philippe'in burjuva monarşisi döneminde, *resmi* cumhuriyetçi *muhalefeti* oluşturuyordu ve dolayısıyla o dönemin siyasal dünyasının kabul gören bir parçasıydı. Meclislerde temsilcileri ve basında önemli bir etki alanı vardı. Paris'teki [yayın] organı *National*, kendi tarzıyla, *Journal des Débats* kadar saygın kabul ediliyordu. Anayasal monarşi içindeki bu konumlanışı karakterine uygundu. Büyük ortak çıkarlar tarafından bir arada tutulan ve üretimin özel koşulları tarafından sınırlandırılan burjuva hiziplerinden biri değildi. Cumhuriyetçi düşüncelere sahip burjuvalardan, yazarlardan, avukatlardan, devlet yöneticilerinden ve memurlardan oluşan bir klikti ve bu unsurların etkisi, ülkedeki Louis-Philippe'e yönelik kişisel antipatilere, eski cumhuriyetin anılarına, belirli sayıdaki hayalcinin cumhuriyet inancına, ama her şeyden önce de, Viyana Anlaşmalarına ve İngiltere ile kurulan ittifaka yönelik nefretinden dolayı sürekli diri kalan *Fransız milliyetçiliğine* yaslanıyordu. *National*, Louis-Philippe dönemindeki yandaşlarının büyük bir bölümünü, bu örtülü emperyalizme borçluydu; bu nedenle, sonradan, cumhuriyet döneminde, Louis Bonaparte tarafından temsil edilen emperyalizm, *National*'in karşısına yıkıcı bir rakip olarak çıkabilmişti. Geri kalan tüm burjuva muhalefetinin yaptığı gibi *National* de mali aristokrasiyle mücadele et-

mişti. Bütçeye karşı yürütülen ve Fransa'da mali aristokrasiye yönelik mücadeleyle tam olarak örtüşen polemik, çok ucuz bir popülerlik ve püriten *leading articles* [başyazılar] için, kullanılmaması düşünülemeyecek kadar bol miktarda malzeme sağlamıştı. *National*'in, ulusal ekonomiyle ilgili kaygılardan çok ulusal kaygılarla bile olsa Fransız korumacı gümrük sistemini kölece savunması nedeniyle sanayi burjuvazisi, komünizmi ve sosyalizmi kindarlıkla suçlaması nedeniyle de burjuvazinin bütünü, ona minnettardı. *National* partisi, bunların dışında, *saf cumhuriyetçiydi*, yani, burjuva egemenliğinin monarşik bir biçimi yerine cumhuriyetçi bir biçimini ve her şeyden önce bu egemenlikte aslan payını istiyordu. Bu dönüşümün koşulları hakkında hiçbir netliğe sahip değildi. Buna karşın onun açısından apaçık olan ve Louis-Philippe'in son dönemlerindeki reform şölenlerinde[17] kamuoyuna ilan edilen şey, demokratik küçük burjuvalar ve özellikle devrimci proletarya tarafından sevilmediğiydi. Bu saf cumhuriyetçiler, tam da saf cumhuriyetçilerden beklenebileceği üzere, Şubat Devrimi patlak verdiğinde ve en tanınmış temsilcilerine Geçici Hükümette bir yer ayırdığında, ilk aşamada Orléans düşesinin naipliğiyle tatmin olmaya hazır durumdaydı. Doğal olarak, başlangıçtan itibaren, burjuvazinin ve Kurucu Meclis çoğunluğunun güvenine sahiptiler. Geçici Hükümetin *sosyalist* unsurları, Kurucu Meclis toplandığında oluşturulan Yürütme Kurulundan hemen dışlandı ve *National* partisi, Haziran ayaklanmasının patlak vermesini, *Yürütme Kurulunu* da görevden almak ve böylece en yakın rakiplerinden, yani *küçük burjuva* ya da *demokratik cumhuriyetçilerden* (Ledru-Rollin vb.) kurtulmak için kullandı. Burjuva cumhuriyetçi partinin generali, Haziran savaşına komuta etmiş olan Cavaignac, bir tür diktatörlük yetkisiyle Yürütme Kurulunun yerine geçti. *National*'in eski genel yayın yönetmeni Marrast, Kurucu Ulusal Meclisin daimi başkanı oldu ve hem bakanlıklar hem de tüm diğer önemli makamlar saf cumhuriyetçilerin eline düştü.

Kendisini uzun süredir Temmuz Monarşisinin meşru mirasçısı olarak gören cumhuriyetçi burjuva hizbi, böylece, kendisini ideallerinin de öte-

---

[17] 1848 Şubat Devrimi öncesinde, muhalif güçler, siyasal toplantı ve gösterilerin yasaklanması nedeniyle, siyasal içerikli bir "Şölenler Kampanyası" (*Campagne des Banquets*) düzenlemişti -çev.

sinde bulmuştu; ama iktidara, Louis-Philippe döneminde hayalini kurduğu gibi burjuvazinin tahta karşı liberal bir başkaldırısıyla değil, proletaryanın sermayeye karşı gerçekleştirdiği ve top mermilerinden çıkan misketlerle bastırılan bir isyanla gelmişti. Gözünde *en devrimci* olay olarak canlandırdığı şey, gerçekte, *en karşı devrimci* olay biçimini aldı. Meyve, kucağına düştü; ama yaşam ağacından değil, bilgi ağacından.[18]

Burjuva cumhuriyetçilerinin tek başlarına *egemenlikleri*, yalnızca, 24 Haziran 1848'den 10 Aralık 1848'e kadar sürdü. Bu egemenliğin özeti, *cumhuriyetçi bir anayasanın hazırlanması* ve *Paris'teki sıkıyönetimdir*.

Yeni anayasa, temelde yalnızca 1830 anayasal sözleşmesinin cumhuriyetçileştirilmiş baskısıydı. Temmuz Monarşisi tarafından, burjuvazinin bile büyük bir bölümünü siyasal iktidarın dışında bırakacak kadar dar tutulan [mülkiyete dayalı] oy verme hakkının, burjuva cumhuriyetinin varlığıyla bağdaşması mümkün değildi. Şubat Devrimi, bu [sınırlı] oy verme hakkının yerine hemen tek dereceli genel oy hakkını ilan etmişti. Burjuva cumhuriyetçileri bu olayı hiç yaşanmamış kılamazdı. Seçim bölgesinde altı ay oturmuş olmayı şart koşan bir sınırlandırıcı düzenlemeyle yetinmek zorunda kaldılar. Devlet yönetiminin, belediyelerin, yargının, ordunun vb. eski örgütlenmeleri olduğu gibi kaldı ya da anayasanın bunları değiştirdiği yerlerde, değişiklik, içerikle değil içindekiler tablosuyla, şeylerle değil isimlerle ilgili oldu.

1848'in özgürlüklerinin zorunlu genelkurmayı, yani kişi özgürlüğü, basın, konuşma, örgütlenme, toplanma, eğitim ve din özgürlüğü vb., bunları ihlal edilemez kılan bir anayasal üniforma kazandı. Yani bu özgürlüklerin her biri Fransız *citoyen*'inin [yurttaşının] *mutlak* hakkı olarak ilan edilir; ama her seferinde, bu hakların, yalnızca, "*başkalarının eşit hakları* ve *kamu güvenliği*" tarafından ya da bireysel özgürlüklerin kendi aralarındaki ve bu özgürlüklerle kamu güvenliği arasındaki uyumu sağlayacak olan "yasalar" tarafından sınırlandırılmadıkları ölçüde sınırsız olduklarına ilişkin kenar notlarıyla. Örneğin: "Yurttaşlar, örgütlenme, barışçıl ve silahsız biçimde toplanma, dilekçe toplama ve görüşlerini ba-

[18] İncil'e göre, Adem ile Havva, cennet bahçesindeki "bilgi ağacı"nın yasak meyvesini yemeleri nedeniyle cezalandırılarak, aynı bahçede bulunan ve ölümsüzlük sağlayan "yaşam ağacı"dan yararlanamamaları için bu bahçeden kovulur - çev.

sın aracılığıyla ve diğer yollarla ifade etme hakkına sahiptir. *Bu hakkın kullanımında, başkalarının eşit hakları ve kamu güvenliği dışında hiçbir sınır söz konusu değildir."* (Fransız Anayasasının II. Bölümü, 8. madde.) - "Eğitim serbesttir. Eğitim özgürlüğü, yasalarla belirlenmiş koşullar ve devletin üst denetimi altında *kullanılacaktır*." (Aynı yer, 9. madde.) - "Her yurttaşın konutu, yasalarda belirtilen biçimler *dışında*, dokunulmazdır." (II. Bölüm, 3. madde.) Vb. vb. - Bu nedenle, anayasa, sürekli olarak, gelecekte çıkarılacak, bu kenar notlarını yürürlüğe sokacak ve söz konusu sınırsız özgürlüklerin kullanımını, bunların birbirleriyle de kamu güvenliğiyle de çelişmemelerini sağlayacak şekilde düzenleyecek olan *organik* yasalara[19] gönderme yapar. Sonrasında, bu organik yasalar düzen dostları tarafından hazırlandı ve söz konusu özgürlüklerin tümü, burjuvazinin onları kullanırken diğer sınıfların eşit hakları tarafından engellenmemesini sağlayacak şekilde düzenlendi. "Başkalarının" bu özgürlüklerden tümüyle yoksun bırakıldığı ya da bunların kullanımına her biri bir polis tuzağı olan koşullar altında izin verilen yerlerde ise, bu söylenenler, her zaman, anayasanın öngördüğü üzere, yalnızca "*kamu güvenliği*", yani burjuvazinin güvenliği için yapıldı. Bu nedenle, sonuçta, her iki taraf, yani hem söz konusu özgürlüklerin her birini kaldıran düzen dostları hem de bunların tümünü talep etmiş olan demokratlar, tümüyle haklı olarak, anayasayı dayanak gösterir. Çünkü, anayasanın her bir paragrafı, kendi antitezini, kendi lordlar kamarası ile avam kamarasını, yani genel söz düzeyinde özgürlüğü, kenar notunda özgürlüğün ortadan kaldırılmasını içerir. Dolayısıyla, özgürlüğün *adına* saygı gösterilip, yalnızca onun gerçekte uygulanması -kuşkusuz yasal yollarla- engellendiği sürece, onun *sıradan* varlığına ne kadar öldürücü darbeler vurulmuş olursa olsun, özgürlüğün anayasal varlığı, zarar görmeden, dokunulmamış şekilde kaldı.

Ancak, bu denli ustalıklı bir biçimde ihlal edilemez kılınan bu anayasa, Aşil gibi, bir noktasından, topuğundan değil ama kafasından, ya da daha doğrusu bölündüğü iki kafadan yaralanabilecek durumdaydı: Bir tarafta *Yasama Meclisi*, diğer tarafta *cumhurbaşkanı*. Anayasaya şöyle bir göz atıldığında, yalnızca, cumhurbaşkanı ile Yasama Meclisi arasındaki ilişki-

---

[19] Anayasada öngörülen ve diğer yasalardan üstün sayılan yasalar - çev.

nin tarif edildiği paragrafların mutlak, pozitif, çelişkisiz ve yanlış yorumlanamaz olduğu görülecektir. Çünkü burada, burjuva cumhuriyetçilerinin kendilerini korumaları söz konusuydu. Anayasanın 45-70. maddeleri, Ulusal Meclisin cumhurbaşkanını anayasaya uygun olarak görevden alabileceği, ama cumhurbaşkanının Ulusal Meclisi yalnızca anayasayı ihlal ederek, yalnızca anayasayı ortadan kaldırarak görevden alabileceği şekilde kaleme alınmış durumda. Dolayısıyla, anayasa, burada, zor yoluyla yok edilmesini gerektirir. Anayasa, güçler ayrılığını 1830 Sözleşmesi gibi kutsamakla kalmamış, ama onu katlanılmaz bir çelişki düzeyine ulaştırmıştı. Guizot'nun yasama gücü ile yürütme gücü arasındaki parlamenter kavga için kullandığı deyimle *anayasal güçler oyunu*, 1848 Anayasasıyla sürekli bir şekilde en yüksek risk alınarak oynanır. Bir tarafta, tüm yasama yetkilerini elinde toplayan, savaş, barış ve ticaret anlaşmaları hakkındaki son kararları veren, af çıkarma yetkisine tek başına sahip olan ve sürekliliği sayesinde kesintisiz bir şekilde sahnenin ön planında kalan bir ulusal meclisi, denetlenemez, dağıtılamaz ve bölünemez bir ulusal meclisi oluşturan, genel oyla seçilmiş ve yeniden seçilebilecek 750 halk temsilcisi. Diğer tarafta, krallık iktidarının tüm özelliklerini taşıyan, bakanlarını ulusal meclisten bağımsız olarak atama ve görevden alma yetkisine sahip, yürütme gücünün tüm araçlarını elinde tutan, tüm görevleri paylaştıran, yani, Fransa'daki 500 bin devlet memuru ile her kademeden subaylara bağımlı olan en az 1,5 milyon insanın geçimleri üzerinde belirleyici etkisi bulunan cumhurbaşkanı. Tüm silahlı güçler onun arkasında. Tek tek suçluları affetme, Ulusal Muhafızları açığa alma, yurttaşlar tarafından seçilen genel konseyleri, kanton konseylerini ve belediye konseylerini Danıştay'ın [*Conseil d'État*] onayıyla görevden alma ayrıcalığından yararlanıyor. Yabancı ülkelerle yapılacak tüm anlaşmalarla ilgili girişimde bulunma ve bunları yönetme yetkileri ona verilmiş durumda. Meclis sürekli olarak sahnenin üzerinde oynar ve kamuoyunun eleştirilerine maruz kalırken, o, Elize tarlalarında gizli bir yaşam sürüyor[20] ve bu sırada, gözle-

---

[20] Elize tarlaları, Yunan mitolojisine göre, ölen kahramanların ve erdemli insanların ruhlarının gittiği yerdi. İkinci Cumhuriyet döneminin cumhurbaşkanlığı konutu, Paris'teki Champs-Élysées [Elize Tarlaları] Caddesi'nin yakınında bulunan Elize Sarayı'ydı (*Palais de l'Élysée*) - çev.

rinin önünde duran ve kalbine işleyen 45. anayasa maddesi, ona her gün şöyle sesleniyor: "*Frère, il faut mourir!*" [Kardeş, ölmek zorundayız!][21] İktidarın, seçilmenden sonraki dördüncü yılın güzel Mayıs ayının ikinci Pazar günü son bulacak! O zaman görkem son bulacak, parça ikinci bir kez çalınmayacak ve borçların varsa, güzel Mayıs ayının ikinci Pazartesi günü [Paris'teki borçlular hapishanesi] Clichy'yi boylamak istemiyorsan, onları anayasa tarafından sana ayrılan 600.000 frankla zamanında ödemeye bak! - Anayasa, fiili iktidarı bu şekilde cumhurbaşkanına verirken, Ulusal Meclisin de manevi iktidarını güvence altına almaya çalışır. Yasa paragraflarıyla manevi bir iktidar yaratmanın mümkün olmaması bir yana, anayasa, cumhurbaşkanını tek dereceli oy hakkı aracılığıyla tüm Fransızlara seçtirerek, burada kendi kendisini yeniden yürürlükten kaldırır. Fransa'nın, Ulusal Meclisin 750 üyesine bölünen oyları, burada, tersine, *tek bir* bireyde toplanır. Tek tek her bir halk temsilcisi yalnızca şu ya da bu partiyi, şu ya da bu kenti, şu ya da bu köprübaşını, hatta belki de, konu üzerinde de adam üzerinde çok fazla durmadan herhangi bir yedi yüz ellinci kişiyi seçme gerekliliğini temsil ederken, *o* ulusun seçtiğidir ve onun seçilmesi eylemi, egemen halkın her dört yılda bir kez oynadığı büyük kozdur. Seçilen Ulusal Meclis, ulusla metafizik bir ilişki içindeyken, seçilen cumhurbaşkanı, kişisel bir ilişki içindedir. Ulusal Meclis, tek tek temsilcileriyle, ulusal ruhun çok yönlülüğünü gösterse bile, ulusal ruh cumhurbaşkanında cisimleşir. Cumhurbaşkanı, meclis karşısında bir tür tanrısal hakka sahiptir; o, halkın lütfuyla cumhurbaşkanıdır.

Deniz tanrıçası Tetis, Aşil'e, gençliğinin baharında öleceğini önceden haber vermişti. Aşil gibi bir zayıf noktaya sahip olan anayasa, yine Aşil gibi, erken ölmek zorunda olduğunu biliyordu. Anayasa hazırlayan saf cumhuriyetçilerin, yasa koyucular olarak büyük sanat eserlerini tamamlamaya yaklaşmaları ölçüsünde, kralcıların, Bonaparte'çıların, demokratların, komünistlerin küstahlığının ve kendi itibarsızlıklarının günden güne nasıl arttığını görmeleri için, Tetis'in denizden ayrılarak onlara bu sırrı vermesi gerekmiyordu; ideal cumhuriyetlerinin bulutlu gökyüzün-

[21] Katı kurallara sahip bir Hıristiyan tarikatı olan Trappe tarikatının rahiplerinin kendi aralarındaki selamlama sözü - çev.

den sıradan dünyaya bir göz atmaları yetiyordu. Yazgılarını, tüm *anayasa değişikliği* önerilerinin birbirlerini izleyen üç toplantıda tartışılmasını, bu toplantılar arasında en az birer aylık araların bulunmasını, değişiklik için en az ¾'lük oy oranına ulaşılmasını ve ayrıca en az 500 meclis üyesinin oy kullanmasını şart koşan 111. anayasa maddesi aracılığıyla, anayasal bir kurnazlıkla alt etmeye çalıştılar. Bu yolla, yalnızca, henüz parlamenter çoğunluğa ve iktidar gücünün tüm araçlarına sahip oldukları bu sıralarda zayıf ellerinden her gün biraz daha fazla kayan bir iktidarı, kehanette bulunurcasına gözlerinde canlandırdıkları üzere parlamenter azınlık durumuna düştüklerinde de korumaya yönelik etkisiz bir girişimde bulunmuş oldular.

Anayasa, son olarak, önceki paragraflardan birinde "uyanık" ve "yurtsever" insanları, özel olarak icat etmiş olduğu Yüce Divanın (*haute cour*) hassas ve titiz ilgisine emanet ettikten sonra, aşırı duygusal bir paragrafta, kendisini, "tüm Fransız halkının ve tek tek Fransızların uyanıklık ve yurtseverliğine" emanet etmişti.

2 Aralık 1851'de bir kafa tarafından devrilmek yerine yalnızca bir şapkanın dokunuşuyla düşen 1848 Anayasası işte buydu; kuşkusuz, söz konusu şapka, üç köşeli bir Napoleon şapkasıydı.

Meclisteki burjuva cumhuriyetçileri bu anayasayı kılı kırk yararak incelemekle, tartışmakla ve oylamakla meşgulken, meclisin dışında, Cavaignac, *Paris'teki sıkıyönetimi* sürdürüyordu. Paris'teki sıkıyönetim, cumhuriyetçi doğum sancıları sırasında, anayasanın ebesiydi. Dolayısıyla, sonrasında anayasanın varlığına süngülerle son verilmesi nedeniyle, bu anayasanın kendisinin de, daha ana rahmindeyken ve üstüne üstlük halkın üzerine çevrilmiş süngülerle korunmak ve süngüler yardımıyla dünyaya getirilmek zorunda kaldığı unutulmamalı. "Saygın cumhuriyetçilerin" ataları, simgeleri olan üç renkli bayrağa Avrupa turunu yaptırmıştı. Onlar da, kendi paylarına, tüm kıtada yolunu kendi başına bulan, ama her seferinde yenilenen bir aşkla Fransa'ya geri dönerek şu ana kadar bu ülkedeki illerin yarısında yurttaşlığa kabul edilen bir buluş yaptılar: *Sıkıyönetim.* Fransız devriminin akışı içinde birbirlerini izleyen her bir bunalım döneminde belirli aralıklarla kullanılan mükemmel bir buluş. Ama Fransız toplumunun beynini sıkıştırmak ve onu susturmak

için belirli aralıklarla bu toplumun tepesine yerleştirilen kışla ve açık ordugah; belirli aralıklarla yargıçlık ve yöneticilik, vasilik ve denetçilik, polislik ve gece bekçiliği yapmalarına izin verilen kılıç ve misket tüfeği; belirli aralıklarla toplumun en yüce bilgeliği ve toplumun başöğretmeni oldukları duyurulan bıyık ve asker ceketi - kışla ve açık ordugah, kılıç ve misket tüfeği, bıyık ve asker ceketi, sonunda, kendi rejimlerini en yüksek rejim ilan ederek ve burjuva toplumunu kendisini yönetme derdinden tümüyle uzaklaştırarak toplumu kesin olarak kurtarmalarının daha iyi olacağı düşüncesine ulaşmak zorunda değil miydi? Yalnızca belirli aralıklarla gündeme gelen sıkıyönetim ve burjuvazinin şu ya da bu kesiminin emriyle gerçekleştirilen geçici toplum kurtarma faaliyetleri, onlara bir miktar ölü ve yaralı ile burjuvaların bazı dostça yüz buruşturmaları dışında elle tutulur pek az kazanç sağlarken, daha yüksek hizmetleri için kendilerine daha fazla nakit ödeme yapılmasını da bekleyebilecek olmaları ölçüsünde, kışla ile açık ordugahın, kılıç ile misket tüfeğinin, bıyık ile asker ceketinin bu düşünceye ulaşması daha kaçınılmaz hale geliyordu. Ordunun, sonunda bir kere de kendi çıkarları doğrultusunda ve kendine çıkar sağlamak için sıkıyönetim oynaması ve aynı zamanda burjuvaların para keselerini kuşatması gerekmiyor muydu? Ayrıca, geçerken belirtelim, Cavaignac'ın emri altında 15.000 isyancının yargılanmadan sürülmesine yardım eden askeri komisyon başkanı *Albay Bernard*'ın şu anda yine Paris'te görev yapmakta olan askeri komisyonların başında olduğu unutulmamalı.

Saygın, saf cumhuriyetçiler, Paris'teki sıkıyönetimle 2 Aralık 1851'in pretoryenlerini[22] yetiştirecek olan fideliği kurmuş olmalarına karşın, ulusal iktidarı ellerinde bulundurdukları bu dönemde, Louis-Philippe döneminde yaptıkları gibi ulusal duyguyu abartmak yerine, yabancı ülkelere dalkavukluk ettikleri ve İtalya'yı özgürleştirmek yerine bu ülkenin Avusturyalılar ve Napolililer tarafından yeniden fethedilmesine izin verdikleri için övgüyü hak ediyor. Louis Bonaparte'ın 10 Aralık 1848'de cumhurbaşkanlığına seçilmesi, Cavaignac'ın ve Kurucu Meclisin dikta-

---

[22] *Pretoryen muhafızlar:* Eski Roma İmparatorluğu'nda imparatorun muhafızları; zamanla siyasal bir güç haline gelerek imparator seçimlerinde rol oynamış ve bazı imparatorları öldürmüşlerdi - çev.

törlüğünü sonlandırdı.

Anayasanın 44. maddesinde şu söylenir: "Fransız Cumhuriyetinin cumhurbaşkanı, Fransız yurttaşı olma niteliğini hiçbir zaman yitirmemiş olmalıdır." Fransız Cumhuriyetinin ilk cumhurbaşkanı L. N. Bonaparte, Fransız yurttaşı olma niteliğini yitirmenin ötesinde, İngiltere'de özel polis memuru olmanın ötesinde, yurttaşlığa sonradan kabul edilmiş bir İsviçreliydi.[23]

10 Aralık seçiminin anlamını bir başka yerde açıkladım.[24] Burada bu konuya dönmeyeceğim. Burada, söz konusu seçimin, Şubat Devriminin masraflarını karşılamak zorunda kalan *köylülerin* ulusun geri kalan sınıflarına yönelik bir *tepkisi, kırın kente yönelik bir tepkisi* olduğunu belirtmek yeterli. Bu seçim, *National* cumhuriyetçilerinin şan da maaş zammı da kazandırmadığı orduda, Bonaparte'ı monarşiye götürecek köprü olarak destekleyen büyük burjuvalar arasında ve onu Cavaignac'ın cezası olarak destekleyen proleterler ve küçük burjuvalar arasında büyük kabul gördü. İleride, köylülerin Fransız devrimiyle ilişkisini daha yakından inceleme fırsatını bulacağım.

20 Aralık 1848'den Kurucu Meclisin dağıldığı Mayıs 1849'a kadar süren dönem, burjuva cumhuriyetçilerinin düşüşünün tarihini kapsar. Burjuvazi için bir cumhuriyet kurmalarının, devrimci proletaryayı saha dışına sürmelerinin ve demokratik küçük burjuvaziyi geçici olarak susturmalarının ardından, bu cumhuriyeti haklı olarak *kendi mülkü* sayıp ona el koyan burjuvazinin çoğunluğu tarafından kenara itilirler. Ama bu burjuva çoğunluğu *kralcıydı*. Bunların bir bölümü, yani büyük toprak sahipleri, *Restorasyon* döneminde egemen olmuştu ve bu nedenle *meşrutiyetçiydi*. Diğer bölüm, yani mali aristokrasi ve büyük sanayiciler, Temmuz Monarşisi döneminde egemen olmuştu ve bu nedenle

---

[23] İngiltere'ye göç ettiği dönemde, Çartistlerin 10 Nisan 1848 tarihli gösterisinin dağıtılması sırasında düzenli polis güçlerine yardım eden özel polis gücüne (*special constabulary:* sivillerden oluşan bir yedek polis gücü) gönüllü olarak katılan Louis Bonaparte. 1832 yılında da Thurgau kantonunda İsviçre yurttaşı olmuştu - İngilizce baskı editörünün notları.

[24] *Werke*, Band 7, Karl Marx-Friedrich Engels, Dietz Verlag, Berlin, DDR, 1960, s. 44-45; *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, Karl Marx, çev: Erkin Özalp, Yazılama Yayınevi, İstanbul, Ocak 2009, s. 50-52.

Orleans'cıydı. Ordunun, üniversitenin, kilisenin, *Barreau*'nun [baronun], akademinin ve basının yüksek rütbeli temsilcileri, farklı oranlarla bile olsa, bu iki taraftan birinde yer alıyordu. *Bourbon* adını ya da *Orléans* adını değil, *sermaye* adını taşıyan buradaki burjuva cumhuriyetinde, *birlikte* egemen olabildikleri devlet biçimini bulmuşlardı. Daha Haziran ayaklanması döneminde "Düzen Partisi"nde birleşmiştiler. Şimdi ilk olarak, Ulusal Meclis koltuklarını hâlâ elinde tutan burjuva cumhuriyetçileri kliğini ortadan kaldırmak gerekiyordu. Bu saf cumhuriyetçiler, geçmişte halka karşı fiziksel gücü ne ölçüde vahşi bir şekilde kötüye kullandılarsa, şimdi de, yürütme gücüne ve kralcılara karşı cumhuriyetçiliklerini ve yasa koyma haklarını savunmaları söz konusu olduğunda, aynı ölçüde korkakça, süklüm püklüm, yılgınlık içinde, çökmüş biçimde, mücadele gücünden yoksun şekilde geri çekildiler. Burada, dağılmalarının utanılası tarihini anlatmam gerekmiyor. Bu bir düşüş değil yok oluştu. Tarihleri nihai olarak son buldu ve izleyen dönemde, hem meclis içinde hem de meclis dışında, yalnızca anılar biçiminde ortaya çıkarlar; ne zaman cumhuriyetin yalnızca adı yeniden tartışma konusu haline gelse ve devrimci çatışma ne zaman en düşük düzeye inme tehlikesiyle karşı karşıya kalsa, bu anılar yeniden canlanıyormuş gibi görünür. Geçerken, partiye adını veren gazetenin, yani *National*'in, izleyen dönemde sosyalizme döndüğünü not edeyim.

Bu dönemi kapatmadan önce, geriye dönerek, 20 Aralık 1848'den Kurucu Meclisin sahneden çekilmesine kadar evlilik ilişkisi yaşamış olmalarına karşın, biri 2 Aralık 1851'de diğeri tarafından yok edilen iki güce yeniden bakmak zorundayız. Bir taraftaki Louis Bonaparte ile diğer taraftaki koalisyon halindeki kralcıların partisini, Düzen Partisi'ni, büyük burjuvaziyi kastediyoruz. Bonaparte, cumhurbaşkanlığı görevine başlar başlamaz, başına Odilon Barrot'yu, dikkat edin, parlamenter burjuvazinin en liberal hizbinin eski önderini getirdiği bir Düzen Partisi hükümeti kurdu. Bay Barrot, sonunda, hayali 1830'dan beri kendisini izleyen hükümete girmiş ve dahası bu hükümetin başkanlığını ele geçirmişti; ama Louis-Philippe döneminde düşlediği gibi parlamenter muhalefetin en ileri lideri olarak değil, bir parlamentoyu öldürme göreviyle ve tüm baş düşmanlarının, Cizvitlerin ve meşrutiyetçilerin müttefiki olarak. Sonunda

gelini eve götürdü; ama ancak, ona fahişelik yaptırılmasının ardından. Bonaparte ise, görünürde kendisini tümüyle gizlemişti. Söz konusu parti onun adına hareket ediyordu.

Bakanlar kurulunun daha ilk toplantısında Roma seferine karar verildi; varılan anlaşmaya göre, bu sefer, Ulusal Meclise haber vermeden düzenlenecekti ve gerekli kaynaklar meclisten sahte beyanlarla koparılacaktı. Böylece, Ulusal Meclisi dolandırmaya ve devrimci Roma Cumhuriyetine karşı dışarıdaki mutlakiyetçi güçlerle gizli bir komplo kurmaya başlandı. Bonaparte da, kralcı Yasama Meclisine ve onun anayasal cumhuriyetine yönelik 2 Aralık darbesini aynı biçimde ve aynı manevraları kullanarak hazırladı. 20 Aralık 1848'de Bonaparte'ın hükümetini oluşturan partinin, 2 Aralık 1851'de de, Ulusal Yasama Meclisinin çoğunluğunu oluşturduğunu unutmayalım.

Kurucu Meclis, Ağustos'ta, kendisini ancak, anayasayı tamamlayacak olan tüm organik yasaların üzerinde çalışıp bunları yürürlüğe soktuktan sonra dağıtmaya karar vermişti. Düzen Partisi, 6 Ocak 1849'da, meclisin, temsilci Rateau aracılığıyla, kendisine, organik yasaları bir yana bırakmayı ve bunun yerine *kendi feshine* karar vermeyi önermesini sağladı. Bu anda, yalnızca başında Bay Odilon Barrot'nun bulunduğu hükümet değil, Ulusal Meclisin tüm kralcı üyeleri, meclise, buyurgan bir dille, feshinin kredi üretimi için, düzenin sağlamlaştırılması için, belirsiz ara döneme bir son vermek için ve kararlı bir durum yaratmak için zorunlu olduğunu, yeni hükümetin verimini düşürdüğünü ve varlığını yalnızca kinciliği nedeniyle uzatmaya çalıştığını, ülkenin ondan bıktığını söyledi. Bonaparte, yasama gücüne yönelik tüm bu hakaretleri not etti, bunları ezberledi ve 2 Aralık 1851'de parlamentodaki kralcılara onlardan öğrendiğini kanıtladı. Kralcılara karşı onların repliklerini yineledi.

Barrot hükümeti ile Düzen Partisi daha da ileri gittiler. Tüm Fransa'da *Ulusal Meclise yönelik dilekçelerin* toplanmasını sağladılar; bu dilekçelerde, son derece kibar bir üslupla, meclisten, yok olup gitmesi isteniyordu. Böylece, halkın anayasal olarak örgütlenmiş ifadesi olan Ulusal Meclise karşı, halkın örgütsüz yığınlarını cepheye sürdüler. Bonaparte'a, parlamenter meclislere karşı halka başvurmayı öğrettiler. Sonunda, 29 Ocak 1849'da, Kurucu Meclisin kendi feshi hakkında karar vereceği gün gel-

mişti. Ulusal Meclis, toplantı binasını askeri işgal altında buldu; Düzen Partisi'nin generali olan ve hem Ulusal Muhafızın hem de düzenli birliklerin başkomutanlığını elinde bulunduran Changarnier, gündemde bir savaş varmışçasına Paris'te büyük bir askeri geçit töreni düzenledi ve koalisyon halindeki kralcılar, Kurucu Meclise, tehditkar bir üslupla, söz dinlemezse güç kullanılacağını açıkladı. Meclis söz dinledi ve yalnızca çok kısa bir yaşam süresi için pazarlık yaptı. 29 Ocak'ın, cumhuriyetçi Ulusal Meclise karşı Bonaparte ve kralcılar tarafından gerçekleştirilmesi dışında, 2 Aralık 1851 *coup d'état*'sından [hükümet darbesinden] ne farkı vardı? Bu beyler, Bonaparte'ın, birliklerin bir bölümüne Tuileries [Sarayı] önünde, kendi huzurunda geçit töreni yaptırmak amacıyla 29 Ocak 1849'u kullandığını ve Caligula'yı[25] hatırlatmak için, tam da askeri gücün parlamenter güce karşı herkesin gözü önünde seferber edilmesinin bu ilk örneğinin üzerine atladığını fark etmedi ya da fark etmek istemedi. Gerçekten de yalnızca kendi Changarnier'lerini görüyorlardı.

Düzen Partisi'nin, Kurucu Meclisin yaşam süresini zorla kısaltmaya yönelmesinde daha fazla rol oynayan bir neden, öğretim yasası ve din işleri yasası gibi, *organik*, anayasayı tamamlayacak olan yasalardı. Koalisyon halindeki kralcılar için her şeyden önemli olan, bu yasaları, güvensizleşmiş olan cumhuriyetçilerin hazırlamasına izin vermemek ve onları kendi başlarına hazırlamaktı. Ancak, anayasada öngörülen bu yasalar arasında, cumhuriyetin başkanının sorumluluğu hakkındaki bir yasa da bulunuyordu. 1851 yılında, Yasama Meclisi tam da bu tür bir yasayı düzenlemekle meşgulken, Bonaparte, 2 Aralık darbesiyle, bu darbenin önünü kesti. Koalisyon halindeki kralcılar, 1851'deki parlamenter kış seferi sırasında, Sorumluluk Yasasını, güvensizleşmiş, kin dolu bir cumhuriyetçi meclis tarafından düzenlenmiş şekilde önlerinde hazır bulmak için neler vermezdi ki!

Kurucu Meclisin 29 Ocak 1849'da son silahını kendi elleriyle kırmasından sonra, Barrot hükümeti ile düzen dostları onu ölümüne kadar

[25] Pretoryen muhafızlar (bkz. 22. dipnot) yardımıyla MS 37 yılında Roma imparatoru olan, başa geçtiğinde pretoryen muhafızlara bir geçit töreni yaptırarak onlara hitap eden, iktidarının başlangıç döneminde desteklerini almak için başta pretoryen muhafızlar olmak üzere askerlere ek ödeme yapan Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus - çev.

kovaladı, meclisi aşağılayabilecek olan hiçbir şeyi eksik bırakmadılar ve kendinden umudunu yitiren meclisin zayıflığından yararlanarak, onu, kamuoyundaki saygınlığının son kalıntılarına mal olan yasaları çıkarmaya zorladılar. Kendi Napoleon'a özgü sabit fikriyle[26] meşgul olan Bonaparte, parlamenter gücün bu şekilde aşağılanmasını herkesin gözü önünde kullanabilecek kadar küstahtı. Nitekim, Ulusal Meclis 8 Mayıs 1849'da Civitavecchia'nın Oudinot tarafından işgal edilmesi nedeniyle hükümet hakkında bir güvensizlik oyu verip Roma seferinin sözde amacına geri döndürülmesini emrettiğinde, Bonaparte, aynı akşam *Moniteur*'de Oudinot'ya yazdığı bir mektubu yayımladı; bu mektupta, Oudinot'nun kahramanlıklarını kutluyorve daha o sırada, bürokrat parlamenterlerden tümüyle farklı olarak, ordunun cömert koruyucusu gibi davranıyordu. Kralcılar buna güldü. Onu yalnızca kendi *dupe*'ları [budalaları] olarak görüyorlardı. Sonunda, Kurucu Meclis Başkanı Marrast bir an Ulusal Meclisin güvenliğinin tehlikeye düştüğüne inanıp anayasaya dayanarak bir albay ile ona bağlı alayı göreve çağırdığında, ilgili albay bunu reddetti, disiplini gerekçe gösterdi ve Marrast'yı Changarnier'ye yönlendirdi; Changarnier ise, *bayonettes intelligentes*'dan [düşünen süngülerden] hoşlanmadığını belirterek onu alaycı bir şekilde geri çevirdi. Kasım 1851'de, koalisyon halindeki kralcılar, Napoleon'a karşı nihai savaşı başlatmak istediklerinde, kötü ün sahibi *Quaestorlar Tasarısıyla,*[27] askeri birliklerin doğrudan doğruya Ulusal Meclis başkanı tarafından göreve çağrılması ilkesini kabul ettirmeye çalıştılar. Yasa önergesini, generallerinden biri, Le Flô imzalamıştı. Changarnier'nin önerge lehine oy vermesi ve Thiers'in eski Kurucu Meclisin uzak görüşlülüğüne saygısını

---

[26] Louis Bonaparte'ın İngiltere'de yazıp 1839'da Paris ve Brüksel'de yayınladığı *Des Idées Napoléoniennes* (*Napoleon'a Özgü Fikirler*) adlı kitaba ironik bir gönderme yapılıyor - İngilizce baskı editörünün notu.

[27] *Quaestor*'lar, eski Roma'da, Senato'daki en düşük düzeyli memurlardı (maliyeciler, arşivciler). Burada, Fransız Ulusal Meclisindeki, ekonomi ve maliyenin yanı sıra meclisin korunmasından ve güvenliğinden sorumlu komisyondan söz ediliyor.

Kralcı *quaestor*'lar, yani Le Flô, Baze ve Panat, askeri birliklere emir verme yetkisini açık şekilde meclise devreden bir önerge sunmuştu. Önerge, sert tartışmaların ardından, 17 Kasım 1851'de reddedilmişti. *Montagne*, en büyük tehlike olarak kralcıları gördüğü için, oylamada Bonaparte'çıları desteklemişti - Almanca baskı editörünün notu.

göstermesi boşunaydı. Changarnier Marrast'ya nasıl cevap verdiyse, Savaş Bakanı Saint-Arnaud da ona öyle cevap verdi; üstelik, *Montagne*'ın alkışları arasında!

Düzen Partisi'nin kendisi, henüz Ulusal Meclis değil, yalnızca hükümet olduğu dönemde, *parlamenter rejime* işte bu şekilde damga vurmuştu. Ve 2 Aralık 1851 bu rejimi Fransa'dan uzaklaştırırken çığlık atıyor!

Ona iyi yolculuklar diliyoruz.

III

Ulusal Yasama Meclisi 28 Mayıs 1849'da toplandı. 2 Aralık 1851'de dağıtıldı. Bu dönem, *anayasal ya da parlamenter cumhuriyetin* yaşam süresini kapsar. <1>

Birinci Fransız Devriminde *anayasacıların* iktidarını *Jirondenlerin* iktidarı ve *Jirondenlerin* iktidarını *Jakobenlerin* iktidarı izler. Bu partilerin her biri, daha ileri olanına yaslanır. Devrimi, onu artık izleyemeyeceği ve önüne hiç geçemeyeceği noktaya ulaştırır ulaştırmaz, arkasında duran daha cesur müttefik tarafından kenara itilir ve giyotine gönderilir. Böylece devrim yükselen bir çizgi üzerinde hareket eder.

1848 Devriminde tersi olur. Proleter partisi, küçük burjuva-demokratik partinin eklentisi olarak görünür. 16 Nisan'da, 15 Mayıs'ta ve Haziran Günlerinde onun ihanetiyle karşılaşır ve yalnız bırakılır. Demokratik parti ise burjuva cumhuriyetçilerinin omuzlarına yaslanır. Burjuva cumhuriyetçileri, yere sağlam bastıklarına inanır inanmaz, yapışkan yoldaşlarını başlarından savıp kendilerini Düzen Partisi'nin omuzlarına yaslar. Düzen Partisi omuzlarını geri çeker, burjuva cumhuriyetçilerinin paldır küldür düşmesine yol açar ve kendisini silahlı gücün omuzlarına atar. Henüz onun omuzlarında oturduğunu düşünmeye devam ederken, güzel bir sabah, omuzların süngülere dönüşmüş olduğunu fark eder. Her bir parti, arkasında olup ileriye itenlere çifte atarken, önünde olup geriye itenlere yaslanır. Dolayısıyla, bu komik duruş nedeniyle dengesini yitirmesi ve kaçınılmaz olarak yüzünü buruşturduktan sonra tuhaf taklalar atarak düşmesi şaşırtıcı değildir. Böylece devrim alçalan bir çizgi üzerinde hareket eder. Daha son Şubat barikatı kaldırılmamışken ve devrimin ilk resmi

makamı oluşturulmamışken, bu gerileme hareketinin içindedir.

Üzerinde durduğumuz dönem, göze batan çelişkilerin en renkli karışımını içerir: Herkesin gözü önünde anayasaya karşı komplo kuran anayasacılar; anayasacı olduklarını kendileri ifade eden devrimciler; her şeye gücünün yetmesini isteyen ve parlamenter niteliğini hep koruyan bir Ulusal Meclis; sabretmeyi meslek belleyen ve bugünkü yenilgileri-ni gelecekteki zaferler hakkında kehanetlerde bulunarak karşılayan bir *Montagne*; cumhuriyetin *patres conscripti*'si [seçilmiş yaşlıları][28] olan ve mevcut durum nedeniyle, bağlı bulundukları düşman hanedanları yurtdışında ve nefret ettikleri cumhuriyeti Fransa'da tutmak zorunda kalan kralcılar; gücünü tam da zayıflığında ve saygınlığını kendisinin yol açtığı aşağılanmasında bulan bir yürütme gücü; iki monarşinin, Restorasyon ile Temmuz Monarşisinin tek bir imparatorluk etiketiyle birleştirilmiş rezilliğinden başka bir şey olmayan bir cumhuriyet - ilk şartı ayrılık olan ittifaklar, ilk kuralı kimsenin kazanmaması olan mücadeleler; huzur adına, kaba ve içeriksiz çalkantı; devrim adına, en görkemli huzur vaazları; gerçekliği olmayan tutkular, tutkusuz gerçeklikler; kahramanlıkları bulunmayan kahramanlar, olaysız tarih; tek itici gücü takvimmiş gibi görünen, aynı gerginlik ve rahatlamaların sürekli yinelenmesi nedeniyle yorgun düşüren gelişim; kendilerini belirli aralıklarla doruğa çıkarırken, yalnızca, ortadan kalkmayı başaramadan, kendilerini köreltmeyi ve düşmeyi amaçlıyormuş gibi görünen karşıtlıklar; iddialı bir şekilde sergilenen çabalar ve kıyamet tehlikesi hakkındaki burjuvaca korku, ve aynı zamanda, *laisser-aller*'leriyle [aldırışsızlıklarıyla] mahşer gününden çok Fronde zamanlarını[29] hatırlatan dünya kurtarıcılarının en bayağı entrikaları çevirmesi ve saray komedileri oynaması - Fransa'nın resmi kolektif dehasının, tek bir bireyin şeytanca aptallığıyla yerle bir edilmesi; ulusun kolektif iradesinin, ne zaman genel oy hakkı aracılığıyla konuşsa, kendine uygun ifadeyi, sonunda onu bir deniz korsanının başına buyrukluğun-

---

[28] Eski Roma'da Senato üyeleri - çev.

[29] *Fronde* (sözcük anlamıyla "sapan"), Fransa'nın iç karışıklıklar yaşadığı bir dönemin (1648-1653) adıydı. Bu dönemde, mutlakiyetçi rejime karşı önce burjuvaların ve ardından soyluların öncülüğünde iki ayrı başkaldırı gerçekleştirildi; bunların başarısızlığı, mutlakiyetçi rejimin güçlenmesine yol açtı - çev.

da bulana kadar, kitlelerin çıkarlarının ezelî düşmanlarında aranması. Her şeyin karanlık olduğu bir tarih kesiti varsa, o da budur. İnsanlar ve olaylar, tersine çevrilmiş Schlemihl'ler[30] olarak, bedenlerini yitirmiş gölgeler olarak görünür. Devrim, kendi taşıyıcılarını felce uğratır ve hırs dolu bir zorbalığı yalnızca düşmanlarına kazandırır. Karşı devrimciler tarafından sürekli çağrılıp dualarla kovulan "kızıl hayalet", sonunda ortaya çıktığında, kafasında anarşist Frigya şapkasıyla[31] değil, düzenin üniformasıyla, *kırmızı pantolonla* görünür.

Şunu görmüştük: Bonaparte'ın 20 Aralık 1848'de, yani gökyüzüne çıktığı gün kurduğu hükümet, meşrutiyetçiler ile Orleans'cıların koalisyonu olan Düzen Partisi'nin bir hükümetiydi. Bu Barrot-Falloux hükümeti, yaşam süresini az çok zorla kısalttığı cumhuriyetçi Kurucu Meclisin kışı geçirmesini sağlamıştı ve hâlâ iktidardaydı. İttifak halindeki kralcıların generali Changarnier, Birinci Tümen ile Paris Ulusal Muhafızının başkomutanlığını kendisinde birleştirmeyi sürdürüyordu. Son olarak, genel seçimler, Düzen Partisi'ne Ulusal Meclisteki büyük çoğunluğu sağlamıştı. Louis-Philippe'in milletvekilleri ve soyluları burada meşrutiyetçilerden oluşan bir kutsal bölükle karşılaştı; ulusun çok sayıdaki oy pusulası, meşrutiyetçiler için, siyaset sahnesine giriş kartlarına dönüşmüştü. Bonaparte'çı halk temsilcileri, bağımsız bir parlamento partisi kuramayacak kadar azdı. Yalnızca, Düzen Partisi'nin *mauvaise queue*'sü [baş belası eklentileri] gibi görünüyorlardı. Dolayısıyla, Düzen Partisi, hükümet gücünün, ordunun ve yasama organının, kısacası tüm devlet iktidarının sahibiydi; iktidarını halkın iradesi gibi gösteren genel seçimler ve karşı devrimin tüm kıtadaki eş zamanlı zaferi sayesinde, manevi açıdan da güç kazanmıştı.

Daha önce hiçbir parti, kampanyasını daha büyük olanaklarla ve daha elverişli desteklerle başlatmamıştı.

---

[30] Adelbert von Chamisso'nun "Peter Schlemihl'in Garip Öyküsü" (*Peter Schlemihls wundersame Geschichte*) adlı öyküsünün kahramanı. Schlemihl, gölgesini şeytana sattıktan sonra, tanıdıkları tarafından dışlanır - çev.

[31] 18. yüzyıldan itibaren farklı ülkelerde özgürlüğü ve özgürlük mücadelesini simgeleyen kırmızı renkli, yumuşak ve koni biçimli Frigya şapkası, 1789 Fransız Devrimi'nin de simgelerinden biriydi - çev.

Kazaya uğramış *saf cumhuriyetçiler*, Ulusal Yasama Meclisinde kendilerini yaklaşık 50 kişiye düşmüş, Afrika generalleri Cavaignac, Lamoricière ve Bedeau'nün yönetimindeki bir klik olarak buldu. Ama büyük muhalefet partisi "*Montagne*" tarafından oluşturuldu. *Sosyal demokrat* parti kendisine bu parlamenter vaftiz adını vermişti. Ulusal Meclisteki 750 oyun 200'den fazlasına sahipti ve dolayısıyla, en azından, tek tek ele alındıklarında Düzen Partisi'nin üç hizbinden herhangi biri kadar güçlüydü. Kralcı koalisyon toplamı karşısındaki göreli küçüklüğü, özel koşullar tarafından dengelenmiş görünüyordu. İllerdeki seçimler, kır nüfusu içinde anlamlı bir taraftar kitlesi kazandığını göstermekle kalmamıştı. Paris'in neredeyse tüm temsilcileri onun saflarında yer alıyordu; ordu, üç astsubayı seçerek, demokrasiye inandığını ilan etmişti ve *Montagne*'ın lideri Ledru-Rollin'e, parlamenter soyluluk unvanı, Düzen Partisi'nin tüm temsilcilerinden farklı olarak, oylarını onda birleştiren beş il tarafından verilmişti. Dolayısıyla, *Montagne*, 28 Mayıs 1849'da, kralcıların kendi aralarında ve toplu olarak Düzen Partisi ile Bonaparte arasında çıkması kaçınılmaz olan çatışmalar sırasında başarıya ulaşmak için gereken tüm unsurlara sahip görünüyordu. On dört gün sonra, onur dahil her şeyi yitirmişti.

Parlamento tarihini izlemeye devam etmeden önce, önümüzde duran dönemin genel karakteri hakkındaki alışılagelmiş yanılgılardan kaçınmak için, bazı notların düşülmesi gerekiyor. Demokratların yaklaşımıyla bakıldığında, Ulusal Yasama Meclisi döneminde söz konusu olan şey, Kurucu Meclis döneminde de olduğu gibi, cumhuriyetçiler ile kralcılar arasındaki basit mücadeleydi. Ama hareketin kendisini *tek bir* hatırlatıcı sözcükle özetlerler: "*Gericilik*"; yani, tüm kedilerin gri olduğu ve demokratların, gece bekçilerine yakışacak basmakalıp sözlerini tekdüze bir şekilde yinelemelerine izin veren gece. Ve gerçekten de, Düzen Partisi, ilk bakışta, kendi taht iddiacılarını tahta çıkarmak ve karşı tarafın taht iddiacısının önünü kesmek için birbirlerine karşı entrika çevirmekle kalmayan, aynı zamanda, "cumhuriyet"e yönelik ortak nefretleriyle ve ortak saldırılarıyla birlik oluşturan farklı kralcı hiziplerin bir yumağı gibi görünür. *Montagne* ise, bu kralcı komplo karşısında, "cumhuriyet"in temsil-

cisi olarak görünür. Düzen Partisi, sürekli olarak, basını, dernekleri vb. tam Prusya'da olduğu kadar hedef alan ve Prusya'da olduğu gibi bürokrasinin, jandarmanın ve savcıların kaba polisiye müdahaleleriyle hayata geçirilen bir "gericilik"le meşgul görünür. *Montagne* ise, yine, sürekli olarak, halk partisi diye anılan her partinin yaklaşık bir buçuk yüzyıldan beri yapmış olduğu gibi, söz konusu saldırılara karşı koymakla ve böylece "öncesiz ve sonrasız insan haklarını" savunmakla meşguldür. Ancak, durumun ve partilerin daha yakından incelenmesi halinde, *sınıf mücadelesinin* ve bu dönemin kendine özgü çehresinin üzerini örten bu yüzeysel görüntü ortadan kalkar.

Meşrutiyetçiler ve Orleans'cılar, söylenmiş olduğu üzere, Düzen Partisi'nin iki büyük hizbini oluşturuyordu. Bu hizipleri kendi taht iddiacılarına bağlı ve karşılıklı olarak birbirlerinden ayrı tutan, yalnızca, zambak ile üç renkli bayrak,[32] Bourbon hanedanı ile Orléans hanedanı, kralcılığın farklı renkleri miydi; her şey, kralcılığın inanç ilanından mı ibaretti? Bourbon'lar döneminde, kendi din adamlarıyla ve uşaklarıyla birlikte *büyük toprak mülkiyeti* hüküm sürüyordu; Orléans'lar döneminde ise, maiyetindeki avukatlar, profesörler ve dalkavuk hatiplerle birlikte yüksek finans kesimi, büyük sanayi ve büyük ticaret, yani *sermaye*. Meşruti krallık, yalnızca, toprak beylerinin soydan gelen egemenliklerinin siyasi ifadesiydi; benzer şekilde, Temmuz Monarşisi de, yalnızca, sonradan görme burjuvaların zorla ele geçirilmiş egemenliklerinin siyasal ifadesiydi. Dolayısıyla, bu hizipleri birbirlerinden ayrı tutan, sözde ilkeler değil, maddi varlık koşulları, mülkiyetin iki farklı türü, kent ile kır arasındaki eski karşıtlık, sermaye ile toprak mülkiyeti arasındaki rekabetti. Aynı zamanda eski anıların, kişisel düşmanlıkların, korkuların ve umutların, önyargıların ve yanılsamaların, sempati ve antipati duygularının, kanaatlerin, iman şart ve ilkelerinin de onları hanedanların birine ya da diğerine bağladığını kim inkar eder? Farklı mülkiyet biçimlerinin, toplumsal var oluş koşullarının üzerinde, farklı ve özel olarak biçimlendirilmiş du-

---

[32] Zambak, Bourbon hanedanının armasında bulunan bir simgeydi; 1794 yılında kabul edilen üç renkli (mavi, beyaz, kırmızı) Fransız bayrağı, Bourbon hanedanının hüküm sürdüğü 1815-1830 döneminde yerini beyaz bayrağa bıraktıktan sonra, 1830 Temmuz Devriminin ardından kral olan Louis-Philippe tarafından yeniden ulusal bayrak ilan edilmişti - çev.

yarlılıkların, yanılsamaların, düşünme tarzlarının ve yaşam görüşlerinin bütün bir üstyapısı yükselir. Sınıfın bütünü, bunları, kendi maddi temellerine ve bunlara karşılık gelen toplumsal ilişkilere dayanarak yaratır ve biçimlendirir. Bunları gelenek ve eğitimle edinen tekil birey, eylemlerinin gerçek belirleyici nedenlerini ve çıkış noktasını oluşturduklarını düşünebilir. Orleans'cı ve meşrutiyetçi hiziplerin her biri, kendisine ve diğerine, onları birbirinden ayıran şeyin iki ayrı hanedana bağlılıkları olduğu masalını anlatmaya çalıştığında, gerçeklik, daha sonra, iki hanedanın birleşmesini asıl yasaklayan şeyin çıkar farklılaşmaları olduğunu kanıtlıyordu. Ve özel yaşamda, bir insanın kendisi hakkında düşündükleri ve söyledikleriyle gerçekte ne olduğu ve ne yaptığı birbirlerinden nasıl ayırt ediliyorsa, tarihsel mücadelelerde de, partilerin sözlerini ve hayallerini gerçek yapılarından ve gerçek çıkarlarından, düşüncelerini gerçekliklerinden daha fazla ayırt etmek zorunludur. Orleans'cılar ile meşrutiyetçiler, cumhuriyette, kendilerini aynı isteklerle yan yana bulmuştu. Her iki taraf da diğerine karşı *kendi* hanedanının *geri getirilmesini* istiyorduysa, bunun tek anlamı, *burjuvaziyi* bölen *iki büyük çıkarın* (toprak mülkiyeti ve sermaye) her birinin, kendi üstünlüğünü ve diğerinin bağlılığını geri getirmeye çalışmasıydı. Burjuvazinin iki çıkarından söz ediyoruz, çünkü büyük toprak mülkiyeti, feodal kırıtkanlığına ve soy gururuna rağmen, modern toplumun gelişimiyle tam olarak burjuvalaşmıştı. Benzer şekilde, İngiltere'deki Tory'ler de [muhafazakarlar], uzun bir süre boyunca, krallığa, kiliseye ve eski İngiliz anayasasının güzelliklerine hayran olduklarını düşündü; tehlike günü gelip de, onlardan, yalnızca *toprak rantına* hayran oldukları itirafını koparana kadar...

Koalisyon halindeki kralcılar, birbirlerine yönelik entrikalarını basında, Ems'de, Claremont'da,[33] parlamento dışında çeviriyordu. Kulislerin arkasında eski Orleans'cı ve meşrutiyetçi üniformalarını yeniden giyiyor ve yine eski turnuvalarını sürdürüyorlardı. Ama herkesin gözü önündey-

---

[33] Fransa'nın meşrutiyetçi taht iddiacısı Chambord Kontu (sonradan V. Henri), [Almanya'nın] Ems kentinde ve ayrıca 1850'li yıllarda Venedik'te kalmıştı. Londra yakınlarındaki Claremont'da, Şubat Devriminin ardından İngiltere'ye kaçan Louis-Philippe yaşıyordu - Almanca baskı editörünün notu.

ken, temel ve devletle ilgili eylemlerinde,[34] parlamentonun büyük partisi olarak, kendi hanedanlarını yalnızca saygı jestleriyle geçiştiriyor ve monarşinin geri getirilmesini *in infinitum* [sonsuza] erteliyorlardı. Asıl işlerini *Düzen Partisi* olarak, yani *siyasal* değil *toplumsal* bir isim altında, maceracı prenseslerin şövalyeleri olarak değil burjuva dünya düzeninin temsilcileri olarak, cumhuriyetçilerin karşısındaki kralcılar olarak değil tüm diğer sınıfların karşısındaki burjuva sınıfı olarak yürütüyorlardı. Ve Düzen Partisi olarak, toplumun diğer sınıfları üzerinde, Restorasyon ya da Temmuz Monarşisi dönemlerindekine göre çok daha sınırsız ve katı bir egemenliğe sahip oldular; böylesi bir egemenlik zaten yalnızca parlamenter cumhuriyet biçimi altında kurulabilirdi, çünkü Fransız burjuvazisinin iki büyük bölümü, ancak bu biçim altında birleşebilir, sınıflarının ayrıcalıklı bir kesiminin rejimi yerine, kendi sınıflarının egemenliğini, ancak bu biçim altında gündeme sokabilirlerdi. Eğer buna rağmen, Düzen Partisi olarak aynı zamanda cumhuriyete hakaret edip ve ona yönelik nefretlerini dile getirdilerse, bunun tek nedeni kralcı anıları değildi. Cumhuriyetin, siyasal egemenliklerini tamamlasa bile, aynı zamanda egemenliklerinin toplumsal temelinin altını oyduğunu, onlara içgüdüleri öğretmişti; çünkü, boyunduruk altına alınmış sınıfların karşısına artık dolaysız biçimde, tacın perdeleyiciliği olmadan, kendi aralarında ve krallıkla yürüttükleri ikincil mücadelelerle ulusun ilgisini yönlendiremeden çıkmak ve o sınıflarla bu koşullar altında mücadele etmek zorundaydılar. Kendi öz sınıf egemenliklerinin saf koşullarından çekinmelerine ve aynı egemenliğin geçmişteki tamamlanmamış, daha az gelişmiş ve tam da bu

---

[34] Marx, farklı anlamlar barındıran *Haupt- und Staatsaktion* ("temel ve gösterişli eylemler", "önemli eylemler ve devlet eylemleri") ifadesini kullanılıyor. İlk anlamı, on yedinci yüzyılda ve on sekizinci yüzyılın ilk yarısında, Almanya'yı dolaşan tiyatro kumpanyaları tarafından oynanan oyunlarla ilgili. Biçimden yoksun tarihsel trajediler olan bu oyunlar, hem gösterişliydi hem de aynı zamanda niteliksiz ve kaba espriler barındırıyordu. İkinci olarak, bu ifade, önemli siyasal olayları anlatıyor olabilir. Alman tarih bilimindeki "nesnel tarih yazıcılığı" olarak bilinen bir akım tarafından bu anlamda kullanılıyordu. Leopold Ranke, bu akımın önde gelen temsilcilerinden biriydi. *Haupt- und Staatsaktion*'u tarih yazıcılığının en önemli konusu olarak görüyordu - İngilizce baskı editörünün notu.
Bu çeviride ilk anlam temel alındı. Terimdeki "Staatsaktion" (devlet eylemi) sözcüğü, söz konusu oyunların "gösterişli" kısımlarının çoğu zaman tarihsel-siyasal bir içeriğe sahip olmasıyla ilgiliydi. Bu nedenle, "temel ve devletle ilgili eylemler" ifadesi tercih edildi - çev.

nedenle daha az tehlikeli biçimlerine özlem duymalarına yol açan şey, zayıflık duygusuydu. Buna karşın, koalisyon halindeki kralcılar, kendi karşılarındaki taht iddiacısıyla ya da Bonaparte'la ne zaman çatışmaya girseler, ne zaman parlamenter mutlak iktidarlarının yürütme gücü tarafından tehdit edildiğini düşünseler, yani ne zaman egemenliklerinin siyasal ismini göstermek zorunda kalsalar, *kralcılar* olarak değil, *cumhuriyetçiler* olarak boy gösterirler; kendilerini en az ayıran şeyin cumhuriyet olduğu konusunda Ulusal Meclisi uyaran Orleans'cı Thiers'den, 2 Aralık 1851'de, üç renkli atkısını boynuna sarıp, X. bölgenin (*arrondissement*) belediye binasının önünde toplanmış olan halka, cumhuriyet adına ve halkın koruyucusu olarak nutuk atan meşrutiyetçi Berryer'ye kadar... Kuşkusuz, Berryer, alaycı bir yankıyla karşılaşır: V. Henri! V. Henri!

Koalisyon halindeki burjuvaziye karşı, küçük burjuvalar ile işçiler arasındaki bir koalisyon, *sosyal demokrat* diye anılan parti kurulmuştu. Küçük burjuvalar, 1848 Haziran Günlerinin ardından yeterince ödüllendirilmediklerini, maddi çıkarlarının tehlikeye düştüğünü ve bu çıkarları geçerli kılmalarını sağlayacak olan demokratik güvencelerin karşı devrim tarafından tartışmaya açıldığını görüyordu. Bu yüzden işçilere yaklaştılar. Diğer taraftan, burjuva cumhuriyetçilerinin diktatörlüğü sırasında kenara itilmiş olan parlamenter temsilcileri *Montagne*, Kurucu Meclisinin yaşamının ikinci yarısında, Bonaparte'la ve kralcı bakanlarla mücadelesi sayesinde, yitirmiş olduğu popülerliği yeniden kazanmıştı. Sosyalist önderlerle bir ittifak kurmuştu. Şubat 1849'da uzlaşma şölenleri düzenlenmişti. Bir ortak program taslağı hazırlanmış, ortak seçim komiteleri kurulmuş ve ortak adaylar çıkarılmıştı. Proletaryanın toplumsal taleplerinden devrimci uçları koparılmış ve bu taleplere demokratik bir yön verilmiş, küçük burjuvazinin demokratik istekleri saf siyasal biçimlerinden arındırılmış ve bu isteklerin toplumcu uçları öne çıkarılmıştı. *Sosyal demokrasi* bu şekilde ortaya çıktı. Bu bileşimin ürünü olan yeni *Montagne*, işçi sınıfından bazı figüranlar ve bazı sekter sosyalistler dışında, eski *Montagne* ile aynı unsurları içeriyordu; yalnızca, sayıca daha güçlüydü. Ama gelişim süreci içinde, temsil ettiği sınıfla birlikte değişmişti. Sosyal demokrasinin kendine özgü karakterini özetleyen şey, demokratik-cumhuriyetçi kurumların, iki ucu, yani hem sermayeyi

hem de ücretli emeği ortadan kaldırmanın araçları olarak değil, bunlar arasındaki karşıtlığı zayıflatmanın ve uyuma dönüştürmenin araçları olarak istenmesiydi. Bu amaca ulaşmak için alınması önerilen önlemler ne kadar çeşitli olursa olsun, bu amaç az ya da çok devrimci düşüncelerle ne kadar süslenirse süslensin, içerik aynı kalır. Bu içerik, toplumun demokratik yolla değişimi, ama küçük burjuvazinin sınırları içinde kalan bir değişimdir. Yalnız, küçük burjuvazinin, ilkesel olarak, bencilce bir sınıf çıkarını kabul ettirmek istediği şeklindeki sığ düşünceye kapılmamak gerekiyor. Küçük burjuvazi, tersine, kendi kurtuluşunun *özel* koşullarının *genel* koşullar olduğuna ve modern toplumun kurtarılmasının ve sınıf mücadelesinin önlenmesinin yalnızca bu koşullar altında mümkün olduğuna inanır. Tüm demokrat temsilcilerin aslen *shopkeeper* [dükkancı] oldukları ya da onlara hayranlık duydukları da düşünülmemeli. Eğitimleri ve bireysel durumları açısından, dükkancılarla aralarında dağlar kadar fark bulunabilir. Onları küçük burjuvanın temsilcileri yapan, küçük burjuvanın yaşamda ötesine geçemediği sınırları kafalarında aşamamaları, bu nedenle de maddi çıkarların ve toplumsal durumun küçük burjuvaları pratikte ulaştırdığı sorun ve çözümlerin aynılarına teori tarafından ulaştırılmaları. Zaten, bir sınıfın *siyasal* ve *yazınsal* temsilcileri ile temsil ettikleri sınıf arasındaki ilişki budur.

Yukarıdaki tartışmadan sonra açık hale gelen şu ki, *Montagne*, cumhuriyet ve sözde insan hakları için sürekli olarak Düzen Partisi'yle mücadele ediyorsa, nihai amacı, ne cumhuriyet ne de insan hakları; onun durumu, silahlarından yoksun bırakılmak istenen ve kendi silahlarını elinde tutmak için savunmaya geçip savaş alanına çıkan bir ordununkinden farksız.

Düzen Partisi, Ulusal Meclisin toplanmasının hemen ardından *Montagne*'ı kışkırttı. Bir yıl önce devrimci proletaryadan kurtulma zorunluluğunu kavramış olan burjuvazi, şimdi de demokrat küçük burjuvaların hakkından gelme zorunluluğunu hissediyordu. Ama hasmının durumu farklıydı. Proleter partisinin gücü sokakta, küçük burjuva partisinin gücü ise Ulusal Meclisin içindeydi. Dolayısıyla, zamanın ve fırsatların bu gücü sağlamlaştırmasına izin vermeden, *Montagne*'ı Ulusal Meclisten sokağa çekmek ve parlamenter gücünü kendisinin kırdırmasını sağlamak gere-

kiyordu. *Montagne*, tuzağın üzerine balıklama atladı.

Roma'nın Fransız birlikleri tarafından topa tutulması, onun önüne atılan yemdi. Bu eylem, anayasanın, Fransız Cumhuriyetinin savaş güçlerini bir başka halkın özgürlüklerine karşı kullanmasını yasaklayan V. maddesine aykırıydı. Ayrıca, 54. madde de yürütme gücünün Ulusal Meclis onayı olmadan savaş ilan etmesini yasaklıyordu ve Kurucu Meclis 8 Mayıs tarihli kararıyla Roma seferini kınamıştı. Ledru-Rollin bu gerekçelerle 11 Haziran 1849'da Bonaparte ve bakanları hakkında bir suçlama önergesi verdi. Thiers'in ağır sataşmaları nedeniyle heyecana kapıldığından, anayasayı her tür araçla, hatta elde silah savunacağı tehdidini savurma noktasına kadar geldi. Montagne *tek bir* vücut gibi ayağa kalktı ve bu silah başı etme çağrısını yineledi. Ulusal Meclis 12 Haziran'da suçlama önergesini reddetti ve *Montagne* parlamentoyu terk etti. 13 Haziran'daki olaylar biliniyor: *Montagne*'ın bir bölümünün Bonaparte ile bakanlarını "anayasa dışı" ilan eden bildirisi; demokrat Ulusal Muhafızların sokak gösterisi ve Changarnier'nin birlikleriyle karşılaştıklarında silahsız olan bu muhafızların çil yavrusu gibi dağılmaları vb., vb. *Montagne*'ın bir bölümü yurtdışına kaçtı, bir başka bölümü Bourges'daki yüksek mahkemeye gönderildi ve bir meclis yönetmeliği geri kalanları Ulusal Meclis başkanının öğretmence gözetimine tabi kıldı. Paris'te yine sıkıyönetim ilan edildi ve kentin Ulusal Muhafızının demokrat kesimi dağıtıldı. Böylece *Montagne*'ın parlamentodaki ve küçük burjuvaların Paris'teki güçleri kırıldı.

13 Haziran'ın kanlı bir işçi ayaklanmasının işaretini vermiş olduğu Lyon'da da, yakın çevresindeki beş ille birlikte sıkıyönetim ilan edildi ve bu illerdeki sıkıyönetim şu ana dek sürdü.

Montagne'ın çoğunluğu, bildirisini imzalamayı kabul etmeyerek, öncüsünü ortada bırakmıştı. Manifestoyu (*Pronunziamento*) yayımlama cesaretini yalnızca iki gazete gösterirken, basın ortadan kaybolmuştu. Küçük burjuvalar, Ulusal Muhafızların kenarda kalmaları ya da ortaya çıktıkları yerlerde barikatların kurulmasını engellemeleri yoluyla, temsilcilerine ihanet etmişti. Temsilciler küçük burjuvaları aldatmıştı, çünkü ordudaki sözde yandaşlar hiçbir yerde kendilerini göstermemişti. Son olarak, demokratik parti, proletaryadan güç desteği alacak yerde ona kendi zayıflığını bulaştırmıştı ve demokratların tüm büyük eylemleri için alışılmış

olduğu üzere, önderler "halk"larını kaçmakla, halk da önderlerini aldatmacılıkla suçlayabilmenin mutluluğuna sahipti.

Daha önce pek az eylem, *Montagne*'ın gündemdeki kampanyasından daha büyük gürültüyle ilan edilmiş, pek az olay, demokrasinin önüne geçilemez zaferi olarak daha kesin şekilde ve daha uzun bir süre öncesinden tantanayla duyurulmuştu. Kesin olan şu: Demokratlar, sesleriyle Eriha'nın surlarını yıkmış olan borazanlara inanır.[35] Ve ne zaman zorbalığın surlarıyla karşı karşıya kalsalar, mucizeyi taklit etmeye çalışırlar. *Montagne*, eğer parlamentoda zafer kazanmak istiyorduysa, silah başına çağırmamalıydı. Eğer parlamentoda silah başına çağırdıysa, sokakta parlamenter tarzda hareket etmemeliydi. Eğer gerçekten de barışçıl bir gösteri amaçlandıysa, o zaman buna askeri bir karşılığın verileceğini öngörmemek ahmakçaydı. Eğer gerçek bir mücadelenin yaşanacağı görülüyorduysa, o zaman bu mücadelede kullanılması gereken silahların bırakılması orijinal bir tutumdu. Ama küçük burjuvalar ile onların demokratik temsilcilerinin devrimci tehditleri, düşmana gözdağı verme girişimlerinden başka bir şey değildir. Ve bir çıkmaz yola girdiklerinde, tehditlerini hayata geçirmek zorunda kalmalarına yetecek ölçüde kendilerini rezil ettiklerinde, dile getirdikleri tehditler, her şeyden çok amaca uygun araçlardan uzak durarak ve yenilgiye bahaneler arayarak, farklı yorumlara açık biçimde hayata geçirilir. Kavganın habercisi olan gürültülü uvertür, onun başlayacağı an gelir gelmez korkakça bir homurtunun içinde kaybolur, oyuncular kendilerini *au sérieux* [ciddiye] almayı bırakır ve hareket, iğne batırılan hava dolu bir balon gibi yere serilir.

Hiçbir parti elindeki araçları demokratik partiden daha fazla abartmaz ve hiçbiri durum hakkında kendisini daha düşüncesizce kandırmaz. Ordunun bir bölümü ona oy verdiğinden, *Montagne*, ordunun kendisi için ayaklanacağından da emindi. Peki, hangi vesileyle? Askerler açısından, devrimcilerin, Fransız askerlerine karşı Roma askerlerinin tarafını tutmasından başka hiçbir anlama gelmeyen bir vesileyle. Diğer yandan, Haziran 1848'in anıları o kadar tazeydi ki, proletaryada Ulusal Muhafıza

[35] Eski Ahit'e göre, Musa'dan sonra İsraillilerin başına geçen Yeşu, Batı Şeria'da bulunan Eriha kentini kuşattığında, bu kentin surları borazan sesleriyle yıkılmıştı - çev.

yönelik derin bir nefretin ve gizli derneklerin liderlerinde demokrat liderlere yönelik ciddi bir güvensizliğin bulunmaması mümkün değildi. Bu farklılıkların giderilmesi, tehlikeye düşen büyük ortak çıkarların varlığını gerektiriyordu. Anayasanın soyut bir paragrafının ihlali, bu tür bir çıkarı ortaya çıkaramazdı. Anayasa, bizzat demokratlar tarafından doğrulandığı üzere, daha önce defalarca ihlal edilmemiş miydi? En popüler gazeteler anayasayı karşı devrimci bir komplo olarak damgalamamış mıydı? Ama demokrat, küçük burjuvaziyi, yani içinde iki sınıfın çıkarlarının birbirlerini aynı anda köreltikleri bir *geçiş sınıfını* temsil ettiğinden, genel olarak sınıf karşıtlığının üzerine çıkmış olduğunu düşünür. Demokratlar, karşılarında ayrıcalıklı bir sınıfın durduğunu kabul eder; ama onlar, ulusun tüm geri kalan çevreleriyle birlikte *halkı* oluşturur. Onların temsil ettiği şey *halkın hakkıdır*; onları ilgilendiren şey *halkın çıkarıdır*. Dolayısıyla, gündemde bir mücadele olduğunda, farklı sınıfların çıkarlarını ve konumlarını incelemeleri gerekmez. Ellerindeki araçları uzun uzadıya ölçüp biçmeleri gerekmez. *Halkın* tüm bitmez tükenmez kaynaklarıyla *ezenlerin* üzerine çullanması için tek yapmaları gereken, bunun işaretini vermektir. Eğer uygulamada, çıkarlarının ilgi çekici bulunmadığı ve güçlerinin iktidarsız olduğu açığa çıkarsa, ya *bölünmez halkı* çeşitli düşman kamplara ayıran uğursuz *safsatacılar* buna yol açmıştır, ya ordu kendisi için en iyisinin demokrasinin saf amaçları olduğunu kavrayamayacak kadar canavarlaşmış ve körleşmiştir, ya uygulamadaki bir ayrıntı yüzünden her şey berbat olmuştur, ya da öngörülmemiş bir tesadüf oyunu bu seferlik bozmuştur. Her durumda, demokrat, en utanç verici yenilgiden, başlangıçta ne kadar masumsa o kadar lekesiz bir şekilde, zafer kazanmak zorunda olduğu yönündeki yeniden kazanılmış inançla çıkar; onun ve partisinin, eski bakış açılarından vazgeçmeleri değil, tersine, koşulların, ona uygun hale gelecek şekilde olgunlaşması gerekmektedir.

Dolayısıyla, tırpanlanmış, direnci kırılmış ve yeni meclis yönetmeliğiyle küçük düşürülmüş olan *Montagne*'ın çok acınası bir durumda olduğu düşünülmemeli. 13 Haziran, liderlerini ortadan kaldırmış olsa bile, diğer taraftan düşük yeteneklilere yer açtı ve bu yeni konumları onların gururlarını okşadı. Parlamentodaki güçsüzlükleri su götürmez hale geldiyse, bu sayede artık eylemlerini ahlaki öfke patlamalarıyla ve gürültülü ko-

nuşmalarla sınırlandırma hakkına da sahiptiler. Düzen Partisi, devrimin son resmi temsilcileri olarak onlarda anarşinin tüm terörünün cisimleşmiş halini görüyormuş gibi yapıyorduysa, onlar da gerçekte aynı ölçüde ezik ve uslu olabiliyordu. Ama 13 Haziran hakkında kendilerini şu derin ifadeyle avutuyorlardı: Hele bir genel oy hakkına dokunmaya cesaret edilsin! O zaman, kim olduğumuzu gösteririz. *Nous verrons* [göreceğiz].

Yurtdışına kaçan *Montagnard*'lar söz konusu olduğunda, burada, Ledru-Rollin'in, tepesinde bulunduğu güçlü partiyi iki haftadan bile kısa bir süre içinde geri dönüşsüz şekilde yıkıma uğratmayı başardığı için, bu sefer de *in partibus* [*infidelium*: inançsızların topraklarında] bir Fransız hükümeti kurma çağrısıyla karşılaştığını; devrimin düzeyinin düşmesi ve resmi Fransa'nın resmi büyüklerinin cüceleşmesi ölçüsünde, uzaktaki, eylem zemininden uzaklaşmış imgesinin büyümüş göründüğünü; 1852'nin cumhuriyetçi talibi olabildiğini, Ulahlara [*Walachen*, Eflaklılar] ve başka halklara yönelik periyodik genelgeler çıkararak kıtanın zorbalarını kendisinin ve müttefiklerinin yapacaklarıyla tehdit ettiğini belirtmek yeterli olacaktır. Proudhon, bu beylere, "*Vous n'êtes que des blagueurs*" [Sizler yalnızca birer palavracısınız] diye seslendiğinde, tümüyle haksız mıydı?

Düzen Partisi 13 Haziran'da *Montagne*'ın gücünü kırmakla kalmamış, *Ulusal Meclisin çoğunluk kararlarının anayasa karşısındaki üstünlüğünü* kabul ettirmişti. Ve cumhuriyetten şunu anlıyordu: burjuvazinin, monarşi döneminde olduğu gibi yürütme gücünün veto yetkisiyle ya da meclisin dağıtılabilirliğiyle sınırlanmaksızın, parlamenter biçimler altında hüküm sürmesi. Bu, Thiers'in adlandırmasıyla *parlamenter cumhuriyetti*. Ama burjuvazi, 13 Haziran'da parlamento binası içindeki mutlak iktidarını güvence altına alırken, parlamentonun en popüler kesimini dışarı atarak, onu yürütme gücü ve halk karşısında iyileştirilemez bir zayıflığa mahkum etmedi mi? Çok sayıda temsilciyi doğrudan doğruya savcılara teslim ederek, kendi parlamenter dokunulmazlığını kaldırdı. *Montagne*'ı tabi kıldığı onur kırıcı yönetmelik, tek tek halkın temsilcilerini ne kadar alçaltıyorsa, cumhuriyetin başkanını o kadar yükseltiyor. Anayasayı korumaya yönelik ayaklanmayı anarşik, toplumun yıkımını amaçlayan bir eylem olarak damgalayarak, yürütme gücünün ona karşı anayasayı ihlal etmesi durumunda ayaklanma çağrısında bulunmayı kendisine yasakladı. Ve tarihin

ironisi şu ki, Düzen Partisi, Bonaparte'ın emriyle Roma'yı topa tutan ve böylece 13 Haziran'daki anayasal ayaklanmanın dolaysız vesilesini sunan generali, yani *Oudinot*'yu, 2 Aralık 1851'de, yalvarırcasına ve sonuçsuz bir şekilde, Bonaparte'a karşı anayasanın generali olarak halka sunmak zorunda kalır. Ve 13 Haziran'ın bir başka kahramanı olan *Vieyra*, yüksek finans çevrelerine bağlı bir Ulusal Muhafız güruhunun başında demokrasi yanlısı gazetelerin bürolarında uyguladığı şiddet nedeniyle Ulusal Meclis kürsüsünden övgü alan Vieyra, Bonaparte'ın komplosuna katıldı ve Ulusal Meclisin, son saatinde, Ulusal Muhafızdan gelebilecek her tür korumadan yoksun bırakılmasında önemli bir rol oynadı.

13 Haziran'ın bir başka anlamı daha vardı. *Montagne*'ın zorladığı şey, Bonaparte'ın zanlı durumuna getirilmesiydi. Dolayısıyla, yenilgisi, doğrudan doğruya Bonaparte'ın bir galibiyeti, demokrat düşmanlarına karşı kişisel zaferiydi. Zaferi mücadele ederek kazanan, Düzen Partisi'ydi; Bonaparte'ın tek yapması gereken, bunu kendi hanesine yazmaktı. Bunu yaptı. 14 Haziran'da Paris'in duvarlarına asılan bir duyuruda, cumhurbaşkanı, keşişlere özgü inzivasından sanki kendi çabası olmadan, isteksizce, yalnızca olayların zorlamasıyla çıkmış gibi, değeri anlaşılmamış bir erdem [timsali] olarak, karşıtlarının iftiralarından yakınır ve görünürde kendi kişiliğini düzenin davasıylaözdeşleştirirken, aslında, düzenin davasını kendi kişiliğiyle özdeşleştirir. Ayrıca, Ulusal Meclis sonradan Roma seferini onaylamış olsa bile, bu konudaki girişim Bonaparte'tan gelmişti. Yüksek Rahip Samuel'i Vatikan'a yeniden yerleştirdikten sonra, Kral Davut olarak Tuileries'e [Tuileries Sarayı'na] taşınmayı umabilirdi.[36] Din adamlarını kazanmıştı.

13 Haziran ayaklanması, görmüş olduğumuz üzere, kendisini barışçıl bir sokak gösterisi olarak sınırlamıştı. Dolayısıyla, ona karşı askeri bir zafer kazanmak mümkün değildi. Buna karşın, Düzen Partisi, kahramanları ve olayları açısından yoksul olan bu dönemde, bu kansız savaşı ikinci bir

---

[36] Dünyevi iktidarını yeniden kazanmasına yardımcı olduğu [Papa] IX. Pius'un elinden Fransız tacını almayı uman Louis Napoleon'un planlarına ironik bir göndermede bulunuluyor. İncil'e göre, Davut, Samuel peygamber tarafından, İbrani kralı Saul'ün yerine kral yapılmıştı (1 Samuel 16:13) - İngilizce baskı editörünün notu.

Austerlitz'e[37] dönüştürdü. Kürsü ve basın, anarşinin aczini gösteren halk yığınlarının karşısındaki orduyu düzenin gücü olarak ve Changarnier'yi "toplumun siperi" olarak övdü. Bu, sonrasında Changarnier'nin kendisinin de inandığı bir aldatmacaydı. Ama el altından, kuşkulu görünen birlikler Paris'ten uzaklaştırıldı, seçimlerde en demokrasi yanlısı tercihleri yapan alaylar Fransa'dan Cezayir'e sürüldü, huzursuzluk yaratan askerler mahkum birliklerine gönderildi ve son olarak, sistemli bir şekilde, basının kışladan ve kışlanın burjuva toplumundan yalıtılması sağlandı.

Böylece, Fransız Ulusal Muhafız tarihinin belirleyici dönüm noktasına ulaşmış olduk. 1830'da, Restorasyonun devrilmesine karar vermişti. Louis-Philippe döneminde, Ulusal Muhafızın ordu birliklerinin tarafında durduğu tüm ayaklanmalar başarısızlığa uğradı. 1848'in Şubat günlerinde ayaklanma karşısında pasif ve Louis-Philippe karşısında kuşkulu bir tutum aldığında, Louis-Philippe kendisini yenilmiş saydı ve yenildi. Böylece devrimin Ulusal muhafız *olmadan* ve ordunun Ulusal Muhafıza *karşı* zafer kazanamayacağı inancı kök saldı. Bu, ordunun, burjuvazinin mutlak iktidarı hakkındaki boş inancıydı. Tüm Ulusal Muhafızın düzenli birliklerle birlikte ayaklanmayı bastırdığı 1848 Haziran Günleri, söz konusu boş inancı sağlamlaştırmıştı. Bonaparte'ın iktidara gelmesinden sonra, Ulusal Muhafızın konumu, komutanlığının anayasaya aykırı bir şekilde Birinci Tümen komutanlığı ile birlikte Changarnier'de birleştirilmesi yoluyla belirli ölçülerde zayıfladı.

Burada nasıl Ulusal Muhafızın komutanlığı ordu başkomutanının bir sıfatı olarak görünüyorduysa, Ulusal Muhafızın kendisi de artık yalnızca düzenli birliklerin bir eklentisi olarak görünüyordu. Sonunda, 13 Haziran'da, gücü kırıldı: yalnızca, o günden bu yana düzenli aralıklarla Fransa'nın her köşesinde yinelenen ve geriye onun yalnızca enkazını bırakan kısmi dağıtma fiili aracılığıyla değil. 13 Haziran gösterisi her şeyden önce demokrat Ulusal Muhafızların bir gösterisiydi. Orduya karşı silahlarını olmasa bile üniformalarını gösterdiler; ama tılsım tam da bu üniformadaydı. Ordu, bu üniformanın herhangi bir yünlü kumaş parça-

[37] Napoleon Bonaparte (I. Napoleon), 2 Aralık 1805'teki Austerlitz Savaşı'nda, Rusya ile Avusturya ordularına karşı büyük bir zafer kazanmıştı - çev.

sından başka bir şey olmadığına ikna oldu. Sihir kayboldu. 1848 Haziran Günlerinde burjuvazi ile küçük burjuvazi, Ulusal Muhafız olarak, proletaryaya karşı orduyla birleşmişti; 13 Haziran 1849'da, burjuvazi, küçük burjuva Ulusal Muhafızın ordu tarafından dağıtılmasına izin verdi; 2 Aralık 1851'de burjuvazinin kendi Ulusal Muhafızı ortadan kalkmış durumdaydı ve Bonaparte, sonradan, Ulusal Muhafızı dağıtan kararnameyi imzaladığında, yalnızca, bu olguyu kayıtlara geçirmiş oldu. Burjuvazi böylece orduya karşı kullanabileceği son silahını kendisi kırmıştı; ama, küçük burjuvazinin artık bir vasal olarak arkasında değil, bir isyancı olarak önünde durduğu andan itibaren, onu kırmak zorundaydı; benzer şekilde, genel olarak mutlakiyetçilik karşısındaki tüm savunma araçlarını, kendisi mutlaklaşır mutlaklaşmaz, kendi elleriyle yok etmek zorunda kalmıştı.

Bu sırada, Düzen Partisi, iktidarın yeniden ele geçirilmesini, cumhuriyete ve anayasaya yönelik hakaretlerle, kendi önderlerinin yaptıkları da dahil olmak üzere geleceğin, anın ve geçmişin tüm devrimlerini lanetleyerek ve basını susturan, örgütlenme hakkını ortadan kaldıran, sıkıyönetimi organik bir kurum olarak düzenleyen yasalarla kutluyordu; sanki, iktidar, 1848 yılında, yalnızca, 1849'da tüm kısıtlarından kurtulmuş olarak yeniden bulunmak üzere yitirilmişti. Ardından, Ulusal Meclis, toplanmayacağı dönem için bir daimi komisyon atadıktan sonra, oturumlarına Ağustos ortasından Ekim ortasına kadar ara verdi. Bu tatil sırasında meşrutiyetçiler Ems'le, Orleans'cılar Claremont'la, Bonaparte bir prens gibi turlara çıkarak ve il meclisleri de anayasanın gözden geçirilmesine ilişkin görüşmelerle entrika çevirdi: Ulusal Meclisin periyodik tatillerinde düzenli olarak yinelenen ve üzerlerinde yalnızca gerçek birer olaya dönüştüklerinde duracağım hadiseler. Burada ek olarak belirtilmesi gereken tek konu, Düzen Partisi kamuoyuna rezil olacak şekilde kralcı unsurlarına ayrılır ve bunların birbirleriyle çelişen restorasyon arzularının peşinden giderken, Ulusal Meclisin, görece uzun aralar boyunca sahneden kaybolarak ve cumhuriyetin tepesinde, acınası bile olsa, yalnızca *bir* simanın, Louis Bonaparte simasının görünmesine izin vererek, akılsızca hareket etmiş olduğu. Ne zaman bu tatil dönemlerinde *parlamentonun* kafa karıştırıcı gürültüsü kesilse ve gövdesi ulusun içinde dağılsa, bu cumhuriyetin gerçek biçimini tamamlamak için gereken *tek bir* şeyin

kaldığı açıkça görülüyordu: *Parlamentonun* tatilinin sürekli kılınması ve *cumhuriyetin liberté, égalité, fraternité* [özgürlük, eşitlik, kardeşlik] şeklindeki ibaresinin yerine muğlaklık barındırmayan şu sözlerin konması: Piyade, süvari, topçu!

IV

Ulusal Meclis Ekim 1849'un ortalarında yeniden toplandı. Bonaparte, 1 Kasım'da, Barrot-Falloux hükümetinin görevden alındığını ve yeni bir hükümetin kurulduğunu bildirdiği bir mesajla meclisi şaşırttı. Uşaklar bile hiçbir zaman Bonaparte'ın bakanlarına uygun gördüğü biçimde apar topar kovulmamıştı. Ulusal Meclisi hedef alan tekmeleri, geçici olarak, Barrot ve ortakları yedi.

Barrot hükümeti, görmüş olduğumuz üzere, meşrutiyetçiler ile Orleans'cılardan oluşan bir Düzen Partisi hükümetiydi. Bonaparte, cumhuriyetçi Kurucu Meclisi dağıtmak, Roma seferini gerçekleştirmek ve demokratik partiyi parçalamak için bu hükümete gereksinim duymuştu. Görünürde kendisini bu hükümetin arkasında gizlemiş, iktidar gücünü Düzen Partisi'nin ellerine teslim etmiş ve Louis-Philippe döneminde gazetelerin sorumlu yazıişleri müdürlerinin taktığı ılımlı karakter maskesini, *homme de paille* [göstermelik yönetici] maskesini takmıştı. Şimdiyse, altında yüz hatlarını saklayabileceği hafif bir perdeden, kendisine ait bir çehreyi göstermesini engelleyen demirden bir örtüye dönüşmüş olan bir maskeyi fırlatıp attı. Düzen Partisi adına cumhuriyetçi Ulusal Meclisi zorla dağıtmak için Barrot hükümetini atamıştı; kendi adının Düzen Partisi'nin Ulusal Meclisinden bağımsızlığını ilan etmek için onu görevden aldı.

Bu görevden almanın ikna edici bahaneleri de yok değildi. Barrot hükümeti, cumhuriyetin başkanının Ulusal Meclisin yanındaki bir güç olarak görünmesini sağlayacak nezaketi bile sergilemedi. Daha önce Kurucu Meclise karşı kamuoyuna duyurduğu bir mektupta Oudinot'yu Roma Cumhuriyetine yönelik saldırı nedeniyle övmüş olan Napoleon,

Ulusal Meclis tatildeyken de, Edgar Ney'e yazılmış, papanın otoriter tavrını onaylamıyor göründüğü bir mektubu kamuoyuna duyurdu. Ulusal Meclis Roma seferinin bütçesinin oylanmasına geçtiğinde, Victor Hugo, sözde liberalliği uyarınca, bu mektubu gündeme getirdi. Düzen Partisi, Bonaparte'ın fikirlerinin herhangi bir ağırlığının bulunabileceği fikrini, aşağılayıcı inançsızlık çığlıklarıyla bastırdı. Bakanların hiçbiri onun için mücadeleye girmedi. Barrot, bir başka vesileyle, bildik içi boş dokunaklılığıyla (*Pathos*), konuşmacı kürsüsünden, kendi ifadesine göre cumhurbaşkanının en yakın çevresinde çevrilen "iğrenç entrikalar" hakkında öfke dolu sözler sarf etti. Sonunda, hükümet, Orléans düşesi için Ulusal Meclisten bir dul maaşı elde ederken, devlet başkanlığı bütçesinin artırılmasına yönelik tüm önerileri reddetti. Ve Bonaparte'tın kişiliğinde imparatorluk iddiacısı ile düşkün maceracı o kadar büyük bir içtenlikle kaynaşıyordu ki, imparatorluğu geri getirmekle etmekle görevlendirildiği yönündeki bir büyük fikir, her zaman, Fransız halkının onun borçlarını ödemekle görevlendirildiği yönündeki bir başkasıyla tamamlanıyordu.

Barrot-Falloux hükümeti, Bonaparte'ın kurduğu ilk ve son *parlamenter hükümet* oldu. Bu nedenle, aynı hükümetin görevden alınması, belirleyici bir dönüm noktasıdır. Düzen Partisi, onunla birlikte, parlamenter rejimin korunması açısından vazgeçilmez bir mevkiyi, yürütme gücünün tutamağını bir daha hiçbir zaman ele geçirememek üzere yitirdi. Fransa gibi, yürütme gücünün yarım milyondan fazla bireyden oluşan bir memur ordusunu yönettiği, yani devasa bir çıkarlar ve geçimler yığınını sürekli olarak en mutlak bağımlılık içinde tuttuğu; devletin, en kapsamlı yaşam belirtilerinden en önemsiz kıpırtılarına, en genel var oluş biçimlerinden bireylerin özel yaşamlarına kadar burjuva toplumunu kıskaca aldığı, kontrol ettiği, düzenlediği, gözetim altında tuttuğu ve vesayet altında tuttuğu; bu asalak gövdenin, en olağanüstü merkezileşme aracılığıyla, karşılığını ancak toplumun gerçek gövdesinin çaresiz bağımlılığında ve dağınık biçimsizliğinde bulabilen bir her yerde olma, her şeyi bilme, hızlı hareket etme ve esneklik gösterme kapasitesi kazandığı bir ülkede, işte böylesi bir ülkede, Ulusal Meclisin, bakanlık koltuklarını kaybettiğinde, eğer bununla eş zamanlı olarak devlet idaresini basitleştirmiyor, memurlar ordusunu mümkün olduğu ölçüde küçültmüyor ve son olarak burjuva

toplumunun ve kamuoyunun kendilerine ait ve devlet iktidarından bağımsız organlarını yaratmalarına izin vermiyorsa, her tür gerçek etkisini yitireceği hemen anlaşılır. Ama Fransız burjuvazisinin *maddi çıkarı*, tam da bu geniş ve çok kollu devlet mekanizmasının korunmasına en sıkı şekilde bağlıdır. Kendi fazla nüfusunu buraya yerleştirir ve kâr, faiz, kira ve serbest meslek ücreti biçimlerinde cebe indiremediklerini devlet maaşları biçiminde tamamlar. Diğer yandan, kamuoyuna karşı kesintisiz bir savaş yürütmek ve toplumun bağımsız hareket organlarını tümüyle kesip atmayı başaramadığı yerlerde güvensizlik içinde bunları sakatlamak, felce uğratmak zorunda olduğu bir sırada, burjuvazi, *siyasal çıkarı* tarafından, baskıyı, yani devlet iktidarının araçlarını ve personelini günden güne artırmaya zorlanıyordu. Fransız burjuvazisi, işte bu şekilde, sınıfsal konumu gereği, bir yandan her tür parlamenter gücün ve dolayısıyla aynı zamanda kendi parlamenter gücünün yaşam koşullarını ortadan kaldırmak, diğer yandan da ona düşmanca yaklaşan yürütme gücünü karşı konulmaz kılmak zorundaydı.

Yeni hükümet, d'Hautpoul hükümeti adını taşıyordu. General d'Hautpoul'ün bir başbakanlık makamı elde ettiği anlamında değil. Aksine, Bonaparte, Barrot ile birlikte bu makamı da ortadan kaldırdı; söz konusu makam, cumhuriyetin başkanını, anayasal bir krallığa, ama tahtsız ve taçsız, asasız ve kılıçsız, sorumluluksuz olmayan, en yüksek devlet rütbesini süre sınırlaması olmadan elinde tutamayan ve en kötüsü devlet başkanlığı bütçesi bulunmayan bir anayasal kralın hukuki hiçliğine mahkum etmişti. Hautpoul hükümetindeki parlamentoda ün sahibi tek kişi, yüksek finans çevrelerinin adı en kötüye çıkmış unsurlarından biri olan Yahudi *Fould*'du. Onun eline maliye bakanlığı düştü. Paris borsasının fiyat listelerine bakılırsa, 1 Kasım 1849'dan itibaren, Fransız hisse senetlerinin, Bonaparte'ın durumundaki iyileşme ve kötüleşmelere paralel olarak yükselip alçaldığı görülür. Bonaparte bu şekilde borsada yandaşlarını bulurken, aynı zamanda, Carlier'yi Paris'in polis müdürlüğüne atayarak polisi de ele geçirdi.

Ne var ki, bakan değişikliklerinin sonuçları, ancak gelişmelerin akışı içinde kendilerini gösterebildi. İlk aşamada, Bonaparte, yalnızca, daha da çarpıcı bir şekilde geri püskürtülmek üzere, ileriye doğru bir adım

atmıştı. Sert mesajını Ulusal Meclise yönelik en yaltakçı itaat açıklaması izledi. Bakanlar, ne zaman Bonaparte'ın kişisel tuhaflıklarını utana sıkıla yasa tasarıları olarak gündeme getirmeyi deneme cesaretini sergileseler, başarısızlıkla sonuçlanacaklarına önceden ikna oldukları garip görevleri, istemeden ve konumları nedeniyle zorunda kaldıkları için yerine getiriyormuş gibi görünüyorlardı. Bonaparte ne zaman bakanlarının arkasından kendi niyetleri hakkında gevezelik etse ve "*idées napoléoniennes*"iyle [Napoleon'a özgü fikirleriyle][38] oynasa, kendi bakanları onu onaylamadıklarını meclis kürsüsünden ilan ediyordu. Sanki, onun gasp arzuları, yalnızca, uğradığı zararlara sevinen düşmanlarının gülüşmeleri kesilmesin diye açığa çıkıyordu. Bütün dünyanın bir ahmak gibi gösterdiği, değeri anlaşılmayan bir dâhi gibi davranıyordu. Başka hiçbir dönemde, tüm sınıfların aşağılamasına bu dönemdeki kadar çok maruz kalmadı. Burjuvazi, başka hiçbir dönemde daha mutlak bir şekilde hüküm sürmedi, egemenliğinin işaretlerini hiç bu kadar böbürlenerek sergilemedi.

Burada, meclisin yasama faaliyetlerinin tarihini yazmam gerekmiyor; iki yasa, bu dönemdeki yasama faaliyetlerini özetliyor: *şarap vergisini* yeniden yürürlüğe sokan yasa ve inançsızlığı kaldıran *öğretim yasası*.[39] Fransızların şarap içmesi zorlaştırıldıysa, onlara armağan edilen gerçek yaşam suyu[40] miktarı aynı ölçüde artırıldı. Burjuvazi, şarap vergisi hakkındaki yasayla nefret edilen eski Fransız vergi sistemini dokunulmaz ilan ettiyse, öğretim yasasıyla da, kitlelerin, vergi sistemini katlanılır kı-

---

[38] Bkz. 26. dipnot - çev.

[39] Kurucu Ulusal Meclisin kararına göre, *şarap vergisi*nin 1 Ocak 1850'den itibaren kaldırılması gerekiyordu. Bu tarihten on gün önce, 20 Aralık 1849'da, Yasama Meclisi tarafından yeniden yürürlüğe sokuldu. Bu önlemin siyasal anlamıyla ilgili olarak, bakınız, Karl Marx, *Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850*, Band 7, MEW, s. 80-86 [Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, çev: Erkin Özalp, Yazılama Yayınevi, Ocak 2009, İstanbul, s. 94-101]
13 Aralık tarihli bir geçici yasayla, valilere, altı aylığına, "*düşünce ve öğretim biçimleriyle makamlarına layık olmadıklarını gösteren*" her okul öğretmenini keyfi bir şekilde görevden alma yetkisi verildi. Falloux'ya ait *öğretim yasası* 15 Mart'ta çıkarıldı; yasa, ulusal eğitim sistemini ruhban sınıfına teslim ediyordu - Almanca baskı editörünün notu.

[40] İçenlere ölümsüzlük sağladığına inanılan yaşam suyu (abıhayat); İncil'de de anılır ve İsa'nın yaşam suyu taşıyıcısı olduğu söylenir - çev.

lan eski ruh hallerine sahip olmasını sağlamaya çalıştı. Orleans'cıların, Voltaire'ciliğin ve seçmeci (*eklektischen*) felsefenin eski havarileri olan liberal burjuvaların, Fransız ruhunun yönetimini, atalarından devraldıkları bir düşmanlıkla baktıkları Cizvitlere emanet ettiklerini görmek şaşırtıcı. Ama Orleans'cılar ile meşrutiyetçiler, taht iddiacıları açısından ayrışsalar bile, birleşik egemenliklerinin, iki dönemin baskı araçlarının birleştirilmesini gerektirdiğini, Temmuz Monarşisinin boyunduruk altına alma araçlarının Restorasyonun boyunduruk altına alma araçlarıyla tamamlanmak ve güçlendirilmek zorunda olduğunu kavrıyorlardı.

Tüm umutları boşa çıkan, bir yandan tahıl fiyatlarının düşüklüğü diğer yandan artan vergi yükü ve ipotek borçları nedeniyle her zamankinden fazla ezilen köylüler, illerde hareketlenmeye başladı. Onlara, din adamlarının öğretmenleri hedef alan bir sürek avıyla, valilerin belediye başkanlarını hedef alan bir sürek avıyla ve tümünü hedef alan bir casusluk sistemiyle karşılık verildi. Paris'te ve büyük kentlerde, gericiliğin kendisi, çağının yüz hatlarını taşır ve yere sermekten çok meydan okur. Taşrada ise bayağı, sıradan, dar görüşlü, can sıkıcı, eziyet verici, tek sözcükle jandarma olur. Din adamları rejimi tarafından kutsanan üç yıllık jandarma rejiminin olgunlaşmamış kitleleri yıldırmasının kaçınılmazlığı anlaşılır bir şeydir.

Düzen Partisi'nin Ulusal Meclis kürsüsünden aşağıdaki azınlığa karşı sergilediği heyecanın ve yapılan konuşmaların miktarı ne olursa olsun, söylenenler, "*Ja, ja, nein, nein!*"dan [Evet, evet, hayır, hayır!] başka hiçbir sözcük kullanmaması gereken Hıristiyanınkiler gibi tek heceli kalıyordu. Basında olduğu gibi meclis kürsüsünde de tek heceli sözcükler. Çözümü önceden bilinen bir bilmece kadar sıkıcı. Konu ister dilekçe verme hakkı olsun isterse şarap vergisi, ister basın özgürlüğü isterse serbest ticaret, ister kulüpler isterse belediye yasası, ister bireysel özgürlüğün korunması isterse devlet bütçesinin düzenlenmesi, parola hep geri döner, tema hep aynı kalır, hüküm hep hazırda bulunur ve hiç değişmez: "*Sosyalizm!*" Burjuva liberalizminin bile *sosyalist* olduğu, burjuva aydınlanmasının sosyalist olduğu, burjuva mali reformunun sosyalist olduğu ilan edilir. Bir kanalın zaten bulunduğu bir yerde demiryolu inşa etmek sosyalistçeydi ve kılıçla saldırılanın kendisini sopayla savunması sosyalistçeydi.

Bu, yalnızca bir konuşma biçimi, moda ya da parti taktiği değildi. Burjuvazi, feodalizme karşı imal ettiği tüm silahların kendisine döndüğü, ürettiği tüm eğitim araçlarının kendi uygarlığına karşı ayaklandığı, yarattığı tüm tanrıların kendisini terk ettiği konularında doğru kavrayışa sahipti. Tüm sözde burjuva özgürlüklerinin ve ilerleme organlarının, kendi *sınıf egemenliğinin* aynı anda hem toplumsal temeline hem de siyasal zirvesine saldırdıklarını ve bunları tehdit ettiklerini, yani artık "*sosyalist*" olduklarını anlıyordu. Bu tehdit ve bu saldırılarda, haklı olarak, sosyalizmin sırrını buluyordu; sosyalizmin anlam ve eğilimini, sözde sosyalizmin kendisi hakkındaki değerlendirmeleriyle karşılaştırıldığında, daha doğru değerlendiriyordu; ister insanlığın acıları konusunda içli bir şekilde sızlananı, ister Hıristiyanlara özgü bir şekilde bin yıllık imparatorluğu[41] ve evrensel kardeş sevgisini müjdeleyeni, ister akıl, eğitim ve özgürlük hakkında hümanistçe zırvalayanı, isterse doktrinci bir şekilde tüm sınıfların uzlaşmasını ve refahını sağlayacak bir sistemi tasarlayanı olsun, sözde sosyalizm de, bu nedenle, burjuvazinin kendisini ona neden katı bir şekilde kapattığını anlayamıyordu. Ama burjuvazinin kavrayamadığı şey, sonuçta, genel mahkumiyet kararı çerçevesinde, *kendi parlamenter rejiminin* ve genel olarak *siyasal egemenliğinin* de *sosyalist* sayılmasının zorunlu olduğuydu. Burjuva sınıfının egemenliği tam olarak örgütlenmedikçe, bu egemenlik saf siyasal ifadesini kazanmadıkça, diğer sınıfların karşıtlığı da saf haliyle ortaya çıkamaz ve ortaya çıktığı yerde, devlet iktidarına karşı yürütülen her mücadeleyi sermayeye karşı yürütülen bir mücadeleye dönüştüren tehlikeli yola giremezdi. Burjuvazi, toplumun canlılığının ürünü olan her tür harekette "huzur"a yönelik bir tehdit görürken, *huzursuzluk rejimini*, yani kendi rejimi olan ve bir sözcüsünün ifadesiyle mücadele içinde ve mücadele sayesinde yaşayan *parlamenter rejimi* toplumun tepesinde tutmayı nasıl isteyebilirdi? Parlamenter rejimin gıdası tartışmayken, tartışmayı nasıl yasaklayabilir? Her bir çıkar, her bir toplumsal kurum burada genel düşüncelere dönüştürülür ve düşünceler olarak tartışılır; herhangi bir çıkar, belirli bir kurum, kendisini düşünce üstü tutmayı ve imanın bir şartı olarak kabul ettirmeyi nasıl ba-

[41] İsa'nın yeryüzüne dönmesinin ardından kurulacağına inanılan imparatorluk - çev.

şarabilir? Konuşmacıların kürsüdeki mücadelesi, basındaki mücadeleye yol açar; parlamentodaki tartışma kulübü, kaçınılmaz olarak, salonlardaki ve meyhanelerdeki tartışma kulüpleriyle tamamlanır; sürekli olarak kamuoyuna başvuran temsilciler, kamuoyuna, gerçek düşüncesini dilekçelerle söyleme hakkını verir. Parlamenter rejim her şeyi çoğunlukların kararına bırakır; parlamento dışındaki büyük çoğunlukların karar vermek istememesi nasıl mümkün olabilir? Devletin zirvesinde keman çalarsanız, aşağıdakilerin dans etmesinden başka ne beklenebilir?

Dolayısıyla, burjuvazi, geçmişte *"liberal"* diye övdüklerini şimdi *"sosyalist"* diye kötülerken, kendi öz çıkarının, *kendi kendini yönetme* tehlikesinden kurtulmayı emrettiğini; ülkede huzuru sağlamak için her şeyden önce kendi burjuva parlamentosunun susturulmasının, kendi toplumsal iktidarının eksiksiz bir şekilde korunması için kendi siyasal iktidarının parçalanmasının zorunlu olduğunu; tek tek burjuvaların, diğer sınıfları sömürmeye ve mülkiyetten, aileden, dinden ve düzenden sorunsuz bir şekilde yararlanmaya, yalnızca, diğer sınıflar gibi kendi sınıflarının da aynı siyasal hiçliğe mahkum edilmesi koşuluyla devam edebileceklerini; cüzdanını kurtarması için, tacın ondan alınmasının ve onu koruyacak olan kılıcın aynı zamanda Demokles'in kılıcı olarak kendi kafasının üzerine asılmasının zorunlu olduğunu itiraf ediyor.

Burjuvazinin genel çıkarları söz konusu olduğunda Ulusal Meclis o denli verimsizdi ki, örneğin, Paris-Avignon demiryolu hakkındaki 1850 kışında başlayan görüşmeler, 2 Aralık 1851'de hâlâ sonuçlanma aşamasına gelmemişti. Baskı yapmadığı, tepki göstermediği yerlerde, iyileştirilemeyecek bir kısırlık sorunu yaşıyordu.

Bonaparte'ın hükümeti kısmen Düzen Partisi'nin ruhuyla yasalar konusunda inisiyatif alır ve kısmen de bunların uygulama ve yönetiminde sertliğini daha da abartırken, diğer yandan, Bonaparte, çocukça önerilerle halkın sevgisini kazanmaya, Ulusal Meclise yönelik karşıtlığını belirtmeye ve Fransız halkına, ondan saklanan hazineleri açması yalnızca günün koşulları tarafından geçici olarak engellenen gizli bir planın bulunduğunu ima etmeye çalışıyordu. Astsubay maaşlarına günde dört ku-

ruşluk[12] bir zam yapma kararının alınması önerisi bu türden bir öneriydi. İşçiler için kefilsiz kredi açan bir banka önerisi de öyle. Kitleleri kandırmak için, bağışlanan ve borç olarak verilen paraları elde etme beklentisinden yararlanmayı umuyordu. Bağışlama ve borç verme: hem seçkin hem de sıradan lumpen proletaryanın maliye bilimi bunlarla sınırlıdır. Bonaparte'ın harekete geçirmeyi bildiği yaylar bunlarla sınırlıydı. Daha önce hiçbir taht iddiacısı yığınların bayağılığı üzerine bundan daha bayağıca spekülasyon yapmamıştı.

Ulusal Meclis, kendi sırtından halkın sevgisini kazanmaya yönelik bu apaçık girişimlere, borçların kamçıladığı ve kazanılmış hiçbir ünün tutamadığı bu maceracının umutsuz bir darbe girişiminde bulunması tehlikesinin giderek artmasına tekrar tekrar öfkeleniyordu. Düzen Partisi ile cumhurbaşkanı arasındaki uyumsuzluk, beklenmedik bir olay cumhurbaşkanını pişmanlık içinde onun kollarına geri attığında, tehlikeli bir nitelik kazanmıştı. *10 Mart 1850 ara seçimlerini* kastediyoruz. Bu seçimler, 13 Haziran'dan sonra hapis ya da sürgün yoluyla boşaltılan temsilci koltuklarını yeniden doldurmak için yapılmıştı. Paris, yalnızca sosyal demokrat adayları seçmişti. Hatta, oyların çoğunu bir Haziran 1848 isyancısında, de Flotte'ta birleştirmişti. Proletaryayla ittifak halindeki Paris küçük burjuvazisi, 13 Haziran 1849'daki yenilgisinin öcünü bu şekilde almıştı. Tehlike anında savaş alanından kaybolan küçük burjuvazi, bunu yalnızca daha uygun bir fırsat çıktığında daha çok sayıda savaşçı güçle ve daha cesur bir mücadele parolasıyla geri dönmek için yapmış gibi görünüyordu. Bir başka olgu, görünürde, bu seçim zaferinin tehlikesini artırıyordu. Ordu, Paris'te, Bonaparte'ın bir bakanı olan La Hitte'e karşı Haziran isyancısına ve illerde de büyük ölçüde *Montagnard*'lara oy vermişti; *Montagnard*'lar, illerde de, Paris'teki kadar kesin bir şekilde olmasa bile, rakipleri karşısındaki üstünlüklerini korumuştu.

Bonaparte, birdenbire yeniden devrimle karşı karşıya geldiğini düşündü. 29 Ocak 1849'da olduğu gibi, 13 Haziran 1849'da olduğu gibi, 10 Mart 1850'de de Düzen Partisi'nin arkasında kayboldu. Başını eğdi, korkakça özür diledi, parlamento çoğunluğunun emriyle istenen her tür hükümeti

---

[12] *Sou:* O dönemde Fransa'daki en düşük değerli (5 sentlik) madeni para - çev.

atayabileceğini bildirdi, hatta, Orleans'cı ve meşrutiyetçi parti liderlerine, yani Thiers'lere, Berryer'lere, Broglie'lere, Molé'lere, kısacası, anıldıkları isimle hisar muhafızlarına,[43] devlet idaresini kendi ellerine almaları için yalvardı. Düzen Partisi, geri getirilemeyecek olan bu andan yararlanmayı başaramadı. Sunulan iktidarı yürekli bir şekilde üzerine almak bir yana, Bonaparte'ı, 1 Kasım'da görevden alınan hükümeti yeniden işbaşına getirmeye bile zorlamadı; onu bağışlayarak aşağılamakla ve d'Hautpoul hükümetine *Baroche*'u katmakla yetindi. Bu Baroche, kamu savcısı olarak, Bourges Yüksek Mahkemesi huzurunda, bir seferinde 15 Mayıs devrimcilerine karşı, bir diğer seferinde 13 Haziran'ın demokratlarına karşı, her iki seferinde de Ulusal Meclisin varlığına son verme girişimi gerekçesiyle esip gürlemişti. Sonrasında, Bonaparte'ın hiçbir bakanı Ulusal Meclisin itibarının azaltılmasına ondan daha fazla katkıda bulunmadı ve 2 Aralık 1851'in ardından onu yeniden Senatonun iyi bir yere sahip ve yüksek maaşlı başkan yardımcısı olarak görüyoruz. Bonaparte'ın son yudumuna kadar içmesi için, devrimcilerin çorbasına tükürmüştü.

Sosyal demokrat parti ise, yalnızca, kendi zaferini yeniden tartışmaya açmanın ve sivriliklerini gidermenin bahanelerini arıyormuş gibi görünüyordu. Paris'in yeni seçilen temsilcilerinden biri olan Vidal, aynı zamanda Strasbourg'da da seçilmişti. Paris'teki seçimi reddederek Strasbourg'dakini kabul etmeye ikna edildi. Yani, demokratik parti, seçim alanındaki zaferine kesin bir nitelik kazandırmak ve bu yolla Düzen Partisi'ni söz konusu zaferi parlamentoda hemen inkar etmeye zorlamak yerine, böylece halkın coşkulu olduğu ve orduda elverişli bir atmosferin bulunduğu bir anda düşmanı mücadeleye zorlamak yerine, Mart ve Nisan ayları boyunca, Paris'i yeni bir seçim kampanyasıyla yordu, halkın canlanmış tutkularının tekrar tekrar sahnelenen bu geçici oylama oyu-

[43] 1 Mayıs 1850'de içişleri bakanı tarafından yeni seçim yasası taslağını hazırlama göreviyle atanan ve Yasama Meclisi üyesi 17 Orleans'cı ve meşrutiyetçiden oluşan komisyondan söz ediliyor. Komisyon üyelerine takılan "hisar muhafızları" adlı Victor Hugo'nun aynı adlı tarihsel oyunundan [*Les Burgraves*] ödünç alınmıştı ve bununla, oyun karakterleri olan hisar muhafızlarının dayanaksız iktidar iddiaları ile gerici özlemleri ima ediliyordu. Ortaçağ Almanyası'nda geçen oyunda *Burggraff*, bir *Burg*'un (kent) ya da bölgenin imparator tarafından atanan yöneticisiydi - İngilizce baskı editörünün notu.

nu içinde yıpranmasına, devrimci enerjinin anayasal başarılarla doyuma ulaşmasına, küçük entrikalarla, içi boş nutuklarla ve göz boyamaya yönelik hareketlenmelerle buharlaşmasına, burjuvazinin kendisini toplamasına ve önlemlerini almasına, son olarak da, Mart seçimlerinin anlamının, izleyen Nisan seçiminde, Eugène Sue'nün seçilmesiyle, zayıflatıcı bir duygusal yorum bulmasına izin verdi. Tek sözcükle, 10 Mart'a 1 Nisan şakası yaptı.

Parlamento çoğunluğu hasmının zayıflığını kavradı. Parlamentonun on yedi hisar muhafızı, saldırının yönetimi ve sorumluluğu Bonaparte tarafından onlara bırakıldığından, yeni bir seçim yasası hazırladı; yasanın sunulması görevi, bu onurun kendisine bahşedilmesini isteyen Bay Faucher'ye bırakıldı. Faucher, genel oy hakkını kaldıran, seçmenler için seçim bölgesinde üç yıl oturmuş olma koşulunu getiren, son olarak işçileri seçim bölgesinde oturduklarını kanıtlamak konusunda işverenlerinin vereceği belgelere bağımlı kılan yasayı 8 Mayıs'ta sundu.

Demokratlar, anayasal seçim mücadelesi sırasında ne kadar devrimci bir şekilde heyecanlandılar ve köpürdülerse, söz konusu seçim zaferinin ciddiyetinin elde silah kanıtlanması gereken şimdi de, aynı ölçüde anayasal bir şekilde, düzen, görkemli sükunet (*calme majestueux*), yasalara bağlılık, yani kendisini yasa olarak dayatan karşı devrimin iradesine körü körüne boyun eğme vaazları veriyorlardı. Dağ [*Montagne*], tartışmalar sırasında, Düzen Partisi'nin devrimci ateşliliğinin karşısına hukuk zeminini savunan dürüst adamın soğukkanlılığını çıkararak ve bu partiyi devrimci bir tarzda hareket ettiği şeklindeki korkunç suçlamayla yere sererek, onu utandırdı. Yeni seçilen milletvekilleri bile, terbiyeli ve ölçülü davranarak, anarşist diye azarlanmalarının ve seçilmelerinin devrimin zaferi olarak gösterilmesinin ne kadar büyük bir yanlışlık olduğunu kanıtlamaya çalıştı. Yeni seçim yasası 31 Mayıs'ta meclisten geçti. *Montagne*, meclis başkanının cebine gizlice bir itiraz metni sokmakla yetindi. Seçim yasasını, devrimci basını tümüyle yok eden yeni bir basın yasası izledi. Kaderini hak etmişti. Bu tufanın ardından, devrimin en ileri karakolları olarak geriye iki burjuva basın organı, *National* ile *La Presse* kaldı.

Demokrat liderlerin, Mart ve Nisan aylarında Paris halkını bir sözde mücadeleye sokmak için, 8 Mayıs sonrasında da halkı gerçek bir müca-

deleden uzak tutmak için her şeyi yaptıklarını görmüş olduk. Ayrıca, 1850 yılının en parlak sınai ve ticari gönenç yıllarından biri olduğunu, dolayısıyla Paris proletaryasının eksiksiz şekilde istihdam edildiğini unutmamalıyız. Tek başına 31 Mayıs 1850 tarihli seçim yasası bile, proletaryanın siyasi iktidara katılımını tümüyle dışladı. Onu mücadele alanının kendisinden bile kopardı. İşçileri, Şubat Devriminden önce bulundukları parya konumuna geri attı. Böylesi bir olay karşısında demokratların kendilerini yönetmesine izin verebilerek ve geçici bir rahatlık nedeniyle sınıflarının devrimci çıkarını unutabilerek, kazanan bir güç olmanın onurundan vazgeçtiler, kaderlerine boyun eğdiler, Haziran 1848 yenilgisinin onları yıllarca sürecek bir dönem için mücadele etme yeteneğinden yoksun bıraktığını ve tarihsel sürecin bir süreliğine yine kendi kafalarının *üzerinde* akmak zorunda olduğunu kanıtladılar. 13 Haziran'da "Hele bir genel oy hakkına dokunulsun!" diye haykırmış olan küçük burjuva demokrasisi ise, şimdi, maruz kaldığı karşı devrimci darbenin darbe olmadığı ve 31 Mayıs yasasının yasa olmadığı düşüncesiyle kendisini avutuyordu. Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü, her bir Fransız, oy verme yerinde, bir elinde oy pusulası ve diğerinde kılıçla görülecektir. Küçük burjuva demokrasisi, kendisini bu kehanetle tatmin etti. Son olarak, ordu, 29 Mayıs 1849 seçimleri için olduğu gibi Mart ve Nisan 1850 seçimleri için de üstleri tarafından cezalandırıldı. Ama bu kez kararlı bir şekilde şunu söyledi: "Devrim bizi üçüncü kez kandıramayacak."

31 Mayıs 1850 yasası, burjuvazinin *coup d'état*'sıydı [hükümet darbesiydi]. O güne kadar devrime karşı kazandığı zaferlerin tümü geçici bir nitelik taşımıştı. Bunlar, mevcut Ulusal Meclis sahneden çekilir çekilmez tartışmaya açılmıştı. Yeni bir genel seçimin getireceği tesadüflere bağımlıydılar ve 1848'den beri, seçimlerin tarihi, burjuvazinin fiili egemenliği ne kadar gelişiyorsa, halk yığınları üzerindeki manevi egemenliğinin de aynı ölçüde kaybolduğunu çürütülemez şekilde kanıtlıyordu. Genel oy hakkı 10 Mart'ta doğrudan doğruya burjuvazinin egemenliğine karşı olduğunu ilan etti; burjuvazi, genel oy hakkını yasadışı ilan ederek karşılık verdi. Dolayısıyla, 31 Mayıs yasası, sınıf mücadelesinin gereklerinden biriydi. Diğer yandan, anayasa, cumhuriyet başkanının seçiminin geçerli olabilmesi için, en az iki milyon oy almasını talep ediyordu. Cumhurbaşkanlığı

adaylarının hiçbiri bu kadar oy alamazsa, Ulusal Meclis, en fazla oyu alan üç aday arasından cumhurbaşkanını seçecekti. Kurucu Meclisin bu yasayı çıkardığı dönemde, seçmen kütüklerine yazılan kişilerin sayısı on milyondu. Yani, Kurucu Meclis açısından, seçme hakkına sahip olanların beşte biri, cumhurbaşkanlığı seçimini geçerli kılmaya yetiyordu. 31 Mayıs yasası en az üç milyon oyu seçmen kütüklerinden sildi, böylece seçme hakkına sahip olanların sayısını yedi milyona indirdi ve buna rağmen cumhurbaşkanlığı seçimi için en az iki milyon oy alma yasal zorunluluğunu korudu. Dolayısıyla, yasal alt sınırı, oy verme hakkına sahip olanların beşte birinden neredeyse üçte birine yükseltti, yani, cumhurbaşkanı seçimini halkın elinden kaçırıp Ulusal Meclisin eline teslim etmek için her şeyi yaptı. Böylece, Düzen Partisi, 31 Mayıs yasası sayesinde Ulusal Meclis ve cumhuriyet başkanı seçimlerini toplumun yerleşik kesimine bırakarak, iktidarını iki kat sağlamlaştırmış görünüyordu.

V

Devrimci bunalımın geride bırakılmasının ve genel oy hakkının kaldırılmasının hemen ardından, Ulusal Meclis ile Bonaparte arasındaki mücadele yeniden başladı.

Anayasa, Bonaparte'ın maaşını 600.000 frank olarak belirlemişti. Bonaparte, göreve başlamasının üzerinden henüz yarım yıl bile geçmemişken, bu miktarı iki katına çıkarmayı başardı. Odilon Barrot, temsilcilik masrafları diye anılan kalem için, Kurucu Ulusal Meclisten yılda 600.000 franklık bir ek ödenek koparmıştı. Bonaparte, 13 Haziran'dan sonra benzer taleplerin dile getirilmesini sağlamış, ama bu kez Barrot'dan karşılık bulamamıştı. Şimdi, 31 Mayıs'ın ardından, elverişli andan hemen yararlandı ve bakanlarının Ulusal Mecliste üç milyonluk bir devlet başkanlığı bütçesi için başvuruda bulunmasını sağladı. Maceraların peşinden koştuğu uzun bir serseri hayatı, ona, kendi burjuvalarından zorla para koparabileceği zayıflık anlarını hissetmesini sağlayacak en gelişkin duyargaları bağışlamıştı. Kurallara uygun şekilde *chantage* [şantaj] yapıyordu. Ulusal Meclis, halk egemenliğine, onun yardımıyla ve onun bilgisi dahilinde tecavüz etmişti. Kesenin ağzını açmaması ve yılda üç milyon karşılığında sessiz kalmasını sağlamaması durumunda, suçunu halk mahkemesine ihbar etme tehdidinde bulundu. Meclis, üç milyon Fransızı oy hakkından yoksun bırakmıştı. Bonaparte, dolaşımdan çıkarılan her bir Fransız için dolaşımda bulunan bir frank, tamı tamına üç milyon frank istedi. O, yani altı milyonun seçtiği kişi, sonradan elinden çalındığını iddia ettiği oylar için tazminat talep etti. Ulusal Meclis Komisyonu bu sırnaşığı geri çevirdi. Bonaparte'çı basın tehditler savurdu. Ulusal Meclis, ulusun kitlesiyle bağlarını ilkesel

ve kesin olarak kopardığı bir anda, cumhuriyetin başkanıyla bağlarını koparabilir miydi? Meclis, yıllık devlet başkanlığı bütçesini reddetmekle birlikte, 2.160.000 franklık ve tek seferlik bir ek ödeneği onayladı. Böylece, hem parayı verip hem de aynı zamanda kızgınlığıyla bunu istemeden verdiğini göstererek, iki zayıflığı nedeniyle birden kendisini suçlu durumuna düşürdü. Bonaparte'ın bu paraya neden gereksinim duyduğunu daha sonra göreceğiz. Oyunun sonunda oynanan, genel oy hakkının kaldırılmasını izleyen ve Bonaparte'ın Mart ve Nisan bunalımı sırasındaki alçakgönüllü tutumunun yerine gaspçı parlamentoya yönelik meydan okuyucu bir arsızlığı koyduğu bu sinir bozucu piyesten sonra, Ulusal Meclis, toplantılarına üç aylığına, 11 Ağustos'tan 11 Kasım'a kadar ara verdi. Arkada, kendi yerine, içinde hiçbir Bonaparte'çının bulunmadığı, ama bazı ılımlı cumhuriyetçilerin bulunduğu 28 üyeli bir daimi komisyon bıraktı. 1849 yılının daimi komisyonunda yalnızca Düzen Partisi'nin adamları ile Bonaparte'çılar vardı. Ama o dönemde, Düzen Partisi, sürekli olarak, devrime karşı olduğunu açıklıyordu. Bu sefer, parlamenter cumhuriyet, sürekli olarak, cumhurbaşkanına karşı olduğunu açıklıyordu. 31 Mayıs yasasından sonra Düzen Partisi'nin karşısında yalnızca bu rakip kalmıştı.

Ulusal Meclis Kasım 1850'de yeniden toplandığında, o zamana kadar cumhurbaşkanıyla giriştiği önemsiz çatışmalar yerine, büyük ve amansız bir savaşın, iki güç arasındaki bir ölüm kalım savaşının yaşanması kaçınılmaz hale gelmiş görünüyordu.

1849 yılında olduğu gibi bu yılın parlamento tatili sırasında da Düzen Partisi tekil hiziplerine ayrılmış ve bunların her biri, Louis-Philippe'in ölümüyle yeni besin kaynakları bulan kendi restorasyon entrikalarıyla meşgul olmuştu. Hatta, meşrutiyetçilerin kralı V. Henri, Paris'te bulunan ve daimi komisyon üyelerinin de koltuk sahibi olduğu resmi bir hükümet atamıştı. Dolayısıyla, Bonaparte, kendi açısından, Fransız illerine turlar düzenleme ve kendi restorasyon planlarını, varlığıyla mutlu ettiği kentin eğilimine göre, bazen daha örtülü bazen daha açık şekillerde dile getirme ve kendisi için oy isteme haklarına sahipti. Büyük resmi "*Moniteur*" ile Bonaparte'ın küçük özel *Moniteur*'lerinin doğal olarak zafer alayları diye kutlamak zorunda oldukları yürüyüşler sırasında, Bonaparte'a hep *10 Aralık Derneği*'ne bağlı kişiler eşlik ediyordu. Bu dernek 1849'da kuruldu. Paris'in lumpen proletaryası, bir hayır derneği kurma bahane-

siyle, her biri Bonaparte'çı bir ajan tarafından yönetilen ve tepelerinde Bonaparte'çı bir generalin bulunduğu gizli birimlerde örgütlendi. Neyle geçindikleri ve kökenleri belli olmayan, yıkıma uğramış *roués* [zevk düşkünleri] ile burjuvazinin bozuk ve maceracı unsurlarının yanında, serseriler, terhis edilmiş askerler, serbest bırakılmış hükümlüler, firar etmiş kürek mahkumları, dolandırıcılar, şarlatanlar, *Lazzaroni*,[44] yankesiciler, üçkağıtçılar, kumarbazlar, *Maquereaus* [pezevenkler], genelev sahipleri, hamallar, yazar bozuntuları, laternacılar, paçavracılar, bileyiciler, tencere tamircileri, dilenciler, kısacası, Fransızların *la bohème* [yarını düşünmeden yaşayanlar] diye andığı, belirsiz, dağınık, oradan oraya savrulan yığının tümü; Bonaparte, 10 Aralık Derneği'nin ana gövdesini kendisiyle akraba olan bu unsurlarla oluşturdu. "Hayır derneği" - tüm üyelerin, Bonaparte gibi, çalışan ulusun sırtından kendilerine iyilik etme gereksinimi duymaları ölçüsünde. Kendisini *lumpen proletaryanın liderliğine* atayan, peşinde olduğu kişisel çıkarları yığınsal biçimde yalnızca burada yeniden bulan, tüm sınıfların bu ifrazatında, süprüntüsünde, döküntüsünde kayıtsız şartsız yaslanabileceği tek sınıfı gören bu Bonaparte, gerçek Bonaparte'tır, *Bonaparte sans phrase*'dir [yalın Bonaparte'tır]. Yaşlı ve kurnaz *roué* [zevk düşkünü], halkların tarihsel yaşamını ve onların temel ve devletle ilgili eylemlerini,[45] en kaba anlamıyla komedi olarak, büyük kostümlerin, sözlerin ve pozların yalnızca bayağı rezillikleri maskelemeye yaradığı bir maskeli balo olarak kavrar. Onun gerçekleştirdiği ve eğitilmiş bir İsviçre akbabasının Napoleon kartalını oynadığı Strasbourg seferi böyledir. Boulogne baskını için bazı Londralı uşakları Fransız üniformasının içine sokmuştu.[46] Onlar da orduyu temsil eder. Kendi 10 Aralık

---

[44] İtalya'da işçi sınıfının dışına düşmüş kişiler için kullanılan aşağılayıcı lakap - çev.

[45] Bkz. 34. dipnot - çev.

[46] Louis Bonaparte'ın Temmuz Monarşisi döneminde askeri isyanlar aracılığıyla hükümet darbesi gerçekleştirme girişimlerinden söz ediliyor. 30 Ekim 1836'da, bazı Bonaparte yanlısı subayların yardımıyla, Strasbourg Kışlası'ndaki iki topçu alayını harekete geçirmeyi başardı. Ama daha birkaç saat içinde isyancılar silahlarından arındırıldı. Louis Bonaparte tutuklandı ve Amerika'ya sürüldü. 6 Ağustos 1840'da, Fransa'da Bonaparte'çılığın belirli ölçülerde canlanmasından yararlanarak, komplocu bir klikle birlikte [Fransa'nın Atlantik Okyanusu kıyısındaki kenti] Boulogne'a çıktı ve oradaki kışlada bulunan askerleri isyana kışkırtmaya çalıştı. Bu girişim de tam bir fiyaskoyla sonuçlandı. Louis Bonaparte ömür boyu hapis cezasına mahkum edildi, ama 1846'da İngiltere'ye kaçtı - Almanca baskı editörünün notu.

Derneği'nde, aslanı oynayan Klaus Zettel[47] gibi halkı oynamaları gereken 10.000 serseri topladı. Tam da burjuvazinin en eksiksiz komediyi oynadığı, ama bunu dünyadaki en ciddi biçimde, Fransız tiyatro normlarının en ayrıntı sayılacak kurallarını bile ihlal etmeden ve kendi temel ve devletle ilgili eylemlerinin törenselliği karşısında yarı aldanmış yarı ikna olmuş şekilde yaptığı bir anda, komediyi yalnızca bir komedi olarak gören maceracı kazanacaktı. Artık dünya tarihini bir komedi olarak görmek yerine kendi komedisini dünya tarihi sayan bu ciddi soytarı, ancak, tören havası içindeki hasmının üstesinden geldikten, kendi imparatorluk rolünü ciddiye almaya ve Napoleon maskesiyle gerçek Napoleon'u oynadığını düşünmeye başladıktan sonra, kendi dünya görüşünün kurbanı olur. Sosyalist işçiler için ulusal atölyeler[48] ne idiyse, burjuva cumhuriyetçileri için *Gardes mobiles* [Gezici Muhafızlar] ne idiyse, Bonaparte için de, ona özgü bir yandaş güç olan 10 Aralık Derneği oydu. Yolculukları sırasında, bu derneğin trenlere doldurulan birimleri, onun için bir izleyici kitlesi doğaçlaması yapmak, halkın heyecanını temsil etmek, *vive l'Empereur* [yaşasın imparator] diye ulumak, kuşkusuz polis koruması altında cumhuriyetçilere sataşmak ve onları sopalamak zorundaydı. Bonaparte'ın Paris'e dönüş yolculukları sırasında, öncü güç olmaları, karşı gösterileri engellemeleri ya da bunları dağıtmaları gerekiyordu. 10 Aralık Derneği ona aitti; *onun* eseriydi; onun, kendisine en fazla ait olan fikriydi. Bunun dışında kendisine mal ettiği ne varsa, bunları ona koşulların gücü teslim

---

[47] Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası* (*A Midsummer Night's Dream*) adlı oyunundaki Nick Bottom karakterinin, oyun metninin Almanca çevirisindeki adı - çev.

[48] Ulusal atölyeler, 1848 Şubat Devriminin hemen ardından, Fransız Geçici Hükümetinin bir kararnamesiyle kurulmuştu. Bu atölyelerin amacı, bir yandan Louis Blanc'ın emeğin örgütlenmesi ile ilgili düşüncelerini işçilerin gözünden düşürmek, diğer yandan da ulusal atölyelerde askeri bir şekilde örgütlenen işçileri devrimci proletaryaya karşı kullanmaktı. İşçi sınıfını bölmeye yönelik bu provokasyon planı başarısızlığa uğradığından ve ulusal atölyelerde çalışan işçiler arasında devrimci eğilimler giderek güçlendiğinden, burjuva hükümeti, ulusal atölyelerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir dizi önlem aldı (bu atölyelere istihdam edilen işçilerin sayısının azaltılması, taşradaki kamu işlerine gönderilmeleri vb.). Bu provokasyonlar Paris proleterleri arasında büyük bir öfkeye yol açtı ve Paris'teki Haziran ayaklanmasının başlamasının nedenlerinden biri oldu. Ayaklanmanın bastırılmasının ardından Cavaignac hükümeti 3 Temmuz 1848'de ulusal atölyelerin dağıtılmasına ilişkin bir kararnameyi kabul etti - Almanca baskı editörünün notu.

eder ve bunun dışında yaptığı ne varsa, bunları ya koşullar onun için yapar ya da o, başkalarının eylemlerini kopyalamakla yetinir; ama yurttaşların karşısına düzenin, dinin, ailenin, ailenin, mülkiyetin resmi ifadeleriyle çıkan, arkasında Schufterle'ler ile Spiegelberg'lerin[49] gizli derneği, Düzensizlik, Fuhuş ve Hırsızlık Derneği bulunan kişi, tam da özgün yazar olarak Bonaparte'ın kendisidir; 10 Aralık Derneği'nin tarihi de, onun kendi tarihidir. İstisnai durumlarda, Düzen Partisi'ne bağlı halk temsilcilerinin, Aralıkçıların sopalarına maruz kaldığı da olmuştu. Dahası var. Ulusal Mecliste görevlendirilen, güvenliğin gözetiminden sorumlu polis komiseri Yon, Allais adlı birinin ifadesine dayanarak, Daimi Komisyona, Aralıkçıların bir biriminin General Changarnier ile Ulusal Meclis Başkanı Dupin'in öldürülmesine karar verdiği ve bu eylemleri yapacak olan kişileri de belirlemiş olduğu bilgisini aktardı. Bay Dupin'in ne kadar korktuğunu anlamak mümkün. 10 Aralık Derneği hakkında bir parlamento *enquête*'si [soruşturması] açılması, yani Bonaparte'ın gizli dünyasının kutsallığına dokunulması kaçınılmaz görünüyordu. Bonaparte, Ulusal Meclisin toplanmasından hemen önce, derneğini her olasılığa karşı kapattı; kuşkusuz, yalnızca kağıt üzerinde; polis müdürü Carlier, 1851'in sonunda bile, ayrıntılı bir muhtırayla, Aralıkçıların gerçekten dağıtılmasını ona kabul ettirmek için boş yere çabalıyordu.

10 Aralık Derneği, Bonaparte'ın resmi orduyu bir 10 Aralık Derneği'ne dönüştürmeyi başarmasına dek, onun özel ordusu olarak kalacaktı. Bonaparte bu konudaki ilk girişimini Ulusal Meclisin tatile girmesinden hemen sonra, tam da ondan koparılan parayla gerçekleştirdi. Bir kaderci olarak, insanın ve özellikle de askerin karşı koyamayacağı belirli üstün güçlerin bulunduğu inancıyla yaşıyordu. Bu güçler arasında ilk sırada puro ile şampanyayı, soğuk tavuk eti ile sarımsaklı sosisi sayar. Bu nedenle ilk olarak Elysée'nin [Elysee Sarayı'nın] salonlarında subayları ve astsubayları puro ve şampanyayla, soğuk tavuk eti ve sarımsaklı sosisle ağırladı. Bu manevrayı 3 Ekim'de St. Maur geçit töreninde asker yığınlarıyla ve 10 Ekim'de daha da büyük bir ölçekle Satory'deki ordu gösteri-

---

[49] *Schufterle* ile *Spiegelberg:* [Friedrich] Schiller'in *Haydutlar* (*Die Räuber*) adlı oyunundaki, her tür ahlaki dayanaktan yoksun kalmış hırsız ve katil karakterleri - Almanca baskı editörünün notu.

sinde tekrarlar. Amca, İskender'in Asya seferlerini, yeğen, Bacchus'un[50] aynı topraklardaki fetih seferlerini hatırlıyordu. Kuşkusuz, İskender bir yarı tanrıydı, ama Bacchus bir tanrıydı ve dahası 10 Aralık Derneği'nin koruyucu tanrısıydı.

Daimi Komisyon, 3 Ekim'deki geçit töreninin ardından Savaş Bakanı d'Hautpoul'ü huzuruna çağırdı. Bakan, söz konusu disiplinsizliklerin yinelenmeyeceği sözünü verdi. Bonaparte'ın 10 Ekim'de d'Hautpoul'ün sözünü nasıl tuttuğu biliniyor. Her iki geçit törenine de Paris ordusunun başkomutanı olarak Changarnier komuta etmişti. Aynı zamanda Daimi Komisyon üyesi, Ulusal Muhafız komutanı, 29 Ocak ve 13 Haziran'ın "kurtarıcı"sı, "toplumun siperi", Düzen Partisi'nin cumhurbaşkanlığı makamı için adayı, iki monarşinin Monk[51] adayı Changarnier, o zamana kadar savaş bakanına bağlı olduğunu hiçbir zaman kabul etmemiş, sürekli olarak cumhuriyet anayasasıyla açıkça alay etmiş, farklı şekillerde yorumlanabilecek kibarlıktaki bir koruyuculukla Bonaparte'ı izlemişti. Şimdi, savaş bakanına karşı disiplin ve Bonaparte'a karşı anayasa için çaba harcıyordu. 10 Ekim'de süvarilerin bir bölümü *"Vive Napoléon! Vivent les saucissons"* [Yaşasın Napoleon! Yaşasın sosisler!] haykırışlarını duyururken, Changarnier, en azından arkadaşı Neumayer'in komutası altında yürüyüş yapan piyadelerin çok soğuk bir sessizliği korumalarını sağladı. Savaş bakanı, Bonaparte'ın kışkırtmasıyla, General Neumayer'i, 14. ve 15. tümenlerin komutanlığına atama bahanesiyle Paris'teki görevinden aldı. Neumayer bu yer değişikliğini reddetti ve bu nedenle istifa etmek zorunda kaldı. Changarnier ise, 2 Kasım'da, askerlerin silah altındayken herhangi bir siyasal slogan atmasını ve gösteri yapmasını yasaklayan bir özel emir yayımladı. Elysee'ci gazeteler Changarnier'ye, Düzen Partisi'nin gazeteleri Bonaparte'a saldırdı; Daimi Komisyon arka arkaya gizli oturumlar düzenledi ve bu oturumlarda anavatanın tehlikede olduğunun ilan edilmesi tekrar tekrar talep edildi; ordu, biri Bonaparte'ın mekanı olan Elysée'de, diğeri Changarnier'in mekanı olan Tuileries'de

---

[50] Yunan mitolojisine göre, daha çok Dionysos adıyla bilinen şarap tanrısı Bacchus, Hindistan seferi sırasında karşısına çıkan orduları büyüleyerek kendi safına kazanmıştı - çev.

[51] İngiltere'de Stuart hanedanının 1660 yılında yeniden başa geçmesine katkıda bulunan General Monk - çev.

bulunan iki düşman genelkurmay altında iki düşman kampa bölünmüş gibi görünüyordu. Sanki, savaş işaretinin verilmesi için gereken tek şey, Ulusal Meclisin toplanmasıydı. Fransız halkı, Bonaparte ile Changarnier arasındaki sürtüşmeleri, bunları aşağıdaki sözlerle tarif eden İngiliz gazeteci gibi değerlendiriyordu:

"Fransa'nın siyasal hizmetçileri devrimin kızgın lavlarını eski süpürgelerle temizliyor ve işlerini yaparken birbirleriyle atışıyor."

Bu arada, Bonaparte, Savaş Bakanı d'Hautpoul'ü görevden almak, onu apar topar Cezayir'e göndermek ve yerine General Schramm'ı savaş bakanlığına atamak konusunda acele ediyordu. 12 Kasım'da Ulusal Meclise ayrıntılarla dolup taşan, buram buram düzen kokan, barış isteyen, anayasaya boyun eğen, anın *questions brûlantes*'ı [yakıcı sorunları] dışındaki her şeyden söz eden, Amerikan tarzına uygun geniş kapsamlı bir mesaj gönderdi. Anayasanın açık hükümlerine göre orduya emir verme yetkisine yalnızca cumhurbaşkanının sahip olduğunu sanki geçerken söyleyivermişti. Mesaj, şu fazlasıyla iddialı sözlerle son buluyordu:

"*Fransa bugün başka her şeyden önce huzur istiyor ... Yalnızca bir yemine bağlı biri olarak, bu yeminin benim için çizmiş olduğu dar sınırların içinde kalacağım* ... Kendi payıma, halk tarafından seçilmiş ve gücünü yalnızca ona borçlu biri olarak, her zaman onun yasal olarak ifade edilen iradesine boyun eğeceğim. Eğer bu oturumda anayasanın gözden geçirilmesine karar verirseniz, bu durumda kurucu bir meclis, yürütme gücünün konumunu düzenleyecektir. Eğer böyle yapmazsanız, bu durumda halk 1852'de kararını törenle ilan edecektir. Ama geleceğin çözümleri ne olursa olsun, gelin, hırsların, sürprizlerin ya da şiddetin büyük bir ulusun kaderini hiçbir zaman belirlememesi için bir anlaşmaya varalım ... Benim ilgimi en fazla çeken şey, Fransa'yı 1852'de kimin yöneteceğini bilmek değil, bana ayrılan zamanı, ara dönemin çalkantısız ve kesintisiz bir şekilde geride kalmasını sağlayacak şekilde kullanmak. Size kalbimi içtenlikle açtım; siz de açıklığıma kendi güveninizle, benim iyi niyetli çabalarıma işbirliğinizle karşılık vereceksiniz ve gerisini Tanrı tamamlayacak."

Burjuvazinin saygın, ikiyüzlüce ılımlılaştırılmış, saflık ölçüsünde basmakalıp dili, en derin anlamını, 10 Aralık Derneği'nin otokratı ve St. Maur ile Satory'nin piknik kahramanı olan kişinin ağzından duyuruyor.

Düzen Partisi'nin hisar muhafızları, bu kalbini açma fiilinin hak ettiği güven hakkında bir an bile yanılgıya düşmedi. Yeminlere karınları çoktandır toktu, içlerinde siyasal amaçlarla yalan yere yemin etmenin ustaları olan deneyimli kişiler vardı, ordu hakkındaki bölüm dikkatlerinden kaçmamıştı. Mesajın, en son çıkarılan yasaları uzun uzun sıralarken, en önemli yasa olan seçim yasasını kasıtlı bir sessizlikle atladığını ve asıl önemlisi, anayasanın gözden geçirilmemesi durumunda, 1852 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimini halkın kararına bıraktığını öfkeyle fark ettiler. Seçim yasası, Düzen Partisi'nin ayağındaki, hareket etmesini engelleyen ve saldırıya geçmesini tümüyle olanaksız hale getiren kurşun gülleydi! Ayrıca, Bonaparte, 10 Aralık Derneği'ni resmen dağıtarak ve Savaş Bakanı d'Hautpoul'ü görevden alarak, günah keçilerini anavatanın sunağında kendi elleriyle kurban etmişti. Beklenen çarpışmanın sivriliklerini gidermişti. Son olarak, Düzen Partisi'nin kendisi, korku içinde, yürütme gücüyle girilebilecek her tür belirleyici çatışmayı önlemeye, zayıflatmaya, örtbas etmeye çalışıyordu. Devrime karşı elde edilen zaferleri yitirme korkusuyla, bu zaferlerin meyvelerini rakiplerinin toplamasına izin veriyordu. "Fransa başka her şeyden önce huzur istiyor." Düzen Partisi Şubat'tan beri devrime böyle seslenmişti, Bonaparte'ın mesajı Düzen Partisi'ne böyle seslenmişti. "Fransa her şeyden önce huzur istiyor." Bonaparte iktidarı gasp etmeye yönelik eylemler yapmıştı, ama Düzen Partisi bu eylemler hakkında olay çıkardığında ve bunları kuruntulu bir şekilde yorumladığında "huzursuzluk" çıkarmış oluyordu. Kimse onlardan söz etmediğinde, Satory'nin sosisleri bir fare kadar sessizdi. "Fransa her şeyden önce huzur istiyor." Dolayısıyla, Bonaparte, dilediklerini yapmak konusunda rahat bırakılmak istiyordu ve Düzen Partisi, iki korku nedeniyle birden, hem devrimci huzursuzluğu yeniden davet etme korkusuyla hem de kendi sınıfının gözünde, yani burjuvazinin gözünde kışkırtıcı durumuna düşme korkusuyla felce uğramıştı. Fransa başka her şeyden önce huzur istediğinden, Düzen Partisi, Bonaparte'ın mesajında "barış" demesinin ardından, "savaş" cevabını vermeye cesaret edemedi.

Ulusal Meclisin açılışında büyük skandal sahneleriyle karşılaşılacağına kendisini inandıran halkın beklentileri boşa çıkarıldı. Daimi Komisyonun Ekim olayları hakkındaki tutanaklarının sunulmasını isteyen muhalif milletvekilleri çoğunluğun oylarıyla yenilgiye uğratıldı. Tahrik edici olabilecek her tür tartışmadan ilkesel olarak kaçıldı. Ulusal Meclisin 1850 yılının Kasım ve Ekim ayları boyunca yaptığı çalışmalar ilgi çekici olmadı.

Sonunda, Aralık ayının sonlarına doğru, parlamentonun bazı yetkileriyle ilgili gerilla savaşı başladı. Burjuvazinin genel oy hakkını kaldırarak sınıf mücadelesine bir dönem için son vermesinden bu yana, hareket, iki gücün yetkileriyle ilgili bayağı didişmeler düzeyine düşmüştü.

Halkın temsilcilerinden biri olan Mauguin'e karşı, borçlarından dolayı bir mahkeme kararı elde edilmişti. Adalet Bakanı Rouher, mahkeme başkanının başvurusu üzerine, suçlu için hemen bir tutuklama emrinin çıkarılması gerektiğini açıkladı. Yani, Mauguin borçlular hapishanesine atıldı. Ulusal Meclis, bu saldırıyı öğrendiğinde küplere bindi. Hemen serbest bırakılmasını emretmekle kalmadı, aynı akşam, kendi *greffier*'si [yazmanı] tarafından Clichy'den [Clichy'deki borçlular hapishanesinden] zorla çıkarılmasını da sağladı. Bununla birlikte, özel mülkiyetin kutsallığına inandığını göstermek için ve zorda kalındığında sıkıntı yaratan *Montagnard*'ların kapatılacağı bir yer açma art düşüncesiyle, öncesinde kendisinden izin alınması koşuluyla halk temsilcilerin borçları nedeniyle hapsedilebileceğini açıkladı. Cumhurbaşkanının da borçları nedeniyle hapse atılabileceğini karara bağlamayı unuttu. Kendi bedeninin uzuvlarını saran son dokunulmazlık görüntüsünü de ortadan kaldırdı.

Polis komiseri Yon'un, Alais adlı birinin ifadesine dayanarak, Aralıkçıların bir birimini, Dupin ve Changarnier'ye yönelik cinayet planları nedeniyle ihbar etmiş olduğu hatırlanacaktır. Bununla bağlantılı olarak, *quaestor*'lar,[52] daha ilk toplantıda, maaşları Ulusal Meclisin özel bütçesinden ödenecek ve polis müdüründen tümüyle bağımsız bir parlamento polis gücünün kurulmasını önermişti. İçişleri Bakanı Baroche, kendi yetki alanına yönelik bu saldırıyı protesto etmişti. Bunun üzerine, meclisin polis komiserinin maaşının meclis bütçesinden ödenmesini ve bu komiserin

[52] Bkz. 27. dipnot - çev.

quaestor'lar tarafından görevlendirilerek görevden alınmasını, ama öncesinde içişleri bakanı ile anlaşmaya varılmış olmasını öngören sefil bir uzlaşmaya varıldı. Bu arada Alais hükümet tarafından mahkemeye verildi ve burada, ifadesini bir aldatmaca olarak göstermek ve kamu savcısının ağzından Dupin'i, Changarnier'yi, Yon'u ve bir bütün olarak Ulusal Meclisi komik duruma düşürmek kolay oldu. Bunun üzerine, Bakan Baroche, 29 Aralık'ta Dupin'e yazdığı bir mektupta, Yon'un görevden alınmasını talep eder. Ulusal Meclis Bürosu, Yon'u yerinde tutmaya karar verir; ama Maugin olayındaki kendi zorbalığından korkan ve yürütme gücüne bir tokat atmaya kalktığında, karşılığında ondan iki tokat yemeye alışkın olan Ulusal Meclis bu kararı onaylamaz. Görev aşkının ödülü olarak Yon'u görevden alır ve gündüzleri uygulamak üzere geceleri karar almak yerine gündüzleri karar alıp geceleri uygulayan bir insana[53] karşı vazgeçilmez olan bir meclis yetkisinden kendisini yoksun bırakır.

Ulusal Meclisin, Kasım ve Aralık ayları boyunca, büyük ve çarpıcı fırsatlar çıktığında yürütme gücüyle mücadeleden nasıl kaçındığını, bu mücadeleyi nasıl durdurduğunu gördük. Şimdi, en küçük vesilelerle bile mücadeleye girmek zorunda kaldığını görüyoruz. Mauguin olayında, halk temsilcilerinin borçları nedeniyle hapse atılmasını ilkesel açıdan onaylamıştı; ama bu ilkeyi yalnızca kendi hoşuna gitmeyen temsilcilere karşı kullandırma hakkını koruyor ve bu rezil ayrıcalık için adalet bakanıyla çekişiyor. Sözde cinayet planını, 10 Aralık Derneği hakkında bir *enquête* [soruşturma] açılmasına karar vermek ve Bonaparte'ı, gerçek kişiliğiyle, yani Paris lumpen proletaryasının lideri olarak, Fransa ve Avrupa önünde geri dönüşsüz şekilde rezil etmek için kullanmak yerine, çarpışmayı öyle bir noktaya düşürüyor ki, artık yalnızca, onunla içişleri bakanı arasında, bir polis komiserinin görevlendirilmesinin ve görevden alınmasının kimin yetki alanına girdiği tartışması yapılıyor. Böylece, Düzen Partisi'nin, tüm bu dönem boyunca, güvenilmez duruşu nedeniyle, yürütme gücüyle mücadelesini bayağı yetki kavgalarına, zorluk çıkarmalara, sözcük oyunlarına, sınır anlaşmazlıklarına indirgeyip parçalamak ve en yavan

---

[53] Louis Bonaparte'ın 1851'deki hükümet darbesinin ilk işareti 1 Aralık'ı 2 Aralık'a bağlayan gece verilmişti - çev.

biçim sorunlarını faaliyetinin içeriği haline getirmek zorunda kaldığını görüyoruz. İlkesel bir anlam taşıdığı, yürütme gücünün kendisini gerçekten rezil ettiği ve Ulusal Meclisin davasının ulusal bir davaya dönüşeceği anlarda, çarpışmaya girme cesaretini göstermez. Bunu yaptığında, ulus için bir yürüme emri çıkarmış olurdu; ama başka her şeyden çok ulusun harekete geçmesinden korkuyordu. Bu nedenle, bu tür durumlarda *Montagne*'ın önergelerini reddeder ve gündem maddelerine geçer. Kavga konusunun büyük ölçekli hali böylece bir yana bırakıldıktan sonra, yürütme gücü, sakin bir şekilde, aynı kavgayı küçük ve önemsiz vesilelerle yeniden başlatabileceği, kavganın bir anlamda artık yalnızca parlamentonun dar çıkarlarını temsil edeceği anı bekler. O zaman Düzen Partisi'nin bastırılan öfkesi patlar, o zaman kulislerin perdesini indirir, o zaman cumhurbaşkanını ihbar eder, o zaman cumhuriyetin tehlikede olduğunu ilan eder, ama yine o zaman, bu partinin heyecanı (*Pathos*) saçma görünür ve mücadelenin vesilesi, ya ikiyüzlüce bir bahane olarak görülür ya da mücadeleyi haklı çıkarmaktan büsbütün uzak bulunur. Parlamentodaki fırtına bir bardak sudaki fırtınaya, mücadele entrikaya, çarpışma skandala dönüşür. Ulusal Meclis kamusal özgürlüklere ne kadar hayransa, kendileri de parlamento yetkilerine o kadar hayran olan devrimci sınıflar meclisin aşağılanmasını oh çekerek karşılarken, parlamento dışındaki burjuvazi, parlamentodaki burjuvazinin nasıl olup da zamanını bu denli bayağı didişmelerle harcayabildiğini ve cumhurbaşkanıyla bu denli sefil bir rekabete girerek huzuru bozabildiğini anlayamaz. Bütün dünyanın meydan savaşları beklediği anda barış yapan ve bütün dünyanın barış yapıldığına inandığı anda saldırıya geçen bir strateji kafasını karıştırır.

20 Aralık'ta Pascal Duprat içişleri bakanı hakkında külçe altın piyangosuyla ilgili olarak gensoru önergesi verdi. Bu piyango bir "Elize kızı"ydı;[54] Bonaparte onu sadık izleyicileriyle birlikte dünyaya getirmişti ve Fransız yasalarının hayır amaçlı çekilişler dışındaki tüm piyangoları yasaklamasına karşın polis müdürü Carlier bu piyangoyu kendi resmi

---

[54] "Elize kızı" (Tochter aus Elisium), Friedrich Schiller'in "Neşeye Övgü" (An die Freude) adlı şiirinde neşeyi simgeliyor. Burada, Louis Bonaparte'ın oturduğu cumhurbaşkanlığı konutunun Champs Elysée'de bulunmasına gönderme yapılıyor - çev.

koruması altına alınıştı. Tanesi bir franktan yedi milyon adet piyango bileti; sözünıona, kazanç, Paris'in serserilerinin Kaliforniya'ya taşınması için kullanılacaktı. Bir yandan, Paris proletaryasının sosyalist hayallerinin yerini altın hayaller, doktriner çalışma hakkının yerini baştan çıkarıcı büyük ikramiye umudu alacaktı. Parisli işçiler, Kaliforniya külçe altınlarının ışıltısına bakarken, kendi ceplerinden çekilen silik frankları doğal olarak tanıyamadı. Ama temelde, düpedüz bir dolandırıcılık söz konusuydu. Paris'ten uzaklaşma zahmetine katlanmadan Kaliforniya'daki altın madenlerini açmak isteyen serseriler, Bonaparte'ın kendisi ile onun borç batağındaki dost meclisiydi. Ulusal Meclis tarafından verilen üç milyon çarçur edilmişti ve kasanın şu ya da bu şekilde yeniden doldurulması gerekiyordu. Bonaparte'ın sözde *cités ouvrièrs* [işçi siteleri] inşası için bir ulusal katılım kampanyası başlatıp ciddi bir tutarla listenin tepesinde gözükmesi sonuçsuz kalmıştı. Katı yürekli burjuvalar güvensiz bir şekilde Bonaparte'ın kendi payını ödemesini beklemişti ve doğal olarak böyle bir şey gerçekleşmediğinden, gökyüzündeki sosyalist şatolar üzerindeki spekülasyon yerle bir olmuştu. Külçe altınlar daha başarılı oldu. Bonaparte ve ortakları, yedi milyon piyango biletinin ikramiye olarak dağıtılan külçe altınlardan arta kalan bölümünü cebe atmakla yetinmedi; sahte piyango biletleri ürettiler, aynı numarayı taşıyan on, on beş, hatta yirmi piyango bileti düzenlediler; 10 Aralık Derneği'nin ruhuna uygun mali operasyonlar! Burada Ulusal Meclisin karşısında cumhuriyetin kurgusal başkanı değil, etten kemikten Bonaparte vardı. Burada onu anayasaya değil *code pénal*'e [ceza yasasına] aykırı davranırken suçüstü yakalayabilirdi. Eğer Duprat'nın gensoru önergesinin ardından gündem maddelerini görüşmeye geçtiyse, bunun tek nedeni, Girardin tarafından meclisin kendisini "*satisfait*" [tatmin olmuş] ilan etmesi için sunulan önergenin, Düzen Parti'ne, kendi sistematik yiyiciliğini hatırlatması değildi. Burjuva, özellikle de şişirilerek devlet adamına dönüştürülen burjuva, pratikteki alçaklığını teorik bir abartıyla tamamlar. Devlet adamı olarak, karşısındaki devlet iktidarı gibi, daha yüksek bir varlığa dönüşür ve onunla ancak daha yüksek, kutsanmış araçlarla mücadele edilebilir.

Tam da bir bohem, soylu bir lumpen proleter olduğundan, alçak burjuvayla karşılaştırıldığında mücadeleyi bayağı bir şekildeyürütebilme avan-

tajına sahip olan Bonaparte, Ulusal Meclisin onu askeri şölenlerin, geçit törenlerinin, 10 Aralık Derneği'nin ve son olarak *code pénal*'in kaygan zemininden karşı tarafa kendi elleriyle geçirmesinin ardından, artık, görünüşteki savunmadan saldırıya geçebileceği anın geldiğini gördü. Adalet bakanının, savaş bakanının, donanma bakanının, maliye bakanının arada sahnelenen ve Ulusal Meclisin öfke dolu hoşnutsuzluğunu göstermesini sağlayan küçük yenilgileri onu pek rahatsız etmemişti. Bakanların istifa ederek yürütme gücünün parlamentoya bağımlılığını kabul etmelerini engellemekle kalmadı; artık, Ulusal Meclisin tatili sırasında başladığı işi, yani askeri gücü parlamentodan koparma ve *Changarnier'yi görevden alma* işini tamamlayabilirdi.

Bir Elysee gazetesi, sözde, Mayıs ayında Birinci Tümene gönderilmiş, yani Changarnier'in elinden çıkmış olan ve subaylara, saflarındaki hainlerin bir isyan çıkarması durumunda hiçbir şekilde *quartier* [aman] vermemelerini, onları hemen vurmalarını ve Ulusal Meclisin birlikleri emri altına alması durumunda bunu reddetmelerini öğütleyen bir özel emri yayımlamıştı. 3 Ocak 1851'de bu özel emir nedeniyle kabine hakkında gensoru önergesi verildi. Kabine, konunun incelenmesi için önce üç aylık, ardından bir haftalık ve son olarak yalnızca yirmi dört saatlik bir düşünme süresi istemişti. Meclis, hemen açıklama yapılması konusunda ısrarcı olur. Changarnier ayağa kalkar ve bu özel emrin hiçbir zaman var olmadığını açıklar. Ulusal Meclisin taleplerini karşılamak için her zaman acele edeceğini ve bir çarpışma durumunda meclisin kendisine güvenebileceğini ekler. Meclis, Changarnier'nin açıklamasını sözcüklerle anlatılamayacak alkışlarla karşılar ve ona bir güvenoyu verir. Kendisini bir generalin kişisel koruması altına sokarak iktidardan vazgeçer, kendi güçsüzlüğünü ve ordunun mutlak güç sahibi olduğunu karara bağlar; ama general, yalnızca Bonaparte'ın ona ödünç verdiği bir ayrıcalık olan gücünü yine aynı Bonaparte'a karşı meclisin emrine sunarken ve koruması altındaki bu korunmaya muhtaç parlamentodan koruma beklerken, kendisini kandırır. Ama Changarnier, burjuvazinin 29 Ocak 1849'dan beri ona sağladığı gizemli güce inanır. Kendisini, diğer iki devlet gücünün yanındaki üçüncü güç sayar. Bu çağın, büyüklükleri kendi partilerinin onlardan çıkardığı büyük anlamlara dayanan ve koşulların onları mucize

gerçekleştirmeye davet ettiği anda sıradan insanlar düzeyine düşen diğer kahramanlarının, daha doğrusu azizlerinin kaderini paylaşır. İnançsızlık, genel olarak, bu sözde kahramanların ve gerçek azizlerin ölümcül düşmanıdır. Heyecan yoksunu esprili ve alaycı kişilere yönelik görkemli-ahlaki öfkelerinin nedeni budur.

Aynı akşam bakanlar Elysée'ye çağrılmıştı. Bonaparte, Changarnier'nin görevden alınması konusunda bastırır, beş bakan imza atmayı reddeder, *Moniteur* bir hükümet bunalımının yaşandığını duyurur ve Düzen Partisi yanlısı basın, Changarnier komutasında bir parlamento ordusunun kurulacağı tehdidini savurur. Anayasaya göre Düzen Partisi'nin bu adımı atma yetkisi vardı. Tek yapması gereken, Changarnier'yi Ulusal Meclis başkanlığına atamak ve kendi güvenliği için istediği miktarda askeri emri altına almaktı. Changarnier henüz fiilen ordunun ve Paris Ulusal Muhafızının başındayken ve tek beklediği şey orduyla birlikte emir altına alınmasıyken, bunu çok daha tehlikesiz bir şekilde yapabilirdi. Bonaparte'çı basın, Ulusal Meclisin birlikleri doğrudan doğruya emri altına alma hakkını tartışmaya açmaya hiç kalkışmadı; bu, verili koşullar altında hiçbir başarı vaat etmeyen bir hukuki kaygıydı. Bonaparte'ın, sonunda Changarnier'nin görevden alınması kararının altına onay imzalarını atmaya hazır olduklarını açıklayan iki general (Baraguey d'Hilliers ve Saint-Jean d'Angély) bulmak için sekiz gün boyunca Paris'in her köşesini taramak zorunda kaldığı göz önünde bulundurulursa, ordunun Ulusal Meclisin emrini dinlemesi olasıydı. Ama sekiz gün sonra Düzen Partisi'nden 286 oyun ayrıldığı ve *Montagne*'ın benzer bir önergeyi Aralık 1851'de, son karar anında bile reddettiği düşünülürse, Düzen Partisi'nin böylesi bir karar için gereken oy sayısını kendi saflarında ve parlamentoda bulması, kuşkulu bile sayılamayacak kadar zordu. Yine de, hisar muhafızları, belki o sırada bile, kendi partilerinin çoğunluğunu, bir süngü ordusunun arkasında kendini güvende hissetmeye ve firar ederek kendi kamplarına gelen bir ordunun hizmetlerini kabul etmeye dayalı bir kahramanlığa sürüklemeyi başarabilirdi. Hisar muhafızı beyler, bunun yerine, 6 Ocak akşamı, devlet adamlarına özgü sözlerle ve değerlendirmelerle Bonaparte'ı Changarnier'nin görevden alınmasından vazgeçirmek için Elysée'ye gitti. Kimi ikna etmeye çalışırsanız, onu durumun hakimi ka-

bul edersiniz. Bu adımla kendinden emin olması sağlanan Bonaparte, 12 Ocak'ta, eskisinin liderleri olan Fould ile Baroche'un da içinde yer aldığı yeni bir hükümet atar. Saint-Jean d'Angély savaş bakanı olur, *Moniteur* Changarnier'nin görevden alınma kararnamesini yayımlar, komutanlığı, Birinci Tümeni alan Baraguey d'Hilliers ile Ulusal Muhafızı alan Perrot arasında bölünür. Toplumun siperi kovulur ve bu nedenle çatılardan tek bir kiremit düşmese bile borsadaki fiyatlar yükselir.

Düzen Partisi, Changarnier'nin kişiliğinde kendisini onun emrine sunan orduyu geri çevirerek ve böylece orduyu geri dönüşsüz bir şekilde cumhurbaşkanına teslim ederek, burjuvazinin hükmetme işini yitirdiğini açıklar. Artık parlamenter bir hükümet mevcut değildir. Ordunun ve Ulusal Muhafızın tutamağını da yitirdikten sonra, bir taraftan da parlamentonun halk üzerindeki gasp edilmiş gücünü ve cumhurbaşkanı karşısındaki anayasal gücünü korumak için elinde hangi güç kullanma araçları kalmıştı? Hiçbiri. Elinde kalan tek olanak, yaptırım gücünden yoksun ilkelere başvurmaktı; bunları, o güne kadar, yalnızca, daha rahat hareket edebilmek için başkalarına dayatılan genel kurallar olarak yorumlamıştı. Changarnier'nin görevden alınmasıyla, askeri gücün Bonaparte'ın eline düşmesiyle, incelemekte olduğumuz dönemin, yani Düzen Partisi ile yürütme gücü arasındaki mücadele döneminin ilk bölümü kapanır. İki güç arasındaki savaş artık açıkça ilan edilmiştir ve açıkça yürütülmektedir; ama Düzen Partisi'nin silahlarını ve askerlerini yitirmesinden sonra. Hükümetten yoksun, ordudan yoksun, halktan yoksun, kamuoyundan yoksun olan; 31 Mayıs tarihli kendi seçim yasasından itibaren egemen ulusun temsilcisi olmaktan çıkan; gözü, kulağı, dişi, hiçbir şeyi bulunmayan Ulusal Meclis, kendisini, adım adım, eylemi hükümete bırakmak ve *post festum* [her şey olup bittikten sonra] öfkeli protestolarla yetinmek zorunda kalan bir *eski Fransız parlamentosuna*[55] dönüştürmüştü.

[55] *Eski Fransız parlamentoları:* Fransız Devrimi [1789] öncesinde Fransa'nın en yüksek yargı kurumları. Ülkenin pek çok kentinde bulunuyorlardı. Bunlar arasında en önemlisi, kralın buyruklarını tescil eden ve "protesto hakkı"na, yani ülkenin adetlerine ve yasalarına uymayan buyruklara itiraz etme hakkına sahip olan Paris parlamentosuydu. Ama parlamento gerçek bir güce sahip değildi, çünkü kralın bir toplantıya bizzat katılması, yasaların tescilini zorunlu kılıyordu - Almanca baskı editörünün notu.

Düzen Partisi yeni hükümeti bir öfke fırtınasıyla karşılar. General Bedeau, Daimi Komisyonun tatil dönemindeki ılımlılığını ve tutanaklarını açıklamaktan vazgeçerek sergilediği aşırı özeni hatırlatır. Bu kez içişleri bakanının kendisi bu tutanakların açıklanması konusunda ısrarcı olur; doğal olarak, bu tutanaklar artık beklemiş su kadar tatsızlaşmıştır, hiçbir yeni olguyu ortaya çıkarmazlar ve bıkkın halk üzerinde en küçük bir etki bile yaratmazlar. Rémusat'nın önerisi üzerine Ulusal Meclis bürolarına çekilir ve bir "Olağanüstü Önlemler Komitesi" atar. Bu sırada, Paris, ticaretin büyümesi, fabrikaların çalışması, tahıl fiyatlarının düşük bir düzeyde olması, gıda maddelerinin bolluğu, tasarruf bankalarına her gün yeni mevduat girişlerinin olması nedeniyle, gündelik düzeninden çok daha az uzaklaşır. Parlamentonun o kadar gürültülü bir şekilde duyurduğu "olağanüstü önlemler"den, çıka çıka, 18 Ocak'ta bakanlara karşı verilen ve General Changarnier'nin adının bile anılmadığı bir güvensizlik oyu çıkar. Cumhuriyetçiler, hükümetin tüm önlemleri arasında, yalnızca, tam da Changarnier'nin görevden alınmasını onaylıyordu ve Düzen Partisi, cumhuriyetçilerin oylarını almak için, önergesini bu şekilde kaleme almak zorundaydı; oysa Düzen Partisi, aslında, kendisinin dikte etmiş olduğu diğer hükümet uygulamalarını eleştirebilecek durumda değildi.

18 Ocak'taki güvensizlik oyu, 286'ya karşı 415 oyla verildi. Yani, bu karar, ancak, kararlı meşrutiyetçiler ve Orleans'cıların saf cumhuriyetçilerle ve *Montagne*'la kurduğu bir *koalisyon* sayesinde alınabildi. Dolayısıyla, bu oylama, Düzen Partisi'nin Bonaparte'la çatışmaları sırasında yalnızca hükümeti değil, yalnızca orduyu değil, kendi başına sahip olduğu parlamento çoğunluğunu da yitirmiş olduğunu; arabuluculuk bağnazlığı nedeniyle, mücadele korkusu nedeniyle, yorgunluk nedeniyle, kan bağları bulunan akrabaların devlet maaşlarıyla ilgili ailevi kaygılar nedeniyle, boşalan bakanlık koltukları (Odilon Barrot) üzerindeki spekülasyon nedeniyle, sıradan burjuvanın kendi sınıfının toplam çıkarını şu ya da bu kişisel güdüye feda etmeye her zaman yatkın olmasını sağlayan kaba bencillik nedeniyle, bir grup milletvekilinin Düzen Partisi kampından firar ettiğini kanıtladı. Bonaparte'çı milletvekilleri, başından itibaren, yalnızca devrime karşı yürütülen mücadele sırasında Düzen Partisi'ne bağlıydı. Katolik partisinin lideri Montalembert, ağırlığını daha o dönemde Bonaparte'tan

yana koydu, çünkü parlamento partisinin ne kadar yaşayabileceği konusunda kuşkuluydu. Son olarak, Düzen Partisi'nin önderleri olan Thiers ve Berryer, bu Orleans'cı ve bu meşrutiyetçi, kendilerini açıkça cumhuriyetçi ilan etmek, kalpleri kralcı olsa da kafalarının cumhuriyetçi olduğunu, bir bütün olarak burjuvazinin egemenliğinin tek mümkün biçiminin parlamenter cumhuriyet olduğunu itirafetmekzorundaydı. Böylece, parlamentonun gözü önünde değilken hiç yorulmadan peşlerinden koşmaya devam ettikleri restorasyon planlarını, burjuva sınıfının gözü önündeyken, kafasızca oldukları kadar tehlikeli birer entrika olarak damgalamak zorunda kalıyorlardı.

18 Ocak tarihli güvensizlik oyu cumhurbaşkanını değil bakanları vurdu. Ama Changarnier'yi hükümet değil, cumhurbaşkanı görevden almıştı. Düzen Partisi, Bonaparte'ın kendisini mi zanlı durumuna sokmalıydı? Restorasyon arzuları nedeniyle mi? Bunlar, yalnızca, kendi arzularının tamamlayıcısıydı. Askeri geçit törenlerindeki ve 10 Aralık Derneği'ndeki komplosu nedeniyle mi? Bu konuları uzun süre önce sıradan gündem maddelerinin altına gömmüşlerdi. 29 Ocak'ın ve 13 Haziran'ın kahramanının, Mayıs 1850'de bir ayaklanma durumunda Paris'in dört bir yanını ateşe vereceği tehdidini savuran adamın görevden alınması nedeniyle mi? *Montagne*'daki müttefikleri ile Cavaignac, toplumun düşen siperini resmi bir duygudaşlık beyanıyla ayağa kaldırmalarına bile izin vermemişti. Anayasal açıdan, cumhurbaşkanının bir generali görevden alma yetkisinin bulunduğunu kendileri de yadsıyamıyordu. Yalnızca, Bonaparte'ın anayasal haklarını parlamenter olmayan bir biçimde kullanması nedeniyle bağırıp çağırıyorlardı. Onlar da parlamenter yetkilerini sürekli olarak anayasal olmayan şekilde kullanmamış ve özellikle de genel oy hakkının kaldırılması sırasında bunu yapmamış mıydı? Dolayısıyla, kesin olarak parlamenter sınırlar içinde hareket etmek zorundaydılar. Ve 1848'den beri kıtayı kasıp kavurmuş olan özgün hastalığı, yakalananları hayali bir dünyaya sıkıca bağlayan ve kaba dış dünya hakkındaki tüm duyularını, tüm anılarını, tüm anlayışlarını ellerinden alan *parlamenter kretenizmi* [zeka özürlülüğünü] bunlara eklemek gerekiyor; parlamenter iktidarın tüm koşullarını kendi elleriyle ortadan kaldırmalarında ve diğer sınıflarla mücadeleleri sırasında ortadan kaldırmak zorunda kalmalarında, parla-

menter zaferlerini hâlâ birer zafer saymalarında ve bakanlarına vurarak cumhurbaşkanını vurduklarına inanmalarında bu parlamenter kretenizmin de payı vardı. Tek yaptıkları, Bonaparte'a, Ulusal Meclisi ulusun gözünde yeniden alçaltma fırsatını vermek olmuştu. *Moniteur*, 20 Ocak'ta, hükümetin toplu istifasının kabul edildiğini bildirdi. Yazılanlara göre, Bonaparte, 18 Ocak'taki oylamanın, yani *Montagne* ile kralcılar arasındaki koalisyonun meyvesinin kanıtladığı üzere parlamentodaki hiçbir partinin artık çoğunluğa sahip olmadığı gerekçesiyle ve bir çoğunluğun yeniden oluşmasını beklemek için, bir sözde geçici hükümet atamıştı; parlamentodan hiç kimsenin bulunmadığı bu hükümet, bir sürü hıç tanınmamış ve tümüyle önemsiz kişiden oluşuyordu; yalnızca bir memurlar ve yazmanlar hükümetiydi. Düzen Partisi artık bitkin düşene kadar bu kuklalarla oynayabilirdi; yürütme gücü, artık, Ulusal Mecliste ciddi bir şekilde temsil edilmeyi zahmete değer saymıyordu. Bonaparte, bakanlarının figüranlardan ibaret olması ölçüsünde, tüm yürütme gücünü daha gözle görülür şekilde kendinde topluyor, bu gücü kendi amaçları için kullanmak konusunda daha fazla serbest kalıyordu.

Montagne ile koalisyon halindeki Düzen Partisi, 10 Aralık Derneği'nin başkanının zorlamasıyla hükümetindeki memurların sunduğu cumhurbaşkanına 1.800.000 frank bağışlanması teklifini reddederek öç aldı. Bu kez sonucu belirleyen çoğunluğun oy farkı yalnızca 102'ydi; yani, 18 Ocak'tan bu yana 27 oy daha eksilmişti; Düzen Partisi'nin çözülüşü sürüyordu. Düzen Partisi, aynı zamanda, *Montagne* ile koalisyonunun anlamı konusunda bir an olsun yanılgıya düşülmemesi için, *Montagne*'ın 189 üyesi tarafından imzalanan siyasal suçlulara yönelik genel af önergesini dikkate almayı bile küçümseyici bir tavırla reddetti. İçişleri bakanı olan Vaïsse adlı birinin, huzurun yalnızca görünürde olduğunu, gizliden gizliye büyük bir çalkantının hüküm sürdüğünü, gizliden gizliye her yerde faaliyet gösteren derneklerin örgütlendiğini, demokratik gazetelerin yeniden çıkma hazırlıkları yaptığını, illerden olumsuz raporların geldiğini, Cenevre'deki mültecilerin Lyon üzerinden tüm Güney Fransa'ya uzanan bir komployu yönettiğini, Fransa'nın bir sanayi ve ticaret bunalımının eşiğinde olduğunu, Roubaix'li fabrikatörlerin çalışma sürelerini kısalttığı-

nı, Belle-Île'deki[56] tutukluların ayaklandığını açıklaması yetmişti; Düzen Partisi'nin, Ulusal Meclise çok büyük bir popülarite kazandıracağı ve Bonaparte'ı onun kollarına geri atacağı kesin olan bir önergeyi tartışmadan reddetmesine, yalnızca Vaïsse diye birinin kızıl hayaleti çağırması bile yetmişti. Yürütme gücünün yeni huzursuzlukların çıkması olasılığıyla gözünü korkutmasına izin vermek yerine, bu gücü kendisine bağımlı kılmak için, sınıf mücadelesine küçük bir hareket alanı bırakması gerekiyordu. Ama kendisini ateşle oynama görevinin üstesinden gelebilecek durumda hissetmiyordu.

Bu arada sözde geçici hükümet bitkisel yaşamını Nisan ortasına kadar sürdürdü. Bonaparte, hükümetin bileşimini sürekli yeniden değiştirerek ulusal meclisi yordu ve onunla alay etti. Bir gün, Lamartine ve Billault ile cumhuriyetçi bir hükümet kurmak ister gibi görünüyordu, bir gün, bir avanağa gereksinim duyulduğunda hiçbir zaman eksik kalmaması gereken vazgeçilmez Odilon Barrot'yla parlamenter bir hükümet, bir gün, Vatimesnil ve Benoist d'Azy ile meşrutiyetçi bir hükümet, bir gün de Malleville ile Orleans'cı bir hükümet. Böylece Düzen Partisi'nin farklı hizipleri arasındaki gerginliği korur ve bu hiziplerin tümünü cumhuriyetçi bir hükümetin kurulması ve bunun kaçınılmaz sonucu olarak genel oy hakkının getirilmesi olasılığı ile korkuturken, aynı zamanda, burjuvaziyi, parlamenter bir hükümet kurmaya yönelik içten çabalarının kralcı hiziplerin uzlaşmazlığı nedeniyle başarısızlığa uğradığına inandırır. Ama burjuvazi, genel bir ticaret bunalımının yaklaşmakta ve yıkıma yol açacak ölçüde düşük tahıl fiyatlarının kırlarda yaptığı gibi kentlerde sosyalizme üye kazandırmakta olduğu görüntüsünün güç kazanması ölçüsünde, "güçlü iktidar" talebini daha yüksek bir sesle haykırıyor ve Fransa'nın "yönetimsiz" bırakılmasını aynı ölçüde bağışlanamaz buluyordu. Ticaret günden güne durgunlaşıyordu, işsizlerin sayısı gözle görülür şekilde artıyordu, Paris'te en azından 10.000 işçinin işi yoktu, Rouen'deki, Mühlhausen'deki, Lyon'daki, Roubaix'deki, Tourcoing'daki, Saint-Etienne'deki, Elbeuf'deki

56 *Belle-Île-en-Mer:* Bretanya'nın güney kıyısının karşısında [Atlas Okyanusu'nda] bulunan Fransız adası; siyasal tutuklular ve özellikle de Paris'teki 1848 Haziran ayaklanmasına katılanlar, 1849 ile 1857 yılları arasında bu adaya götürülmüştü. Buraya hapsedilenler arasında Blanqui de vardı - Almanca baskı editörünün notu.

vb. sayısız fabrikada üretim durmuştu. Bonaparte, bu koşullar altında, 11 Nisan'da 18 Ocak hükümetini yeniden başa geçirmeye cesaret edebildi. Rouher, Fould, Baroche vb. beyler, Kurucu Meclisin, son günlerini yaşarken, sahte telgraf mesajları yayımladığı gerekçesiyle ve beş bakanın oyları hariç oybirliğiyle güvensizlik damgasını vurmuş olduğu Bay Léon Faucher ile takviye edildi. Yani, Ulusal Meclisin 18 Ocak'ta hükümete karşı bir zafer kazanması, üç ay boyunca Bonaparte'la mücadele etmesi, Fould ile Baroche'un 11 Nisan'da püriten Faucher'yi, üçüncü bir taraf olarak, hükümeti oluşturan ittifaklarına alabilmeleri içindi.

Kasım 1849'da *parlamenter olmayan* bir hükümetle, Ocak 1851'de *parlamento dışı* bir hükümetle yetinen Bonaparte, 11 Nisan'da, her iki meclisin, Kurucu Meclisin ve Yasama Meclisinin, cumhuriyetçi ve kralcı meclislerin güvensizlik oylarını uyumlu bir şekilde kendinde toplayan bir *parlamento karşıtı* hükümet kuracak kadar güçlü hissediyordu kendini. Hükümetlerin bu silsilesi, parlamentonun kendi yaşam sıcaklığındaki (*Lebenswärme*) düşüşü ölçmesini sağlayan termometreydi. Bu sıcaklık Nisan sonunda o denli düşmüştü ki, Persigny, özel bir görüşmelerinde Changarnier'yi cumhurbaşkanının kampına geçmeye çağırabilmişti. Onu ikna etmek için söylediklerine göre, Bonaparte, Ulusal Meclisin gücünü tümüyle yitirdiğini düşünüyordu ve sürekli yapılması planlanan, ama rastlantılar nedeniyle yeniden ertelenen *coup d'état*'dan sonra açıklanacak olan bildiri hazır durumdaydı. Changarnier, bu ölüm ilanını Düzen Partisi'nin önderleriyle paylaştı; ama tahtakurusu ısırığının öldürücü olduğuna kim inanır? Ve parlamento, ne kadar tükenmiş, dağılmış, kokuşmuş olursa olsun, 10 Aralık Derneği'nin gülünç lideriyle düelloyu, bir tahtakurusuyla düellodan farklı bir şey olarak görmeyi başaramıyordu. Ama Bonaparte'ın Düzen Partisi'ne yanıtı, Agesilaus'un Kral Agis'e yanıtı gibiydi: "*Sana karınca görünüyorum, ama bir gün aslan olacağım.*"[57]

---

[57] MS 2-3. yüzyıllarda yaşadığı düşünülen Yunanlı yazar Athenaeus'un *Deipnosophistae* (*Sofistler Sofrası*) adlı kitabında anlattığı öyküye göre, Mısır Firavunu Teos, askerleriyle birlikte kendisine yardıma gelen Sparta Kralı II. Agesilaus'la karşılaştığında, cüssesinin küçüklüğü nedeniyle, "Dağ, doğum sancıları çekiyordu. Zeus korkmuştu. Ama dağ fare doğurdu" der. Agesilaus şöyle yanıtlar: "Sana şimdi yalnızca bir fare gibi görünüyorum, ama gün gelecek, sana bir aslan gibi görüneceğim." II. Agis, Agesilaus'un üvey kardeşi ve ondan önceki Sparta kralıydı - (İngilizce baskı editörünün notundan yararlanarak) çev.

VI

Montagne ve saf cumhuriyetçilerle kurulan ve Düzen Partisi'nin askeri gücü elinde tutmak ve yürütme gücünün üst yönetimini yeniden ele geçirmek için boş yere çabalarken kendisini mahkum gördüğü koalisyon, bu partinin kendi başına sahip olduğu *parlamento çoğunluğunu* yitirdiğini tartışmasız şekilde kanıtladı. Takvimin yalın gücü, saatin akrebi, 28 Mayıs'ta, tümüyle dağılacağının işaretini verdi. 28 Mayıs'la birlikte, Ulusal Meclisin yaşamının son yılı başladı. Artık anayasanın değiştirilmeden mi kalacağına yoksa revize mi edileceğine karar vermek zorundaydı. Ama anayasanın revize edilmesi, yalnızca, ya burjuvazinin egemenliği ya da küçük burjuva demokrasisi, ya demokrasi ya da proletarya anarşisi, ya parlamenter cumhuriyet ya da Bonaparte, anlamlarına değil, aynı zamanda, ya Orléans ya da Bourbon, anlamına geliyordu! Böylece, Düzen Partisi'ni düşman hiziplere ayıran çıkar çatışmasını alevlendirmek zorunda olan anlaşmazlık konusu meclisin ortasına düştü. Düzen Partisi, heterojen toplumsal unsurların bir bileşimiydi. Revizyon sorunu, bu ürünü başlangıçtaki bileşenlerine ayrıştıran bir siyasal sıcaklık yarattı.

Bonaparte'çıların revizyondaki çıkarı basitti. Onlar açısından her şeyden önemlisi, Bonaparte'ın yeniden seçilmesine ve iktidar döneminin uzatılmasına izin vermeyen 45. maddenin kaldırılmasıydı. Cumhuriyetçilerin konumu daha az basit görünmüyordu. Kesinlikle her tür revizyonu reddediyor, bunlarda cumhuriyete yönelik evrensel bir komplo görüyorlardı. Ulusal Meclisteki *oyların dörtte birinden fazlasına* sahip olduklarından ve anayasaya göre bir revizyon kararının hukuki açıdan geçerli olması ve bir gözden geçirme meclisinin toplantıya çağrılması için oyların dörtte

üçüne gereksinim duyulduğundan, zaferden emin olmaları için tek yapmaları gereken, oylarını saymaktı. Ve zaferden emindiler.

Düzen Partisi, bu açık konumlanışlar karşısında, çözülemeyecek çelişkiler içindeydi. Revizyonu reddetse, Bonaparte'a tek bir çıkış yolu (güce başvurma) bırakarak ve Mayıs 1852'nin ikinci (Pazar) gününde, yani karar anında, Fransa'yı, cumhurbaşkanı otoritesini yitirmişken, parlamento uzun süredir otorite sahibi değilken ve halk otoriteyi yeniden ele geçirmeyi düşünürken, devrimci anarşiye teslim ederek, statükoya zarar verirdi. Anayasaya uygun bir revizyondan yana oy kullansa, boş yere oy vermiş olacağını ve anayasaya göre cumhuriyetçilerin vetosu nedeniyle başarısızlığa uğrayacağını biliyordu. Anayasaya aykırı bir şekilde basit oy çoğunluğunun bağlayıcı olacağını ilan etse, devrimi bastırmayı umabilmesinin tek yolu yürütme gücüne kayıtsız şartsız itaat etmesi olurdu ve Bonaparte'ı anayasanın, revizyonun ve kendi kendisinin efendisi kılardı. Yalnızca cumhurbaşkanının yetki süresini uzatan kısmi bir revizyon, imparatorluk doğrultusundaki bir gaspın yolunu açardı. Cumhuriyetin var olma süresini kısaltan bir genel revizyon, kaçınılmaz olarak hanedanlara özgü hak iddialarının çatışmasına neden olurdu, çünkü Bourbon'cu bir restorasyonun koşulları ile Orleans'cı bir restorasyonun koşulları, farklı olmanın ötesinde, karşılıklı olarak birbirlerini dışlıyordu.

Parlamenter cumhuriyet, Fransız burjuvazisinin iki kesiminin, meşrutiyetçiler ile Orleans'cıların, büyük toprak mülkiyeti ile sanayinin, eşit haklara sahip şekilde yan yana barınabildikleri tarafsız alan olmaktan daha fazlasını ifade ediyordu. *Ortak* egemenliklerinin vazgeçilmez koşulu, onlara ait genel sınıf çıkarlarının aynı anda hem kendi farklı hiziplerinin hem de geri kalan tüm sınıfların hak iddiaları üzerinde üstünlük kurmasını sağlayan tek devlet biçimiydi. Kralcılar olarak, eski karşıtlıklarına, toprak mülkiyetinin ya da paranın üstünlüğü mücadelesine geri dönüyorlardı ve bu karşıtlığın en üst düzeydeki ifadeleri, onu kişileştirenler, kralların kendileri ve onların hanedanlarıydı. Düzen Partisi, *Bourbon'ların geri çağrılmasına* bu nedenle karşı koymuştu.

Orleans'cı ve halk temsilcisi Creton, düzenli aralıklarla, 1849, 1850 ve 1851'de, kral aileleri hakkındaki sürgün kararının kaldırılması önergesini sunmuştu. Parlamento da aynı şekilde, düzenli aralıklarla, sürgüne gön-

derilmiş krallarının geri dönmek için kullanabileceği kapıları inatla kapatan bir kralcılar meclisi görüntüsünü sundu. III. Richard, VI. Henry'yi, bu dünya için fazla iyi olduğunu ve gökyüzüne yakıştığını söyleyerek öldürmüştü. Kralcılar, Fransa'yı, kendi krallarına yeniden sahip olmak için fazla kötü ilan etti. Koşulların zorlamasıyla cumhuriyetçi olmuşlardı ve krallarını Fransa'nın dışına süren halk kararını tekrar tekrar onaylıyorlardı.

Anayasa revizyonu (koşullar bunun değerlendirilmesini zorunlu kılıyordu), cumhuriyetle birlikte iki burjuva kesiminin ortak egemenliğini de tartışma konusu haline getiriyor ve monarşi olasılığını gündeme getirerek, monarşinin dönüşümlü olarak öncelikli şekilde temsil ettiği çıkarlar arasındaki rekabeti, bir fraksiyonun diğeri üzerinde üstünlük kurma mücadelesini yeniden ortaya çıkarıyordu. Düzen Partisi'nin diplomatları, bu mücadeleyi, iki hanedanı birleştirerek, kendi deyimleriyle, kralcı partiler ile onların kral ailelerinin *kaynaşmasıyla* sonlandırabileceklerine inanıyordu. Ama Restorasyon ile Temmuz Monarşisinin gerçek kaynaşma biçimi, Orleans'cı ve meşrutiyetçi renklerin silindiği, farklı burjuva türlerinin yalnızca burjuvazi içinde, burjuva cinsinin içinde kaybolduğu parlamenter cumhuriyetti. Oysa şimdi, Orleans'cıların meşrutiyetçi, meşrutiyetçilerin Orleans'cı olması gerekiyordu. Geçmişte karşıtlıklarını kişileştiren krallığın şimdi birliklerini cisimleştirmesi; kendilerine özgü dar çıkarların ifadesinin, ortak sınıf çıkarlarının ifadesine dönüşmesi; monarşinin, yalnızca iki monarşinin kaldırılmasının, yani cumhuriyetin yapabileceği ve yapmış olduğu şeyi yapması gerekiyordu. Düzen Partisi'nin doktorlarının üretmek için kafa patlattıkları felsefe taşı[58] buydu. Sanki, meşruti monarşinin bir gün sanayi burjuvazisinin monarşisi olması ya da burjuva krallığının bir gün soya dayalı toprak aristokrasisinin krallığı olması ihtimali varmış gibi. Sanki, taç yalnızca bir kafanın üzerine, ya büyük ya da küçük erkek kardeşin kafasına düşebilecekken, toprak mülkiyeti ile sanayi, *tek bir* tacın altında kardeşleşebilirmiş gibi. Sanki, toprak mülkiyeti sanayileşmeye karar vermeden önce, sanayinin toprak mülkiyetiyle en küçük bir anlaşma şansı varmış gibi. V. Henri yarın ölecek olsaydı, Paris kontu, Orleans'cıların kralı olmaktan vazgeçmedikçe,

[58] Ucuz metalleri altına dönüştürdüğüne inanılan hayali taş - çev.

V. Henri öldüğü için meşrutiyetçilerin kralı olmazdı. Bunlara karşın, revizyon sorununun ön plana çıkması ölçüsünde daha fazla ses çıkaran, *Assemblée nationale* ile birlikte resmi bir günlük yayın organı çıkarmaya başlayan,[59] hatta tam şu sırada (Şubat 1852) yeniden işe koyulmuş olan kaynaşma filozofları, tüm zorluğun, iki hanedanın direncinden ve rekabetinden kaynaklandığını düşünüyordu. Louis-Philippe'in ölümünden itibaren başlayan Orléans ailesini V. Henri ile barıştırma girişimleri, genel olarak tüm hanedancı entrikalar gibi, yalnızca Ulusal Meclisin tatilleri sırasında, perde aralarında, kulis arkasında yürütülüyordu ve ciddiye alınan bir iş olmaktan çok, eski boş inançlarla duygusal bir fingirdeşmeydi; bu girişimler, temel ve devletle ilgili eylemlere dönüştü ve bugüne kadar olduğu gibi amatör tiyatroda sahnelenmek yerine Düzen Partisi tarafından kamu sahnesine taşındı. Kuryeler Paris'ten Venedik'e, Venedik'ten Claremont'a, Claremont'tan Paris'e koşuşturdu. Chambord kontu, yayımladığı manifestoda, "ailesinin tüm üyelerinin yardımıyla", kendi restorasyonunu değil, "ulusal" restorasyonu ilan eder. Orleans'cı Salvandy, V. Henri'nin ayaklarına kapanır. Meşrutiyetçi liderler Berryer, Benoist d'Azy ve Saint-Priest, Orléans hanedanı üyelerini ikna etmek için Claremont'a gider, ama boşuna. Kaynaşmacılar, iki burjuva kesiminin çıkarlarının, aile çıkarları biçiminde, iki hanedanın çıkarları biçiminde öne çıkarken, dışlayıcılıklarını yitirmedikleri gibi esneklik de kazanmadıklarını çok geç anladı. V. Henri, Paris kontunu veliahdı olarak tanıyacak olsaydı (bu, kaynaşmanın en iyi durumda elde edebileceği tek başarıydı), Orléans hanedanı, V. Henri'nin çocuk sahibi olmamasının ona zaten sağlamış bulundukları dışında hiçbir iddia kazanmaz, ama Temmuz Devrimi sayesinde elde ettiği tüm iddiaları yitirirdi. Bourbon'ların eski koluyla yaklaşık yüz yıl süren bir mücadele sonucu elde ettiği özgün iddialarından, tüm haklarından vazgeçmiş, tarihsel ayrıcalığını, yani modern krallığın ayrıcalığını, kendi tarihsel soyağacının ayrıcalığı karşılığında elden çıkarmış olurdu. Dolayısıyla, kaynaşma, Orléans hanedanının taht iddiasından kendi rızasıyla vazgeçmesinden, tahtı meşrutiyetçilere bırakma-

---

[59] *L'Assemblée nationale* [Ulusal Meclis]: 1848 ile 1857 yılları arasında Paris'te çıkan monarşici-meşrutiyetçi günlük Fransız gazetesi - Almanca baskı editörünün notu.

sından, Protestan devlet kilisesinden pişmanlık içinde Katolik kilisesine dönmesinden başka bir anlama gelmiyordu. Dahası, bu, onu yitirmiş olduğu tahta çıkarmak bir yana, doğduğunda bulunduğu taht basamağına götüren bir dönüş olurdu. Kaynaşmayı savunmak için Claremont'a koşturanlar arasında yer alan Guizot, Duchâtel vb. eski Orleans'cı bakanlar, aslında, Temmuz Devrimi hakkındaki vicdan azabını, burjuva krallığına ve burjuvaların krallığına dönük umutsuzluğu, anarşiye karşı son muska olarak meşrutiyetçiler hakkındaki boş inancı temsil ediyordu. Orléans ile Bourbon hanedanları arasındaki arabulucular olduklarını düşünürken, gerçekte artık yalnızca dönek Orleans'cılardı ve Joinville prensi de onları böyle insanlar olarak karşıladı. Buna karşın, Orleans'cıların diri, savaşçı bölümü, yani Thiers, Baze vb., Louis-Philippe ailesini, monarşinin her tür dolaysız restorasyonunun iki hanedanın kaynaşmasını, ama her tür kaynaşmanın da Orléans hanedanının tahttan çekilmesini gerektirmesine karşın, geçici olarak cumhuriyeti tanımanın ve gelişmelerin cumhurbaşkanlığı koltuğunun bir tahta dönüştürülmesine izin vermesine kadar beklemenin atalarının geleneğine tümüyle uygun düşeceğine çok daha kolay ikna etti. Joinville prensinin adaylığı hakkında söylenti çıkarıldı, kamuoyunun merakı diri tutuldu ve birkaç ay sonra, revizyonun reddedilmesinin ardından, Eylül'de bu adaylık açıkça ilan edildi.

Böylece, Orleans'cılar ile meşrutiyetçiler arasında kralcı bir kaynaşma sağlama girişimi, başarısızlığa uğramakla kalmadı, onların *parlamenter kaynaşmasını*, cumhuriyetçi ortak biçimlerini bozdu ve Düzen Partisi'ni yeniden başlangıçtaki bileşenlerine ayrıştırdı; ama Claremont ile Venedik arasındaki soğukluğun artması, anlaşmalarının suya düşmesi ve Joinville çalkantısının yayılması ölçüsünde, Bonaparte'ın bakanı Faucher ile meşrutiyetçiler arasındaki görüşmeler de canlılık ve ciddiyet kazandı.

Düzen Partisi'ndeki çözülme, bu partinin başlangıçtaki unsurlarında durmadı. İki büyük hizip de kendi içlerinde yeniden ayrıştı. Sanki, geçmişte, meşrutiyetçiler olsun Orleans'cılar olsun, her iki çevre içinde de mücadele edilen ve bastırılan eski nüanslar, tıpkı kurumuş haşlamlıların [tük hücreli canlıların] suyla temas ettiklerinde kendi topluluklarını ve bağımsız karşıtlıklarını oluşturmalarına yetecek kadar canlılık kazanmaları örneğinde olduğu gibi, yeniden serbest kalmıştı. Meşrutiyetçiler,

düşlerinde, Tuileries ile Pavillon Marsan, Villèle ile Polignac arasındaki çekişmelere geri döndü.[60] Orleans'cılar, Guizot, Molé, Broglie, Thiers ve Odilon Barrot arasında turnuvaların düzenlendiği altın çağı yeniden yaşadı.

Düzen Partisi'nin revizyon heveslisi, ama revizyonun sınırları konusunda yine anlaşmazlığa düşen ve bir yandan Berryer ve Falloux'ya bağlı meşrutiyetçiler, diğer yandan La Rochejaquelein'e bağlı meşrutiyetçiler ve Molé, Broglie, Montalembert ve Odilon Barrot'ya bağlı mücadele yorgunu Orleans'cılardan oluşan bölümü, Bonaparte'çı milletvekilleriyle, aşağıdaki belirsiz ve sınırları geniş önerge üzerinde anlaşmaya vardı:

> "Aşağıda imzası bulunan milletvekilleri, ulusa egemenliğini eksiksiz olarak kullanma hakkını yeniden vermek amacıyla, anayasanın gözden geçirilmesini teklif eder."

Ama aynı zamanda, ittifak halinde ve raportörleri Tocqueville aracılığıyla, Ulusal Meclisin *cumhuriyetin kaldırılmasını* önerme hakkının bulunmadığını, bu hakkın yalnızca revizyon meclisine ait olduğunu açıkladılar. Ayrıca, anayasa yalnızca *"yasal" biçimde*, yani yalnızca, anayasada öngörüldüğü üzere toplam oyların dörtte üçünün revizyon lehinde kullanılması durumunda gözden geçirilebilirdi. Altı gün süren fırtınalı tartışmaların ardından, revizyon, 19 Temmuz'da, öngörülebileceği üzere, reddedildi. Revizyondan yana oyların sayısı 446, karşı oyların sayısı ise 278'di. Thiers, Changarnier vb. kararlı Orleans'cılar, cumhuriyetçiler ve *Montagne* ile birlikte oy kullanmıştı.

Böylece, parlamento çoğunluğu anayasaya karşı olduğunu açıkladı; ama aynı anayasa, azınlıktan yana olduğunu ve onun kararının bağlayıcı olduğunu açıkladı. İyi ama, düzen Partisi, 31 Mayıs 1850'de, 13 Haziran

---

[60] Restorasyon döneminde meşrutiyetçiler kampındaki görüş farklılıkları şu şekildeydi: XVIII. Louis ile Villèle, gerici önlemlerin dikkatli bir şekilde uygulanmasında ısrarcı oluyor, Artois kontu (1824'ten itibaren Kral X. Charles) ile Polignac ise devrim öncesi düzene tam bir geri dönüşü savunuyordu.

Tuileries: Paris'teki bir saray; XVIII. Louis burada oturuyordu; *Pavillon Marsan* [Marsan Köşkü]: aynı saraydaki bir bina; Restorasyon döneminde Artois kontu burada oturuyordu - Almanca baskı editörünün notu.

1849'da, anayasayı parlamento çoğunluğuna tabi kılmamış mıydı? Bugüne kadarki tüm politikası, anayasa paragraflarının parlamento çoğunluğunun kararlarına tabi kılınmasına dayanmıyor muydu? Yasaların harflerine dönük Eski Ahit'e özgü boş inancı demokratlara bırakmamış ve bu yüzden demokratları cezalandırmamış mıydı? Ama bu anda, tıpkı anayasanın korunmasının Bonaparte'ın görevden alınmasından başka bir anlama gelmemesi gibi, anayasanın revize edilmesi de cumhurbaşkanının yetkisini korumasından başka bir anlama gelmiyordu. Parlamento Bonaparte'tan yana olduğunu açıklamış, ama anayasa parlamentoya karşı olduğunu açıklamıştı. Dolayısıyla, Bonaparte, anayasayı yırttığında parlamentonun eğilimine uygun şekilde ve parlamentoyu dağıttığında da anayasanın eğilimine uygun şekilde hareket etti.

Parlamento, anayasayı ve onunla birlikte kendi egemenliğini "çoğunluk dışı" ilan etmiş, aldığı kararla da, anayasayı kaldırmış ve cumhurbaşkanının görev süresini uzatmış ve aynı zamanda, kendisi varlığını sürdürdükçe, birinin ölmesinin de diğerinin yaşamasının da mümkün olmadığını ilan etmişti. Onu gömecek olanlar kapıda dikiliyordu. Parlamento revizyon hakkında tartışırken, Bonaparte, kararsız görünen Baraguey d'Hilliers'yi Birinci Tümen komutanlığından uzaklaştırdı ve onun yerine Lyon galibi,[61] Aralık günlerinin kahramanı, daha Louis-Philippe döneminde Boulogne seferi vesilesiyle kendisini onun için az çok rezil eden adamlarından biri olan General Magnan'ı atadı.

Düzen Partisi, revizyon hakkındaki kararıyla, egemen olmaktan da hizmet etmekten de, yaşamaktan da ölmekten de, cumhuriyete katlanmaktan da onu devirmekten de, anayasayı korumaktan da onu bir kenara atmaktan da, cumhurbaşkanıyla işbirliği yapmaktan da onunla köprüleri atmaktan da anlamadığını kanıtladı. Peki, tüm çelişkilerin çözümünü kimden bekliyordu? Takvimden, olayların akışından. Kendisine olayları yönlendirme gücünü yakıştırmaktan vazgeçti. Yani, olayları ve olaylar aracılığıyla da, halkla mücadele ederken tüm yetkileri teker teker bırakıp sonunda karşısında aciz kaldığı iktidarı, kendilerini dayatmaya zorladı.

---

[61] Lyon'lu işçilerin ve zanaatçıların 15 Haziran 1849'daki silahlı ayaklanmasının bastırılmasını General Magnan yönetmişti - İngilizce baskı editörünün notu.

Yürütme gücünün liderinin ona yönelik mücadele planını rahatsız edilmeden hazırlayabilmesi, iş araçlarını güçlendirebilmesi, aletlerini seçebilmesi, mevzilerini sağlamlaştırabilmesi için, bu kritik anda sahneden çekilmeye ve oturumlara üç aylığına, 10 Ağustos'tan 4 Kasım'a kadar ara vermeye karar verdi.

Parlamento partisinin iki büyük hizbine ayrışmasının ve bu hiziplerin her birinin kendi içlerinde ayrışmasının ötesinde, parlamentodaki Düzen Partisi, parlamento *dışındaki* Düzen Partisi'yle ayrı düşmüştü. Burjuvazinin sözcüleri ile yazarları, kürsüsü ile basını, kısacası burjuvazinin ideologları ile burjuvazinin kendisi, temsilciler ve temsil edilenler, birbirlerine yabancılaşmıştı ve artık birbirlerini anlamıyordu.

İllerdeki meşrutiyetçiler, sınırlı ufuklarıyla ve sınırsız coşkularıyla, parlamentodaki önderleri Berryer ve Falloux'yu, Bonaparte'ın kampına kaçmakla ve V. Henri'yi terk etmekle suçladı. Zambak beyinleri ilk günaha inanıyor, ama diplomasiye inanmıyordu.

Ticaret burjuvazisinin kendi politikacılarından kopuşu çok daha ciddi ve belirleyiciydi. Politikacılarını, onları ilkelerinden ayrılmakla suçlayan meşrutiyetçilerden farklı olarak, yararsız hale gelmiş ilkelere bağlı kalmakla suçluyordu.

Fould'un hükümete girmesinden bu yana, ticaret burjuvazisinin Louis-Philippe iktidarı döneminde aslan payına sahip olan bölümünün, yani *mali aristokrasinin* Bonaparte'çı olduğunu daha önce belirtmiştim. Fould, yalnızca Bonaparte'ın borsadaki çıkarını değil, aynı zamanda borsanın Bonaparte'taki çıkarını temsil ediyordu. Mali aristokrasinin konumlanışını, en çarpıcı şekilde, onun Avrupa'daki yayın organı olan ve Londra'da çıkan "*Economist*"ten[62] bir alıntı tarif ediyor. 1 Şubat 1851 tarihli sayısında Paris kaynaklı şu satırlara yer veriyor:

> "Fransa'nın her şeyden önce huzur istediği, tüm çevreler tarafından dile getirilmiş durumda. Bu, cumhurbaşkanının Yasama Meclisine mesajında ilan ediliyor, ulusal meclis kürsüsünden yankılanıyor, gazeteler tarafından teyit ediliyor, kilise kürsülerinde

[62] 1843 yılında haftalık bir gazete olarak çıkmaya başlayan, iktisadi liberalizmin temsilciliğini yapan, yayın hayatını bugün de sürdürmekte olan *The Economist* dergisi - çev.

duyuruluyor, devlet borçlanma kağıtlarının en küçük bir karışıklık olasılığı karşısındaki duyarlılıkları ve yürütme gücü ne zaman zafer kazansa sergiledikleri sağlamlık tarafından kanıtlanıyor."

Economist, 29 Kasım tarihli sayısında, kendi imzasıyla şunları açıklıyor:

"Cumhurbaşkanı artık Avrupa'nın tüm borsalarında düzenin bekçisi olarak kabul ediliyor."

Yani, mali aristokrasi, Düzen Partisi'nin yürütme gücüyle parlamenter mücadelesini *düzene yönelik bir taciz* olarak mahkum ediyor ve cumhurbaşkanının kendi sözde temsilcilerine karşı kazandığı her zaferi *düzenin bir zaferi* olarak kutluyordu. Burada mali aristokrasinin kapsamına yalnızca, çıkarlarının devlet iktidarının çıkarlarıyla örtüştüğü hemen anlaşılacak olan büyük kreditörlerin (*Anleihunternehmer*) ve devlet kağıdı spekülatörlerinin girdiği düşünülmemeli. Tüm modern finans faaliyetleri, tüm bankacılık sektörü, devlet borçlanmasıyla tam anlamıyla iç içedir. Bunların işletme sermayelerinin bir bölümü, zorunlu olarak, hızla paraya çevrilebilen devlet borçlanma kağıtlarına yatırılır ve faiz getirmeleri sağlanır. Mevduatları, kendi tasarruflarındaki ve onlar tarafından tüccarlara ve sanayicilere dağıtılan sermaye, kısmen, devlet kağıtlarına yatırım yapan rantiyelerin gelirlerinden kaynaklanır. Devlet iktidarının istikrarı, tüm para piyasası ve bu para piyasasının rahipleri için her dönemde Musa ve peygamberler anlamına geldiyse, tam da her tür tufanın eski devletle birlikte eski devlet borçlarını da sürükleyip götürme tehdidini yarattığı bugün, böyle olmaması mümkün mü?

Sanayi burjuvazisi de, düzen bağnazlığı içinde, parlamenter Düzen Partisi'nin yürütme gücüyle çekişmelerine sinirleniyordu. Thiers, Anglès, Sainte-Beuve vb., Changarnier'nin görevden alınması vesilesiyle 18 Ocak'ta kullandıkları oyların ardından, tam da sanayi bölgelerindeki seçmenleri tarafından açıkça azarlandılar ve özellikle *Montagne* ile koalisyonları, düzene yönelik ağır ihanet olarak suçlandı. Görmüş olduğumuz üzere, Düzen Partisi'nin cumhurbaşkanıyla mücadelesinin ifadeleri olan

gürültülü sataşmalar ve bayağı entrikalar daha iyi bir şekilde karşılanmayı hak etmiyorduysa, temsilcilerinden, askeri gücün kendi parlamentolarının elinden maceracı bir taht iddiacısının eline geçmesine direnç göstermeden izin vermelerini isteyen bu burjuva partisi, kendi çıkarları doğrultusunda çevrilen bu entrikaları hiç hak etmiyordu. Kendi *kamusal* çıkarlarının, *sınıf çıkarlarının, siyasal iktidarının* korunması mücadelesinin, özel işlerini bozması nedeniyle onu yalnızca rahatsız ettiğini ve sinirlendirdiğini kanıtlıyordu.

Paris dışındaki kentlerin burjuva ileri gelenlerinin, yerel yöneticilerinin, ticaret mahkemesi yargıçlarının vb., neredeyse tümü, Bonaparte'ın turları sırasında, onu her yerde, hatta Dijon'da olduğu gibi Ulusal Meclise ve özelde Düzen Partisi'ne sakınmadan saldırdığı zamanlarda bile, en büyük yaltakçılıkla karşıladı.

1851 başında olduğu gibi işlerin yolunda gittiği dönemlerde, ticaret burjuvazisi, her tür parlamenter mücadeleye karşı, ticaretin keyfinin kaçmaması için bağırıp çağırıyordu. Şubat 1851 sonundan bu yana olduğu gibi işler kötü gittiğinde, duraklamanın nedeni olarak parlamenter mücadeleleri suçluyor ve işlerin yeniden açılması için bağıra çağıra bunların kesilmesini istiyordu. Revizyon tartışmaları tam da bu kötü döneme denk geldi. Burada mevcut devlet biçiminin olma ya da olmama sorunu söz konusu olduğundan, burjuvazi, temsilcilerinden bu işkence çektiren ara döneme son verilmesini ve aynı zamanda statükonun korunmasını istemek konusunda kendisini çok daha haklı görüyordu. Burada bir çelişki yoktu. Ara dönemin sonundan, tam da bu dönemin sürmesini, bir karara varılmasını gerektiren anın belirsiz bir geleceğe ertelenmesini anlıyordu. Statüko yalnızca iki şekilde korunabilirdi. Bonaparte'ın görev süresinin uzatılmasıyla ya da onun anayasa uygun şekilde görevden çekilmesi ve Cavaignac'ın seçilmesiyle. Burjuvazinin bir bölümü ikinci çözümün gerçekleşmesini umuyor ve temsilcilerine susmalarından, yakıcı noktaya dokunmamalarından daha iyi bir öğüt veremiyordu. Temsilcilerinin konuşmaması durumunda Bonaparte'ın hareket etmeyeceğini sanıyorlardı. Görünmemek için kafasını saklayan bir devekuşu parlamentosu istiyorlardı. Burjuvazinin bir başka bölümü, her şeyin eskisi gibi kalması için, bir kez cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuş bulunduğundan, Bonaparte'ı

orada tutmak istiyordu. Kendi parlamentolarının anayasayı açıkça ihlal etmemesi ve zorluk çıkarmadan çekilmemesi onları kızdırıyordu.

Ulusal Meclisin tatil döneminde, 25 Ağustos'tan itibaren toplanan il genel meclisleri, yani büyük burjuvazinin iller düzeyindeki temsilcileri, neredeyse oybirliğiyle, revizyondan yana, yani parlamentoya karşı ve Bonaparte'tan yana olduklarını ilan etti.

Burjuvazi, yazınsal temsilcilerine, kendi basınına yönelik öfkesini, *parlamenter temsilcileriyle* anlaşmazlığından daha açık bir şekilde gösterdi. Burjuva gazetecilerinin, Bonaparte'ın gasp arzularına yönelik her saldırısı için, basının, yürütme gücüne karşı burjuvazinin siyasal haklarını korumaya yönelik her girişimi için burjuva jürileri tarafından çok yüksek para ve utanmazca hapis cezalarının verilmesi, yalnızca Fransa'yı değil tüm Avrupa'yı şaşırtıyordu.

Eğer göstermiş olduğum gibi *parlamenter Düzen Partisi* huzur talebiyle yaygara kopararak kendisini hareketsizliğe mahkum ettiyse, toplumun diğer sınıflarına karşı yürüttüğü mücadelede kendi rejiminin, parlamenter rejimin tüm koşullarını kendi elleriyle yok ederek, burjuvazinin siyasal egemenliğini, burjuvazinin güvenlik ve varlığı açısından katlanılamaz ilan ettiyse, *burjuvazinin parlamento dışındaki kitlesi* de, güçlü ve sınırlandırılmamış bir iktidarın koruması altında, güven içinde özel işlerinin peşine düşebilmek için, cumhurbaşkanına yaltaklanarak, parlamentoya hakaret ederek, kendi basınına kaba ve kötü davranarak, Bonaparte'ı, kendi konuşan ve yazan unsurlarını, kendi politikacı ve yazarlarını, kendi konuşmacı kürsüsünü ve kendi basınını ezmeye, yok etmeye çağırdı. Egemenliğin zorluklarından ve tehlikelerinden kurtulmak için, kendi siyasal egemenliğinden kurtulmaya can attığını açıkça ilan etti.

Ve yalnızca kendi sınıflarının egemenliği için yürütülen parlamenter ve yazınsal mücadeleye bile öfkelenmiş ve bu mücadelenin önderlerine ihanet etmiş olan bu burjuvazi, şimdi, her şey olup bittikten sonra, onun için kanlı bir mücadeleye, bir ölüm kalım mücadelesine girişmediği için proletaryayı suçlamaya kalkışıyor! Her an kendi genel sınıf çıkarını, yani siyasal çıkarını en dar ve en kirli özel çıkarlarına feda etmiş ve küstah bir şekilde temsilcilerinden de benzer bir özveri talep etmiş olan burjuvazi, şimdi, proletaryanın ideal siyasal çıkarlarını maddi çıkarlarına feda

ettiğini söyleyerek sızlanıyor. Sosyalistler tarafından yanlış yola sokulan proletarya tarafından değeri anlaşılmayan ve karar anında yalnız bırakılan güzel bir insan gibi davranıyor. Ve burjuva dünyasında evrensel bir yankı buluyor. Kuşkusuz, burada düzenbaz Alman politikacılarından ve aynı kafadaki hödüklerden söz etmiyorum. Örneğin, daha önce alıntı yaptığım, 29 Kasım 1851'de, yani hükümet darbesinden dört gün önce bile Bonaparte'ı "düzenin bekçisi", Thiers ve Berryer'yi ise "anarşist" ilan etmiş ve daha 27 Aralık 1851'de, Bonaparte'ın söz konusu anarşistleri susturmasının ardından, "cahil, terbiyesiz, aptal proleter kitlelerinin, orta ve daha üst toplum kademelerinin yeteneklerine, bilgisine, disiplinine, manevi etkisine, düşünsel kaynaklarına ve ahlaki ağırlığına" ihanetleri hakkında bağırıp çağıran *Economist*'e gönderme yapıyorum. Aptal, cahil ve bayağı kitle, burjuva kitlesinin kendisinden başka bir şey değildi.

Fransa'nın 1851 yılında bir tür küçük ticaret bunalımı yaşamış olduğu doğru. Şubat sonunda ihracat 1850'ye göre düşüş gösterdi, Mart'ta ticaret kötüye gitti ve fabrikalar kapandı, Nisan'da sanayi bölgelerinin durumu Şubat günleri [1848] sonrasında olduğu kadar umutsuz görünüyordu, Mayıs'ta işler henüz yeniden canlanmamıştı, Fransa Bankası'nın portföyü 28 Haziran'da bile mevduatlardaki muazzam bir artış ve senet karşılığı avanslarda benzer büyüklükte bir gerilemeyle üretimin durma noktasında olduğunu gösteriyordu ve işler kademeli olarak yeniden açılmaya ancak Ekim ortasında başladı. Fransız burjuvazisi, ticaretteki bu duraklamayı, tümüyle siyasal nedenlerle, parlamento ile yürütme gücü arasındaki mücadeleyle, yalnızca geçici olan bir devlet biçiminin güvenilmezliğiyle, Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününe ilişkin korkutucu beklentilerle açıklıyordu. Tüm bu olguların Paris'teki ve illerdeki bazı sanayi kollarını baskı altına aldığını inkar etmek istemiyorum. Ama her durumda, siyasal koşulların bu etkisi yalnızca yerel düzeydeydi ve önemsizdi. Ticaretteki iyileşmenin tam da siyasal durumun kötüleştiği, siyasal ufkun karardığı ve Elize'den her an bir şimşeğin çakmasının beklendiği sırada, Ekim ortalarında başlamış olmasından başka bir kanıta gerek var mı? Bunun dışında, "yetenekleri, bilgisi, manevi kavrayışı ve düşünsel kaynakları" burnunun ilerisine geçmeyen Fransız burjuvazisi,

Londra'daki sanayi sergisinin[63] açık kaldığı süre boyunca, ticaret alanındaki sefaletinin nedeniyle burun buruna gelebildi. Fransa'da fabrikalar kapatılırken, İngiltere'de ticari iflaslar yaşanmıştı. Fransa'da sınai panik Nisan ve Mayıs'ta bir zirve noktasına ulaşırken, İngiltere'de ticari panik Nisan ve Mayıs'ta zirve noktasına ulaşmıştı. İngiliz yün sanayisi, Fransız yün sanayisi gibi, İngiliz ipek üretimi de Fransız ipek üretimi gibi sıkıntıya düşmüştü. İngiliz pamuk fabrikaları faaliyetlerini sürdürmüş olsa bile, kârları 1849 ve 1850'deki kadar değildi. Aradaki fark, yalnızca, Fransa'daki bunalımın sınai, İngiltere'dekinin ticari olması; Fransa'da fabrikalar üretimi durdururken İngiltere'dekilerin üretimlerini artırmaları, ama bunu önceki yıllara göre daha elverişsiz koşullar altında yapmaları; Fransa'da en büyük darbeyi ihracatın, İngiltere'de ise ithalatın almasıydı. Hiç kuşku yok ki Fransa'nın siyasal durumunda aranmaması gereken ortak neden apaçıktı. 1849 ve 1850, en büyük maddi gönenç yılları ve niteliğini ancak 1851'de gösteren bir aşırı üretimin gerçekleştiği yıllardı. Bu aşırı üretim, 1851 yılının başında, sanayi sergisinin açılacak olması nedeniyle daha bir hızlandırıldı. Bunlara şu özel koşullar eklenmişti: İlk olarak, 1850 ve 1851'in kötü pamuk hasadı, ardından beklenenden daha büyük bir pamuk rekoltesine ulaşılacağının kesinleşmesi, pamuk fiyatlarının önce yükselmesi, sonra birdenbire düşmesi, kısacası dalgalanması. Ham pamuk rekoltesi, en azından Fransa'da, ortalama verim düzeyinin bile altına düşmüştü. Son olarak, yünlü üretimi 1848'den beri o kadar artmıştı ki, yün üretimi buna ayak uyduramamıştı ve ham yün fiyatı, yünlü mamul fiyatlarına göre fazlasıyla orantısız bir şekilde yükselmişti. Böylece burada, dünya pazarı için üretim yapan üç sanayinin hammaddelerinde, bir ticari durgunluk için üç kat malzeme bulmuş olduk. Bu özel koşullar bir yana bırakıldığında, 1851 yılının gözle görülür bunalımı, aşırı üretim ile aşırı spekülasyonun, sınai çevrim sırasında, ateşli bir şekilde çevrimin son bölümünü hızla tamamlayıp çıkış noktalarına, yani *genel ticaret bunalımına* yeniden ulaşmak üzere tüm güçlerini bir araya getirmeden önce her zaman yaptıkları bir duraklamadan başka bir şey değildi. Bu tür

---

[63] *Great Exhibition* (Büyük Fuar): 1 Mayıs-15 Ekim 1851 tarihleri arasında açık kalan ilk uluslararası sanayi ve ticaret fuarı - çev.

ara dönemlerde, Fransa'da, kısmen İngilizlerin tam da bu dönemlerde tüm pazarlarda katlanılmaz hale gelen rekabeti nedeniyle geri çekilmeye zorlandığı, kısmen de bir lüks mallar sanayisi olarak her tür ticari duraklamadan öncelikli şekilde etkilendiği için, sanayinin kendisi durma noktasına gelirken, İngiltere'de ticari iflaslar patlak verir. Fransa bu şekilde genel bunalımlar dışında kendi ulusal ticaret bunalımlarını da yaşar; ama bu bunalımlar, Fransa'daki yerel etkileri gölgede bırakacak ölçüde, dünya pazarının genel durumu tarafından belirlenir ve bunların ürünü olur. Fransız burjuvasının önyargısıyla İngiliz burjuvasının yargısını karşılaştırmak yararsız olmayacaktır. Liverpool'un en büyük şirketlerinden biri, 1851'le ilgili yıllık ticaret raporunda şunları yazıyor:

> "Pek az yıl, başlangıcında oluşan beklentilere, şu son yıldan daha fazla ters düştü; herkesin beklediği gibi büyük gönenç yılı olmak yerine, son çeyrek yüzyılın en cesaret kırıcı yıllarından biri oldu. Doğal olarak, bu söylenen, sanayici sınıflar için değil, yalnızca ticaretle uğraşan sınıflar için geçerli. Ve kuşkusuz, yılın başında, tam tersini beklememek için de nedenler vardı; ürün stokları sınırlıydı, sermaye fazlası vardı, gıda maddeleri ucuzdu, zengin bir hasadın gerçekleşeceği kesindi; kıtada kesintiye uğramamış bir barış vardı ve içeride siyasal ya da mali sıkıntılar yaşanmıyordu: gerçekte, ticaretin kanatları hiç bu kadar serbest olmamıştı ... Bu olumsuz sonuçtan kimi sorumlu tutmalı? Biz, hem ihracattaki hem de ithalattaki *aşırı ticareti* sorumlu tutmak gerektiğine inanıyoruz. Eğer tüccarlarımız faaliyetlerini kendileri sınırlandırmazsa, üç yılda bir yaşanacak panikler dışında hiçbir şey bizi kontrol altında tutamaz." [64]

Darbeler ve genel oy hakkının getirilmesi hakkındaki söylentilerin, parlamento ile yürütme gücü arasındaki mücadelenin, Orleans'cılar ile meşrutiyetçiler arasındaki Fronde savaşının,[65] Güney Fransa'daki komünist komploların, Nièvre ve Cher illerindeki sözde *jacquerie*'lerin [köylü ayaklanmalarının], farklı cumhurbaşkanı adaylarının reklamlarının, ga-

[64] 10 Ocak 1850 tarihli *The Economist* dergisinden - Almanca baskı editörünün notu.
[65] Bkz. 29. dipnot - çev.

zetelerin şarlatanca çözümlerinin, cumhuriyetçilerin anayasayı ve genel oy hakkını elde silah korumak istedikleri yönündeki tehditlerinin, kıyametin Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] günü gerçekleşeceğini ilan eden *in partibus* [*infidelium*: inançsızların topraklarındaki] sığınmacı kahramanların müjdelerinin, tam da bu ticari paniğin ortasında Fransız burjuvasının ticaret delisi beynini nasıl işkenceye maruz bırakacağı, döndüreceği, sersemleteceği düşünülürse, onun bu sözle anlatılamayacak, gürültülü kaynaşma, revizyon, oturumlara ara verme, anayasa, komplo, koalisyon, sığınma, gasp ve devrim karmaşası içinde çılgınca burnundan soluyarak kendi parlamenter cumhuriyetine şunları söyleyeceği anlaşılır: "*Terörle gelecek bir son, sonsuz bir terörden iyidir!*"

Bonaparte bu çığlığı anladı. Vade günü olan Mayıs 1852'nin ikinci [Pazar] gününü yaklaştıran her günbatımıyla birlikte yıldızların hareketinde kendi dünyevi senetlerine yönelik bir protesto gören alacaklıların kızgınlığının giderek artması sayesinde, kavrama yeteneği keskinleşmişti. Alacaklılar, gerçek birer astrolog olmuştu. Ulusal Meclis, Bonaparte'ın görev süresinin anayasal yolla uzatılması umuduna son vermişti, Joinville prensinin adaylığı kararsızlık durumunun sürdürülmesine izin vermiyordu.

Eğer bugüne kadar gölgesini kendi gelişinden çok önce önüne düşüren bir olay yaşandıysa, bu, Bonaparte'ın darbesiydi. Daha 29 Ocak 1849'da, seçilmesinin üzerinden henüz yaklaşık bir ay geçmişken, bu konuda Changarnier'ye teklifte bulunmuştu. Kendi başbakanı Odilon Barrot, darbe politikasını, 1849 yazında örtülü bir şekilde, Thiers ise 1850 kışında açıkça ele vermişti. Persigny Mayıs 1851'de Changarnier'yi bir kez daha darbeye kazanmaya çalışmış, *Messager de l'Assemblée* bu görüşmenin haberini yayımlamıştı. Bonaparte'çı gazeteler ne zaman bir parlamento fırtınası çıksa darbe tehdidi savuruyordu ve bunalım ne kadar yaklaşırsa sesleri o kadar güçlü çıkıyordu. Bonaparte'ın her gece kadınlı erkekli *swell mob*'la [iyi giyimli hırsızlarla ve dolandırıcılarla] birlikte katıldığı cümbüşlerde, her seferinde, gece yarısı yaklaşıp bol miktardaki içki ikramı dilleri çözdüğünde ve hayal güçlerini ateşlediğinde, darbenin ertesi sabah gerçekleştirilmesi kararlaştırılıyordu. Ertesi sabahın hayaleti yeniden kovmasına kadar kılıçlar çekiliyor, kadehler şangırdıyor, milletvekilleri pencerelerden dışarı atılıyor, imparator pele-

rini Bonaparte'ın omuzlarına düşüyordu ve ardından, şaşkınlık içindeki Paris, ağızları pek sıkı olmayan iffetli kadınlardan ve geveze şövalyelerden, bir kez daha kurtulmuş olduğu tehlikeyi öğreniyordu. Eylül ve Ekim aylarında darbe söylentileri birbirlerini izledi. Aynı zamanda, gölge, alacalı bir *Daguerrotyp* [eski bir fotoğraf türü] gibi renk kazandı. Avrupa'nın günlük basın organlarının Eylül ve Ekim aylarındaki sayılarına bakılırsa, sözcüğü sözcüğüne şu tür haberler bulunacaktır: "Paris darbe söylentilerinden geçilmiyor. Başkentin gece saatlerinde askerlerle doldurulacağı ve sabah, Ulusal Meclisi dağıtan, Seine ilinde sıkıyönetim ilan eden, genel oy hakkını yeniden getiren ve halka başvuran kararnamelerin çıkarılacağı söyleniyor. Bonaparte, bu yasadışı kararnameleri uygulayacak bakanlar arıyormuş." Bu haberleri aktaran yazılar, her seferinde, uğursuz "*ertelendi*" sözcüğüyle noktalanıyor. Darbe, her zaman Bonaparte'ın sabit fikri olmuştu. Fransız topraklarına bu fikirle geri dönmüştü. Fikir onu o kadar esir almıştı ki, Bonaparte bu fikre sürekli olarak ihanet ediyor, onu açığa vuruyordu. O kadar zayıftı ki, aynı süreklilikle bu fikirden yeniden vazgeçiyordu. Darbenin gölgesi bir hayalet olarak Parisliler için o kadar tanıdık hale gelmişti ki, sonunda ete kemiğe bürünmüş şekilde ortaya çıktığında ona inanmak istemediler. Dolayısıyla, darbenin başarıya ulaşmasını sağlayan, ne 10 Aralık Derneği'nin liderinin sıkı bir ağızla kendisini tutması, ne de Ulusal Meclisin gafil avlanmasıydı. Darbe başarıya ulaştıysa, bu, *Bonaparte'ın* boşboğazlığına ve *Ulusal Meclisin* önceden haberdar olmasına rağmen böyle oldu; önceki gelişmelerin zorunlu, kaçınılmaz bir sonucuydu.

Bonaparte 10 Ekim'de bakanlarına genel oy hakkını yeniden getirme kararını bildirdi, 16'sında istifalarını verdiler, 26'sında Paris, Thorigny hükümetinin kurulduğunu öğrendi. Eş zamanlı olarak polis müdürü Carlier'nin yerine Maupas getirildi, Birinci Tümenin komutanı Magnan en güvenilir alayları başkentte topladı. Ulusal Meclis 4 Kasım'da oturumlarını yeniden başlattı. Artık, daha önce geçmiş olduğu dersin kısa ve özlü bir tekrarını almaktan ve gerçekten de öldükten sonra gömüldüğünü kanıtlamaktan başka yapacak bir şeyi kalmamıştı.

Yürütme gücüyle mücadele ederken yitirmiş olduğu ilk mevki hükümetti. Bu kaybını, yalnızca göstermelik bir hükümet olan Thorigny hükü-

metini ciddiye alarak, resmen kabul etmek zorunda kaldı. Yeni bakanlar adına kendisini sunduğunda, Daimi Komisyon, Bay Giraud'yu kahkahalarla karşılamıştı. Genel oy hakkının geri getirilmesi gibi güçlü önlemler için bu kadar zayıf bir hükümet! Ama amaçlanan da, parlamentonun *içinden* hiçbir şeyi geçirmemek, parlamentoya *karşı* olan her şeyi kabul ettirmekti.

Ulusal Meclis, yeniden açılışının daha ilk gününde, Bonaparte'ın, genel oy hakkının geri getirilmesi ve 31 Mayıs 1850 tarihli yasanın kaldırılması taleplerini içeren mesajını aldı. Bonaparte'ın bakanları, aynı gün, bu doğrultuda bir kararname sundu. Meclis, bakanların ivedilik önergesini hemen ve yasayı da 13 Kasım'da, 348'e karşı 355 oyla reddetti. Böylece, vekillik belgesini bir kez daha yırttı, halkın özgürce seçilmiş temsilcisi olmaktan çıkıp bir sınıfın gaspçı parlamentosuna dönüştüğünü bir kez daha doğruladı, parlamenter başı ulusun gövdesine bağlayan kasları kendi elleriyle kesip ikiye ayırdığını bir kez daha kabul etti.

Yürütme gücü, genel oy hakkının yeniden getirilmesi önergesiyle Ulusal Meclise karşı halka başvurduysa, yasama gücü de, *quaestor*'lar[66] tasarısıyla, halka karşı orduya başvurdu. Bu *quaestor*'lar tasarısı, meclisin askeri birlikleri dolaysız olarak emri altına alma, parlamenter bir ordu kurma hakkını kesinleştirecekti. Bu şekilde orduyu kendisi ile halk ve kendisi ile Bonaparte arasındaki hakem olarak belirlediğinde, orduyu belirleyici devlet gücü olarak tanıdığında, diğer taraftan da, aynı güç üzerindeki egemenlik iddiasından çoktan vazgeçmiş olduğunu doğrulamak zorundaydı. Askeri birlikleri hemen emri altına almak yerine, onları emir altına alma hakkını tartışarak, kendi gücü hakkındaki kuşkusunu açığa vurdu. *Quaestor*'lar tasarısını reddederek, aczini açıkça itiraf etti. Bu tasarı 108 oyun eksik kalmasıyla düştü, yani *Montagne* belirleyici oldu. Meclis, Buridan'ın eşeği[67] durumuna düşmüştü; hangisinin daha çekici olduğuna karar vermesi gereken iki çuval ot arasında değilse bile, hangisinin daha ağır olduğuna karar vermesi gereken iki okkalı dayak ara-

---

66 Bkz. 27. dipnot - çev.

67 Fransız din adamı ve felsefecisi Jean Buridan'a atfedilen düşünce deneyine göre, aynı özelliklere sahip iki ot yığınının tam ortasına konan bir eşek, hangisini seçeceğine karar veremeyeceğinden açlıktan ölecektir - çev.

sında kalmıştı. Bir tarafta Changarnier korkusu, diğer tarafta Bonaparte korkusu. Kabul etmek gerekir ki, durum hiç de destansı değildi.

18 Kasım'da, Düzen Partisi'nin sunmuş olduğu yerel seçim yasası hakkında, üç yerine bir yıllık bir oturma süresinin yerel seçimlerde oy kullanmaya yetmesini sağlamaya yönelik bir değişiklik önergesi verildi. Değişiklik tek bir oyla reddedildi; ama o bir oyun da yanlışlıkla verildiği hemen ortaya çıktı. Düzen Partisi, parlamentoda kendi başına sahip olduğu çoğunluğu, düşman hiziplerine bölünerek çoktan yitirmişti. Şimdi de, parlamentoda artık hiçbir çoğunluğun bulunmadığını göstermişti. Ulusal Meclis, *karar alma yeteneğinden yoksun* duruma düşmüştü. Artık meclisin atomik unsurlarını bir arada tutan bir çekim gücü kalmamıştı, meclis son nefesini vermişti, ölmüştü.

Son olarak, burjuvazinin parlamento dışındaki kitlesinin, felaketten birkaç gün önce, parlamentodaki burjuvaziden koptuğunu bir kez daha resmen doğrulaması gerekiyordu. Bir parlamento kahramanı olarak, tedavisi bulunmayan parlamenter kretenizm hastalığından daha fazla etkilenen Thiers, parlamentonun ölümünden sonra Danıştay'la birlikte yeni bir parlamenter entrika çevirmiş, cumhurbaşkanını anayasanın çizdiği sınırlara hapsedecek bir sorumluluk yasası hazırlamıştı. Bonaparte, 15 Eylül'de Paris'in yeni kapalı pazar yerinin temeli atılırken *dames des halles*'i [haldeki satıcı kadınları], balık satıcısı kadınları nasıl ikinci Masaniello[68] olarak büyülediyse (kuşkusuz, balık satıcısı kadınların her birinin ağırlığı, 17 hisar muhafızının gerçek gücü kadardı), *quaestor*'lar tasarısının sunulmasının ardından Elysée'de ağırlanan teğmenleri nasıl coşturduysa, şimdi de, 25 Kasım'da, onun elinden Londra Sanayi Sergisi için verilen ödül madalyalarını almak üzere sirkte toplanmış olan sanayici burjuvaların akıllarını başlarından aynı şekilde aldı. Konuşmasının karakteristik bölümünü *Journal des Débats*'tan aktarıyorum:

> "Bu beklenmedik başarılar karşısında, bir kez daha söyleme hakkına sahibim: bir yandan demagoglar tarafından diğer yandan monarşik halüsinasyonlarla sürekli olarak rahatsız edilmek yeri-

68 1647 yılında Napoli'de İspanyol işgalcilere karşı gerçekleştirilen ayaklanmanın liderliğini yapan balıkçı - çev.

> ne, kendi gerçek çıkarlarının peşine düşmesine ve kurumlarını reforma tabi tutmasına izin verilse, Fransız Cumhuriyeti ne kadar büyük olurdu. (Amfiteatrın her yanından gürültülü, coşkulu ve yinelenen alkışlar.) Monarşik halüsinasyonlar her tür ilerlemeyi ve tüm önemli sanayi kollarını engelliyor. İlerleme yerine yalnızca kavga. Geçmişte krallık otoritesinin ve ayrıcalıklarının en ateşli destekçileri olup, sırf genel oy hakkından doğan otoriteyi zayıflatmak için bir Konvansiyonun taraftarı haline gelen insanlar görülüyor. (Gürültülü ve yinelenen alkışlar.) Devrimden en fazla zarar görmüş ve ondan en fazla yakınmış olup, sırf ulusun iradesini zincire vurmak için yeni bir devrimin kışkırtıcılığını yapan insanlar görüyoruz ... Gelecek için size huzur vaat ediyorum vb. vb. (*Bravo, Bravo*, gürültülü *Bravo* sesleri)"

Sanayi burjuvazisi 2 Aralık darbesini, parlamentonun yok edilmesini, kendi egemenliğinin yıkılışını, Bonaparte'ın diktatörlüğünü yaltakçı "bravo" sesleriyle böyle alkışlar. 25 Kasım'daki alkış gümbürtüsünün karşılığı, topların 4 Aralık'taki gümbürtüsü oldu ve en çok sayıda bomba, avuçlarını patlatırcasına en çok alkış sesini çıkaran Bay Sallandrouze'un evinde patladı.

Cromwell, Uzun Parlamento'yu[69] dağıtırken, bu parlamentosunun ortasına tek başına yürümüş, onun tarafından belirlenmiş olan süreden bir dakika bile fazla yaşamaması için saatini çıkarmış ve parlamentonun her bir üyesini eğlenceli mizahi hakaretlerle kovmuştu. Örnek aldığı kişiden daha küçük olan Napoleon, 18 Brumaire'de en azından yasama organına gitmiş ve sıkıntılı bir sesle bile olsa ona idam kararını okumuştu. Cromwell ya da Napoleon'a göre çok farklı bir yürütme gücüne sahip olan ikinci Bonaparte ise, örnek alacağı kişiyi dünya tarihinin yıllıklarında değil, 10 Aralık Derneği'nin yıllıklarında, ceza mahkemelerinin yıllıklarında aradı. Fransız Bankası'ndan 25 milyon frank çalar; General Magnan'ı bir milyona, askerleri parça başına 15 frank ve konyakla satın alır; geceleri bir hırsız gibi gizlice suç ortaklarıyla buluşur; en tehlikeli parlamento

[69] Üyelerinin çoğunluğu istemedikçe dağıtılamamasına yönelik bir yasa çıkarıldığında, İngiliz parlamentosuna "Uzun Parlamento" adı verilmişti; 1653 yılında bu parlamentoyu dağıtan Oliver Cromwell, 1653-1658 döneminde ülkeyi "Koruyucu Lord" sıfatıyla yönetmişti - çev.

önderlerinin evlerinin basılmasını ve Cavaignac, Lamoricière, Le Flô, Changarnier, Charras, Thiers, Baze vb.'nin yataklarından çıkarılıp götürülmelerini, Paris'in ana meydanlarının ve parlamento binasının askerler tarafından işgal edilmesini, ve sabah erkenden tüm duvarlara Ulusal Meclis ile Danıştay'ın dağıtıldığını, genel oy hakkının geri getirildiğini ve Seine ilinde sıkıyönetim ilan edildiğini duyuran şarlatanca ilanların yapıştırılmasını sağlar. Benzer şekilde, kısa bir süre sonra, *Moniteur*'e, parlamentonun etkili isimlerinin kendisini çevreleyen bir devlet konseyi (*Staatskonsulta*) oluşturduklarına ilişkin sahte bir belge yayımlatır.

10. bölgenin (*arrondissement*) belediye binasında toplanan ve asıl olarak meşrutiyetçiler ile Orleans'cılardan oluşan kalıntı parlamento (*Rumpfparlament*), yinelenen "Yaşasın cumhuriyet" sloganları arasında Bonaparte'ın görevden alınmasına karar verir, binanın önündeki şaşkın kalabalığa boş yere nutuk atar ve sonunda Afrika'da görev yapan keskin nişancılar eşliğinde önce Orsay Kışlası'na götürülür, sonrasında cezaevi nakil araçlarına tıkılır ve Mazas, Ham ve Vincennes hapishanelerine taşınır. Düzen Partisi, Yasama Meclisi ve Şubat Devrimi böyle sona erer. Hızla sonuca bağlamadan önce, devrimin kısa şeması:

I. *Birinci Dönem.* 24 Şubat-4 Mart 1848. Şubat dönemi. Öndeyiş. Genel kardeşleşme dolandırıcılığı.

II. *İkinci Dönem.* Cumhuriyetin kuruluşu ve Kurucu Ulusal Meclis dönemi

1. 4 Mayıs-25 Haziran 1848. Tüm sınıfların proletaryaya karşı mücadelesi. Proletaryanın Haziran Günlerindeki yenilgisi.

2. 25 Haziran-10 Aralık 1848. Saf burjuva cumhuriyetçilerinin diktatörlüğü. Anayasa taslağının hazırlanması. Paris'te sıkıyönetim ilanı. 10 Aralık'ta Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesiyle burjuva diktatörlüğünün kaldırılması.

3. 20 Aralık 1848-28 Mayıs 1849. Kurucu Meclisin Bonaparte'la ve onunla birlik kuran Düzen Partisi'yle mücadelesi. Kurucu Meclisin çöküşü. Cumhuriyetçi burjuvazinin düşüşü.

III. *Üçüncü Dönem. Anayasal cumhuriyet* ve *Ulusal Yasama Meclisi* dönemi.

1. 28 Mayıs 1849-13 Haziran 1849. Küçük burjuvaların burjuva-

ziyle ve Bonaparte'la mücadelesi. Küçük burjuva demokrasisinin yenilgisi.

2. 13 Haziran 1849-31 Mayıs 1850. Düzen Partisi'nin parlamenter diktatörlüğü. Egemenliğini genel oy hakkını kaldırarak tamamlar ama parlamenter hükümeti kaybeder.

3. 31 Mayıs 1850-2 Aralık 1851. Parlamenter burjuvazi ile Bonaparte arasındaki mücadele.

a. 31 Mayıs 1850-12 Ocak 1851. Parlamento, ordunun başkomutanlığını yitirir.

b. 12 Ocak-11 Nisan 1851. Yönetsel gücü yeniden ele geçirme girişimlerinde başarısızlığa uğrar. Düzen Partisi parlamentoda tek başına çoğunluk oluşturma gücünü yitirir. Cumhuriyetçilerle ve *Montagne*'la koalisyonu.

c. 11 Nisan 1851-9 Ekim 1851. Revizyon, kaynaşma, oturumlara ara verme girişimleri. Düzen Partisi tekil unsurlarına ayrışır. Burjuva kitlesi ile burjuva parlamentosu ve burjuva basını arasındaki kopuş kesinleşir.

d. 9 Ekim 1851-2 Aralık 1851. Parlamento ile yürütme gücü arasındaki açık kopuş. Ölme eylemini gerçekleştirir ve kendi sınıfı, ordu ve tüm diğer sınıflar tarafından yüzüstü bırakılır. Parlamenter rejimin ve burjuva egemenliğinin çöküşü. Bonaparte'ın zaferi. İmparatorluğun geri getirilmesi parodisi.

VII

Sosyal cumhuriyet, Şubat Devriminin eşiğinde bir söz, bir kehanet olarak ortaya çıktı. 1848 Haziran Günlerinde *Paris proletaryasının* kanında boğuldu, ama oyunun izleyen perdelerinde bir hayalet olarak dolaşır. *Demokratik cumhuriyet*, gelişini haber verdi. 13 Haziran 1849'da, kaçıp giden *küçük burjuvalarıyla* birlikte buharlaşır, ama kaçarken, arkasına iki kat palavracı reklamlar fırlatır.[70] Burjuvaziyle birlikte *parlamenter cumhuriyet* tüm sahneyi ele geçirir, tüm varlığıyla yaşamın tadını çıkarır, ama 2 Aralık 1851, koalisyon halindeki kralcıların "Yaşasın cumhuriyet!" iniltileri arasında onu gömer.

Fransız burjuvazisi, çalışan proletaryanın egemenliğine karşı şaha kalkmıştı; başında 10 Aralık Derneği'nin liderinin bulunduğu lumpen proletaryayı iktidara getirdi. Burjuvazi, Fransa'yı aralıksız bir şekilde gelecekteki kızıl anarşi terörünün korkusu içinde tutuyordu; Bonaparte, *Boulevard Montmartre*'ın [Montmartre Bulvarı'nın] ve *Boulevard des Italiens*'in [İtalyan Bulvarı'nın] kibar burjuvalarını 4 Aralık'ta konyağın coşturduğu düzen ordusuna pencerelerinde vurdurduğunda, burjuvazi için bu geleceği öne çekmiş oldu. Burjuvazi kılıcı tanrılaştırmıştı; kılıç ona hükmediyor. O, devrimci basını yok etmişti; kendi basını yok edili-

---

[70] Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850* adlı kitabında, 13 Haziran 1849'da düzenlenen "barışçıl gösteri"nin sonunu şöyle anlatıyor: "Kortejin, *rue de la Paix'nin* [Barış Sokağı'nın] sonuna geldiğinde, Changarnier'nin bulvarlardaki süvarileri ve avcı askerleri tarafından kesinlikle parlamenter olmayan bir biçimde karşılandığı, biranda dört bir yana dağıldığı ve sırf 11 Haziran'daki parlamenter seferberlik çağrısının gereği yerine gelsin diye arkasında bazı cılız "silah başına" seslenişleri bıraktığı biliniyor." (Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850*, çev: Erkin Özalp, Yazılama Yayınevi, İstanbul, Ocak 2009, s. 80) - çev.

yor. O, halk toplantılarını polis gözetimi altına sokmuştu; onun salonları polis gözetimi altına bulunuyor. O, demokrat Ulusal Muhafızları dağıtmıştı; kendi Ulusal Muhafızı dağıtılıyor. O, sıkıyönetim ilan etmişti; onun üzerinde sıkıyönetim ilan ediliyor. O, askeri komisyonların yerine jürileri koymuştu; onun jürilerinin yerine askeri komisyonlar konuyor. O, halk eğitimini din adamlarının boyunduruğu altına sokmuştu; din adamları onu kendi eğitimlerine tabi kılıyor. O, mahkeme kararı olmaksızın sürgüne gönderiyordu; mahkeme kararı olmaksızın sürgüne gönderiliyor. O, toplumun her hareketini devlet gücüyle bastırıyordu; onun sosyetesinin her hareketi devlet gücüyle bastırılıyor. O, para kesesine tutkunluğu nedeniyle kendi politikacılarına ve yazarlarına isyan etmişti; politikacıları ve yazarları ortadan kaldırıldı, ama ağzının kapatılmasının ve kaleminin kırılmasının ardından para kesesi yağmalanıyor. Burjuvazi, devrime, hiç yorulmadan, Aziz Arsenius'un Hıristiyanlara seslendiği gibi seslenmişti: "*Fuge, tace, quisce! Sıvış, sessiz ol, uslu dur!*" Bonaparte burjuvaziye sesleniyor: "*Fuge, tace, quisce! Sıvış, sessiz ol, uslu dur!*"

Fransız burjuvazisi, Napoleon'un şu ikilemini çoktan çözmüştü: "*Dans cinquante ans l'Europe sera républicaine ou cosaque.*" [Avrupa elli yıl içinde ya cumhuriyetçi olacak ya da Kazak.] Onun çözümü, "*république cosaque*"tı [Kazak cumhuriyetiydi]. Hiçbir Circe,[71] bir sanat eseri olan burjuva cumhuriyetini kara büyüyle biçimsizleştirmedi. Bu cumhuriyet, saygınlık görüntüsünden başka hiçbir şeyini yitirmedi. Bugünkü Fransa, parlamenter cumhuriyetin içinde hazır şekilde bulunuyordu. Kabarcığın patlayıp canavarın göze çarpması için tek bir süngü darbesi yetmişti.

<2>

Paris proletaryası 2 Aralık'tan sonra neden ayaklanmadı?

Burjuvazinin devrilmesinin henüz yalnızca kararnamesi çıkarılmıştı; kararname uygulanmamıştı. Proletaryanın her tür ciddi ayaklanması burjuvaziyi hemen yeniden canlandırır, onu orduyla barıştırır ve işçilerin ikinci bir Haziran yenilgisi yaşamasını sağlardı.

Proletarya 4 Aralık'ta, burjuva ve *épicier* [bakkal] tarafından, mücadeleye girişmesi için kışkırtıldı. O günün akşamında, Ulusal Muhafızın çe-

---

[71] Yunan mitolojisinde, düşmanlarını hayvanlara dönüştüren büyücü tanrıça - çev.

şitli lejyonları, silahlı ve üniformalı olarak savaş alanına çıkma sözü verdi. Çünkü, burjuva ve *épicier*, Bonaparte'ın 2 Aralık tarihli kararnamelerinden birinde gizli oyu kaldırdığını ve onlara resmi kütüklerde adlarının yanına "evet" ya da "hayır" diye yazmalarını emrettiğini fark etmişti. 4 Aralık direnişi Bonaparte'ın gözünü korkuttu. O gece Paris'in tüm sokak köşelerine gizli oyun geri getirildiğini duyuran afişler astırdı. Burjuva ve *épicier*, amaçlarına ulaştıklarını düşündü. Ertesi sabah ortalıkta görünmeyenler, *épicier* ile burjuvaydı.

Paris proletaryası, 1 Aralık'ı 2 Aralık'a bağlayan gece, Bonaparte'ın bir baskınıyla, önderlerinden, barikat liderlerinden yoksun bırakılmıştı. Subayları olmayan ve Haziran 1848 ile Haziran 1849'un ve Mayıs 1850'nin anıları nedeniyle *Montagnard*'ların bayrağı altında savaşmak istemeyen bir ordu olarak, Paris'in başkaldırıcılık onurunun kurtarılması işini öncülerine, yani gizli derneklere bıraktı; burjuvazi, Paris'i disiplinsiz asker güruhuna (*Soldateska*) o kadar dirençsiz bir şekilde teslim etti ki, sonrasında, Bonaparte, Ulusal Muhafızı şu alaycı gerekçeyle silahsızlandırabildi: Silahlarının anarşistler tarafından onlara karşı kullanılacağından korkuyordu!

"C'est le triomphe complet et définitif du socialisme!" [Bu, sosyalizmin tam ve kesin zaferidir!] Guizot, 2 Aralık'ı böyle tarif etmişti. Ama parlamenter cumhuriyetin yıkılması, kendi içinde, proleter devriminin zaferinin embriyosunu barındırıyorsa, onun ilk elle tutulur sonucu da, *Bonaparte'ın parlamentoya karşı, yürütme gücünün yasama gücüne karşı, söze gerek duymayan gücün sözün gücüne karşı zaferiydi.* Ulus, parlamentoda, kendi genel iradesini yasa düzeyine, yani egemen sınıfın yasasını kendi genel iradesi düzeyine yükseltiyordu. Yürütme gücü karşısında her tür iradesinden vazgeçer ve bir yabancının, otoritenin emrine girer. Yürütme gücü, yasama gücünün tersine, ulusun özerkliği yerine bağımlılığını (*Heteronomie*) ifade eder. Yani Fransa, bir sınıfın despotluğundan, yalnızca, bir bireyin despotluğuna, üstüne üstlük otoritesi bulunmayan bir bireyin otoritesine geri düşmek için kaçmış gibi görünür. Mücadele öylesine düzlenmiş gibidir ki, dipçiğin önünde tüm sınıflar aynı güçsüzlük ve aynı sessizlik içinde diz çöker.

Ama devrim titizdir. Henüz Araf'taki yolculuğunu sürdürüyor. İşini sis-

temli bir şekilde yapıyor. 2 Aralık 1851'e kadar hazırlıklarının ilk yarısını tamamlamıştı, şimdi diğer yarısını tamamlıyor. Onu yıkabilmek için, parlamenter gücü önce eksiksiz hale getirmişti. Şimdi, bu amaca ulaşmış olarak, tüm yıkıcı güçlerini ona yöneltmek üzere *yürütme gücünü* eksiksiz hale getiriyor, onu en saf ifadesine indirgiyor, yalıtıyor, karşısındaki tek sorun durumuna sokuyor. Ön çalışmasının ikinci yarısını da tamamladığında, Avrupa oturduğu yerden fırlayacak ve sevinç çığlıkları atacak: "İyi kazmışsın, ihtiyar köstebek!"[72]

Devasa bürokratik ve askeri örgütlenmesiyle, kapsamlı ve yapay devlet mekanizmasıyla, yarım milyonluk ordunun yanı sıra yine yarım milyonluk bir memur ordusuyla bu yürütme gücü, Fransız toplumunun bedenini bir ağ tabaka gibi saran ve tüm gözeneklerini tıkayan bu korkunç asalak cisim, mutlak monarşi döneminde, feodal sistemin onun da yardımıyla hızlanan çöküşü sırasında ortaya çıktı. Toprak sahiplerinin ve kentlerin her bir feodal ayrıcalığı, devlet iktidarının niteliklerine; feodal paye sahipleri, maaşlı memurlara ve ortaçağın çatışma halindeki mutlak iktidarlarının alacalı bulacalı örnek sözleşmesi (*Mustercharte*), işleri bir fabrikada olduğu gibi bölünmüş ve merkezileştirilmiş olan bir devlet iktidarının düzene bağlanmış planına dönüştü. Ulusun burjuva birliğini yaratmak için tüm yerel, bölgesel, kentsel ve kırsal özel güç odaklarını parçalama görevi bulunan Birinci Fransız Devrimi, mutlak monarşinin başlatmış olduklarını, yani hem merkezileşmeyi hem de iktidar gücünün kapsamını, niteliklerini ve hizmetçilerini geliştirmek zorunda kalmıştı. Napoleon, bu devlet mekanizmasını eksiksiz hale getirmişti. Meşru monarşi ve Temmuz Monarşisi, bu mekanizmaya, daha ileri düzeydeki bir işbölümünden başka bir şey eklemedi; devlet içindeki işbölümü, burjuva toplumu içindeki işbölümünün yeni çıkar grupları, yani devlet idaresi için yeni malzemeler yaratması ölçüsünde derinleşti. Her bir *ortak* çıkar toplumdan hemen sökülüp alınarak daha yüksek, *genel* bir çıkar olarak onun karşısına çıkarıldı; bir köy topluluğunun köprüsünden, okul binasından ve ortak varlıklarından demiryollarına, ulusal varlıklara ve Fransa

[72] Shakespeare'in *Hamlet* adlı oyununun 1. perdesinin 5. sahnesinde geçen "İyi dedin, ihtiyar köstebek!" ("Well said, old mole!") ifadesinin değiştirilmiş biçimi - çev.

Üniversitesi'ne varıncaya kadar, toplumun organlarının kendi başlarına belirledikleri şeyler onlardan koparıldı ve hükümetin faaliyetlerinin nesneleri haline getirildi. Son olarak, parlamenter cumhuriyet, devrime karşı yürüttüğü mücadelede, iktidar gücünün araçlarını ve merkezileşmesini baskı önlemleriyle artırmak zorunda gördü kendisini. Tüm devrimler, bu mekanizmayı kırmak yerine onu yetkinleştirdi. Dönüşümlü olarak iktidar mücadelesi veren partiler, bu devasa devlet yapısının ele geçirilmesini, kazananın en önemli ganimeti saydı.

Ama bürokrasi, mutlak monarşi döneminde, ilk devrim sırasında, Napoleon döneminde, yalnızca, burjuvazinin sınıfsal egemenliğini hazırlamanın aracıydı. Restorasyon döneminde, Louis-Philippe döneminde, parlamenter cumhuriyet döneminde, kendi iktidarı için ne kadar çaba harcamış olsa da, egemen sınıfın aletiydi.

Devlet, ancak ikinci Bonaparte döneminde, kendisini tam olarak bağımsızlaştırmış görünür. Devlet mekanizması burjuva toplumu karşısında kendisini o denli sağlamlaştırdı ki, tepesinde, 10 Aralık Derneği'nin liderinin, yani yurtdışından kopup gelmiş olan, konyak ve sosisle satın aldığı ve sonrasında da önlerine sürekli olarak yeniden sosis atmak zorunda kaldığı disiplinsiz bir sarhoş askerler güruhu tarafından başa geçirilen bir maceracının bulunması yetiyor. Fransa'nın göğsünü sıkıştıran ve soluğunu kesen utanç dolu umutsuzluğun, en ağır şekilde aşağılanmış ve küçük düşürülmüş olma duygusunun nedeni bu. Kendisini lekelenmiş gibi hissediyor.

Bununla birlikte, devlet iktidarı havada asılı durmaz. Bonaparte, bir sınıfı, üstelik Fransız toplumunun en kalabalık sınıfını, *küçük tarla sahibi köylüleri*[73] temsil ediyor.

Bourbon'lar nasıl büyük toprak mülkiyetinin hanedanıysa, Orléans'lar nasıl paranın hanedanıysa, Bonaparte'lar da köylülerin, yani Fransız halk yığınının hanedanıdır. Köylülerin seçilmiş Bonaparte'ı, burjuva parlamentosuna boyun eğmiş olanı değil, burjuva parlamentosunu dağıtmış olanıdır. Kentler, üç yıl boyunca, 10 Aralık seçimin anlamını çarpıtmayı

---

[73] *Parzellenbauern:* Sahibi oldukları küçük tarlalarda ("parsel"lerde) çiftçilik yapan köylüler - çev.

ve köylüleri imparatorluğun geri getirilmesi konusunda dolandırmayı başarabildi. 10 Aralık 1848'deki seçim, ancak 2 Aralık 1851 *coup d'état*'sıyla [hükümet darbesiyle] hayata geçirildi.

Küçük tarla sahibi köylüler, üyeleri aynı durumda yaşayan, ama kendi aralarında çok yönlü ilişkilere girmeyen devasa bir kitle oluşturur. Üretim biçimleri, onları karşılıklı ilişkilere sokmak yerine birbirlerinden yalıtır. Fransız iletişim araçlarının zayıflığı ve köylülerin yoksulluğu bu yalıtılmışlığı artırır. Üretim alanı olan tarla (*Parzelle*), işlenmesi sırasında, işbölümüne, bilimin kullanılmasına izin vermez, dolayısıyla da gelişmenin çok yönlüleşmesine, yeteneklerin farklılaşmasına, toplumsal ilişkilerin zenginleşmesine fırsat tanımaz. Her bir köylü ailesi neredeyse kendine yetecek durumdadır, tükettiklerinin büyük bölümünü dolaysız olarak kendisi üretir ve böylece, geçim araçlarını, toplumla ilişki kurmaktan çok doğayla değiş tokuş yaparak elde eder. Tarla, köylü ve aile; onun yanında bir başka tarla, bir başka köylü ve bir başka aile. Bunların 50-60 tanesi bir köyü ve 50-60 köy de bir ili oluşturur. Fransız ulusunun büyük kitlesi işte böyle, aynı adlı büyüklüklerin basitçe birbirlerine eklenmesiyle, bir çuval patatesin bir patates çuvalı oluşturmasına benzer şekilde oluşturulur. Milyonlarca ailenin, onları yaşam biçimleri, çıkarları ve eğitimleri açısından diğer sınıflardan ayıran ve bu sınıflarla düşmanca karşı karşıya gelmelerine yol açan iktisadi varlık koşulları altında yaşaması ölçüsünde, bir sınıf oluştururlar. Küçük tarla sahibi köylüler arasında yalnızca yerel bağlantıların bulunması, çıkarlarının aynılığının aralarında hiçbir birliktelik, hiçbir ulusal bağ, hiçbir siyasal örgütlenme yaratmaması ölçüsünde, bir sınıf oluşturmazlar. Dolayısıyla, sınıf çıkarlarını, ister bir parlamentoyla isterse bir kongreyle olsun, kendi adlarına öne çıkarma yeteneğine sahip değildirler. Kendilerini temsil edemezler; temsil edilmek zorundadırlar. Temsilcileri, aynı zamanda, onların efendisi, onların üzerindeki bir otorite, onları diğer sınıflardan koruyan ve onlara yukarıdan yağmur ve güneş ışığı gönderen sınırsız bir iktidar gücü olarak görünmek zorundadır. Dolayısıyla, küçük tarla sahibi köylülerin siyasal etkisi, nihai ifadesini, yürütme gücünün toplumu kendisine bağımlı kılmasında bulur.

Tarihsel gelenek, Fransız köylülerinde, Napoleon adlı bir adamın onlara tüm görkemi yeniden getireceği yönündeki mucize inancını ortaya çıkar-

dı. Ve "*La recherche de la paternité est interdite*" [babalığın araştırılması yasaktır] diye emreden *Code Napoléon* [Napoleon Yasası][74] nedeniyle Napoleon adını taşıdığı için bu adammış gibi yapan bir kişi vardı. Yirmi yıllık serseriliğin ve bir dizi tuhaf maceranın ardından efsane gerçekleşir ve bu adam Fransızların imparatoru olur. Yeğenin sabit fikri, Fransızların en kalabalık sınıfının sabit fikriyle örtüşmesi sayesinde hayata geçer.

Bana şu itiraz yöneltilecektir: Ya Fransa'nın yarısındaki köylü ayaklanmaları, ordunun köylülere yönelik sürek avları, köylülerin kitlesel olarak hapse atılması ve sürülmesi?

Fransa'da, XIV. Louis döneminden beri, "demagojik entrikalar nedeniyle"[75] köylülere bu şekilde zulmedilmemişti.

Ama doğru anlaşılmalı. Bonaparte hanedanı, devrimci köylüyü değil tutucu köylüyü, toplumsal var oluş koşulu olan tarlanın ötesini zorlayan köylüyü değil, tersine onu sağlamlaştırmak isteyen köylüyü, kentlerle ittifak halinde kendi enerjisiyle eski düzeni yıkmak isteyen kır nüfusunu değil, aksine körü körüne bu eski düzenin içinde kalıp tarlalarıyla birlikte imparatorluk hayaleti tarafından kurtarılmak ve kayırılmak isteyenleri temsil eder. Köylülerin aydınlanmasını değil boş inancını, yargısını değil önyargısını, geleceğini değil geçmişini, çağdaş Cevennes'ini değil çağdaş Vendée'sini temsil eder.[76]

Parlamenter cumhuriyetin üç yıllık sert yönetimi Fransız köylülerinin bir bölümünü Napoleon'cu yanılsamadan kurtarmış ve yalnızca yüzeysel bir şekilde bile olsa devrimcileştirmişti; ama ne zaman harekete geçseler, burjuvazi tarafından zorla geri püskürtüldüler. Parlamenter cumhuriyet döneminde, Fransız köylülerinin modern bilinci geleneksel bilin-

---

[74] 1804 tarihli Fransız Yurttaşlık Yasası - çev.

[75] 1820'li ve 1830'lu yıllarda Almanya'da liberal ve milliyetçi aydınlar "demagojik entrikalar çevirdikleri" iddiasıyla baskı altına alınmıştı - çev.

[76] *Cévennes:* Fransa'nın [güneyindeki] Langudeuc ilindeki dağlık bir bölge; 1702 ile 1705 yılları arasında süren ve "Camisards" [gömlekliler] ayaklanması olarak bilinen köylü ayaklanması burada gerçekleşti. Protestanlara yönelik zulme tepki olarak başlayan ayaklanma açık bir feodalizm karşıtlığı kazanmıştı.

Vendée: Batı Fransa'daki bir il. 1789-94 Fransız Devrimi sırasında, burada yaşayan köylülerin büyük bölümünün katıldığı kralcı bir başkaldırının merkezi oldu. "Vendée" adı, karşı devrimci faaliyetlerin simgesi haline geldi - İngilizce baskı editörünün notu.

ciyle mücadele ediyordu. Süreç, öğretmenler ile din adamları arasındaki kesintisiz bir mücadele biçimini almıştı. Burjuvazi öğretmenleri ezdi. Köylüler, ilk kez, hükümetin eylemleri karşısında bağımsız bir tavır alma çabasını gösterdi. Bunun ifadesi, belediye başkanları ile valiler arasındaki süreklileşmiş çatışmalardı. Burjuvazi belediye başkanlarını görevden aldı. Son olarak, parlamenter cumhuriyet dönemi sırasında, farklı yerelliklerdeki köylüler, kendi çocukları olan orduya karşı ayaklandı. Burjuvazi onları sıkıyönetimle ve idamlarla cezalandırdı. Ve şimdi, aynı burjuvazi, Bonaparte lehine kendisine ihanet ettiğini söylediği kitlelerin, *vile multitude*'ün [ayaktakımının] aptallığı hakkında bağırıp çağırıyor. Köylü sınıfının imparatorlukçuluğunu zorla sağlamlaştıran kendisiydi; bu köylü dininin doğum yerlerini oluşturan koşulları kendisi korumuştu. Gerçekten de, burjuvazi, tutuculuklarını korudukları sürece kitlelerin ahmaklığından, devrimcileştikleri anda da kitlelerin kavrayışından korkmak zorundadır.

Coup d'état'dan [hükümet darbesinden] sonraki ayaklanmalarda, Fransız köylülerin bir bölümü elde silah 10 Aralık 1848'deki kendi seçimlerini protesto etti. 1848'den beri devam ettikleri okul onları akıllandırmıştı. Ama onlar, kendilerini tarihsel ölüler diyarına adamıştı; tarih, onları sözlerine bağlı tutmuştu ve köylülerin çoğunluğu henüz o denli önyargılıydı ki, tam da en kızıl illerde, köy nüfusu açıkça Bonaparte'a oy verdi. Onlara göre, Ulusal Meclis, Bonaparte'ın yol almasını engellemişti. O da şimdi, yalnızca, kırın iradesine kentler tarafından vurulan zinciri kırdı. Hatta, bazı yerlerde köylüler şu tuhaf beklentiye sahipti: Bir Napoleon'un yanında bir Konvansiyon.

Birinci devrimin yarı serf köylülerini özgür toprak sahiplerine dönüştürmesinin ardından, Napoleon, yeni ellerine düşmüş olan Fransız topraklarını rahatsız edilmeden kullanmalarının ve henüz yeni olan mülkiyet arzularını tatmin etmelerinin koşullarını sağlamlaştırmış ve düzenlemişti. Ama şimdi, Fransız köylüsü, tam da tarlası nedeniyle, arazinin bölünmesi nedeniyle, Fransa'da Napoleon'un yerleşiklik kazandırdığı mülkiyet biçimi nedeniyle batıyor. Ne de olsa, Fransız feodal köylülerini küçük tarla sahibi köylüler ve Napoleon'u imparator yapan, maddi koşullardı. İki kuşak, kaçınılmaz sonucu üretmeye yetti: Tarımın giderek kötüleş-

mesi, çiftçilerin giderek daha fazla borçlanması. On dokuzuncu yüzyılın başında Fransız kır nüfusunun özgürleşmesinin ve zenginleşmesinin koşulu olan "Napoleon'a özgü" mülkiyet biçimi, bu yüzyılın akışı içinde onların köleliğinin ve kitlesel yoksulluğunun[77] yasasına dönüştü. Ve işte bu yasa, ikinci Bonaparte'ın savunması gereken *idées napoléoniennes*'in [Napoleon'a özgü fikirlerin] birincisidir. Yıkıma uğramalarının nedeninin küçük tarla mülkiyetinin kendisinde değil, bunun dışındaki ikincil koşulların etkisinde aranması gerektiği yanılsamasını köylülerle paylaşmayı sürdürürse, girişeceği deneyler, üretim ilişkileriyle karşı karşıya geldiklerinde, sabun köpükleri gibi yok olup gidecektir.

Küçük tarla mülkiyetinin iktisadi gelişimi, köylülerin geri kalan toplumsal sınıflarla ilişkisini köklü bir şekilde değiştirdi. Napoleon döneminde, kırsal arazilerin parsellere ayrılması, serbest rekabeti ve kentlerde yeni ortaya çıkmaya başlayan büyük sanayiyi tamamlıyordu. <3> Köylü sınıfı, henüz yeni devrilmiş olan toprak aristokrasisine yönelik, her yerde mevcut olan protestoydu. <4> Küçük tarla mülkiyetinin Fransız topraklarına saldığı kökler, feodalizmi tüm besin kaynaklarından yoksun bırakıyordu. Onun sınır direkleri, burjuvazi için, eski efendilerinin her tür ani saldırısına karşı doğal bir savunma sistemi oluşturuyordu. Ama on dokuzuncu yüzyılın akışı içinde feodal tefecinin yerini kent tefecisi, aristokratik toprak mülkiyetinin yerini burjuva sermayesi aldı. Köylünün küçük tarlası, artık yalnızca, kapitalistin topraktan kârı, faizi ve rantı çekmesini ve ücretini nasıl çıkaracağını bulma işini çiftçinin kendisine bırakmasını sağlayan bahane durumunda. Fransız toprakları üzerindeki ipotek borçları, Fransız köylülüğüne, İngiltere'nin toplam ulusal borcunun yıllık faizine eşit miktarda faiz yüklüyor. Küçük tarla sahipliği, gelişiminin kaçınılmaz sonucu olan bu sermaye köleliği içinde, Fransız ulusunun çoğunluğunu mağara insanlarına dönüştürdü. On altı milyon köylü (kadınlar ve çocuklar dahil), büyük bölümü yalnızca bir, diğerleri yalnızca iki ve en tercih edilenleri üç ağızlı mağaralarda barınıyor. Beş duyu kafa için neyse, pencereler de bir ev için odur. Yüzyılın başında, yeni ortaya çıkmakta olan

[77] *Pauperismus:* Avrupa'da sanayileşmenin erken dönemlerinde ortaya çıkan ve yıkıcı toplumsal sonuçlar doğuran kitlesel yoksulluk - çev.

küçük tarlaların başına devleti nöbetçi diken ve onları defne yapraklarıyla gübreleyen burjuva düzeni, kanlarını ve iliklerini emip sermayenin simyacı kazanına atan vampire dönüştü. *Code Napoléon*, artık yalnızca bir icra, açık artırma ve cebri satış kanunnamesi. Fransa'da, varlıkları resmen kabul edilen dört milyon (çocuklar vb. dahil) yoksul, serseri, suçlu ve fahişeye, açlık sınırında yaşayan, ya yalnızca kırda barınan ya da sürekli olarak paçavraları ve çocuklarıyla kırdan kentlere ve kentlerden kıra kaçan beş milyon kişiyi eklemek gerekiyor. Dolayısıyla, köylülerin çıkarı artık Napoleon döneminde olduğu gibi burjuvazinin çıkarlarıyla, sermayeyle uyumlu değil, bunlarla karşıtlık içinde. Bu nedenle, doğal müttefik ve önderlerini, görevi burjuva düzenini yıkmak olan *kent proletaryasında* buluyorlar. Ama ikinci Bonaparte'ın hayata geçirmesi gereken ikinci "*idée napoléonienne*" olan *güçlü ve sınırsız iktidar*, bu "maddi" düzeni zor yoluyla korumakla görevli. Bu "*ordre matériel*" [maddi düzen], aynı zamanda, Bonaparte'ın isyancı köylülere karşı çıkardığı tüm bildirilerin sloganını sağlıyor.

Sermayenin ona yüklediği ipoteğin yanında, *vergi* de küçük tarlanın üzerine biner. Vergi, bürokrasinin, ordunun, din adamlarının ve sarayın, kısacası tüm yürütme gücü aygıtının yaşam kaynağıdır. Güçlü iktidar ile güçlü vergi aynı anlama gelir. Küçük tarla sahipliği, doğası gereği, mutlak güç sahibi ve sayılamayacak kadar kalabalık bir bürokrasiye zemin sunar. İlişkilerin ve kişilerin düzeylerinin tüm ülke yüzeyinde eşitlenmesini sağlar. Dolayısıyla, en tepedeki bir merkezden bu homojen kitlenin tüm noktalarına eşit miktarda etkide bulunulmasına da izin verir. Halk kitlesi ile devlet iktidarı arasındaki aristokratik ara kademeleri yok eder. Yani, her yerde, devlet iktidarının doğrudan müdahalelerine ve onun dolaysız organlarının devreye girmesine yol açar. Son olarak, ne kırda ne de kentlerde yer bulabilen ve bu nedenle bir tür saygın sadaka alma biçimi olarak devlet memuriyetlerine yönelen ve yeni devlet memuriyetlerinin yaratılmasına neden olan bir işsiz nüfus fazlası üretir. <5> Napoleon, zorunlu vergileri, süngüyle açtığı yeni pazarlarla, kıtanın yağmalanması aracılığıyla, faizleriyle birlikte geri vermişti. Vergi, köylülerin sektörü için bir dikendi; bugünse, sektörlerinin elinden son kaynakları da alıyor, yoksulluk karşısındaki dirençsizliklerini en ileri noktaya taşıyor. Ve şeritlerle

süslenip iyi beslenen büyük bir bürokrasi, ikinci Bonaparte'ın en fazla hoşuna giden *"idée napoléonienne"*. Toplumun gerçek sınıflarının yanında, kendi rejiminin korunmasını bir geçinme sorunu olarak görecek yapay bir kast yaratmak zorunda olduğuna göre, başka türlüsü nasıl mümkün olabilirdi ki? Aynı nedenle, ilk mali işlemlerinden biri, memur maaşlarının eski düzeylerine yükseltilmesi ve yeni arpalıkların yaratılmasıydı.

Bir başka *"idée napoléonienne"*, iktidar aracı olarak *din adamlarının* egemenliğidir. Ama eğer parsel, yeni ortaya çıktığı dönemde, toplumla uyum içinde olması, doğa güçlerine bağımlılığı ve yukarıdan onu koruyan otoriteye teslim olmuşluğu nedeniyle doğal olarak dindardıysa, borçların yıkıma uğrattığı, toplumla ve otoriteyle anlaşmazlığa düşen, kendi sınırlarının ötesine zorlanan parsel, doğal olarak, dinsiz oluyor. Gökyüzü, özellikle de hava koşullarını sağladığı için, yeni kazanılmış olan küçük toprak parçasının çok güzel bir eklentisiydi; parselin yerine konacak şey olarak dayatıldığı anda, bir hakarete dönüşür. O zaman, din adamı, artık yalnızca, bir başka *"idée napoléonienne"* olan dünyevi polisin kutsal yağ sürülmüş av köpeği olarak görünür. Bir sonraki Roma seferi, Fransa'nın kendi içinde gerçekleşecek; ama Bay de Montalembert'in istediğinin tam tersi olacak.[78]

Son olarak, *"idées napoléoniennes"*'in doruk noktası, *ordunun* üstünlüğüdür. Ordu, dışarıya karşı yeni mülklerini savunarak, yeni kazanılmış ulusal kimliklerini yücelterek, dünyayı yağmalayarak ve devrimcileştirerek kahramanlara dönüşen küçük tarla sahibi köylülerin *point d'honneur*'üydü [onur sorunuydu]. Üniforma, onların devlet giysisiydi; savaş, onların şiiriydi; hayal dünyasında uzatılan ve yuvarlak hale getirilen küçük tarla, anavatandı ve yurtseverlik, mülkiyet duygusunun ideal biçimiydi. Ama bugün, mülkünü savunan Fransız köylüsünün karşısındaki düşmanlar, Kazaklar değil, *huissiers* [icra memurları] ve vergi tahsildarları. Küçük tarla, artık anavatan denen yerde değil, ipotek sicilinde bulunuyor. Ordu artık köylü gençliğinin çiçeği değil, köylü lumpen proletaryasının bataklık çiçeği. Ordunun büyük bölümü *remplaçant*'lardan,

[78] Meşrutiyetçilerin lideri Montalembert'in 22 Mayıs 1850'de Yasama Meclisinde yaptığı ve milletvekillerini "sosyalizme karşı ciddi bir savaş açmaya" çağırdığı konuşmaya gönderme yapılıyor- İngilizce baskı editörünün notu.

yani başkasının yerine askerlik yapanlardan oluşuyor; tıpkı, ikinci Bonaparte'ın, Napoleon'un *remplaçant*'ı, yani onun yerine geçen kişi olması örneğindeki gibi. Şimdi, kahramanca eylemlerini, jandarmalık yaparak, köylülere yönelik sürek avları sırasında gerçekleştiriyor ve eğer kendi sisteminin iç çelişkileri 10 Aralık Derneği'nin liderini Fransız sınırının ötesine geçmeye zorlarsa, bu ordu, bazı haydutlukların ardından, övgü almak yerine dayak yiyecek.

Görüldüğü üzere, *tüm "idées napoléoniennes", gelişmemiş, gençliğin tazeliğini taşıyan küçük tarlanın fikirleridir* ve daha uzun bir süre boyunca yaşamış olan küçük tarla için bir saçmalıktır. Bu fikirler, yalnızca, küçük tarlanın can çekişirken gördüğü halüsinasyonlar, sözlere dönüşen sözcükler, hayaletlere dönüşen ruhlardır. Ama imparatorlukçuluk parodisi, Fransız ulusunun çoğunluğunu geleneğin ağırlığından kurtarmak ve devlet iktidarı ile toplum arasındaki karşıtlığı saf biçimiyle ortaya çıkarmak için gerekliydi. Küçük tarla mülkiyetinin giderek daha fazla sarsılmasıyla, onun üzerine kurulan devlet yapısı çöker. Modern toplumun gereksinim duyduğu devlet merkezileşmesi, yalnızca, feodalizme karşı biçimlendirilmiş olan askeri-bürokratik yönetim mekanizmasının yıkıntıları üzerinde yükselir.

{*(1852 yılında New York'ta yayımlanan birinci baskıda, bu paragraf, 1869'da Marx tarafından çıkarılan şu satırlarla son bulur:)* Devlet mekanizmasının parçalanması merkezileşmeye zarar vermeyecektir. Bürokrasi, yalnızca, karşıtı olan feodalizme bağımlılığını koruyan, düşük düzeyli ve kaba bir merkezileşme biçimidir. Napoleon döneminin geri getirilmesinden umudu kesen Fransız köylüsü küçük tarlasına olan inancından uzaklaşır, bu küçük tarlanın üzerine kurulan tüm devlet yapısı yerle bir olur ve *proleter devrimi, yokluğu bu devrimin solosunu tüm köylü uluslarının ölüm şarkısına dönüştürecek olan koroyu kazanır.*}

Fransız köylülerinin durumu, ikinci Bonaparte'ı, yasaları almak yerine ilan etmesi için Sina Dağı'na[79] çıkaran *20 ve 21 Aralık genel seçimlerinin* sırrını bize gösteriyor. <6>

Açıkçası, o anda, burjuvazinin Bonaparte'ı seçmekten başka hiçbir se-

[79] Mısır'daki Sina Yarımadası'nda bulunan ve Tevrat'a göre Musa'nın 10 Emiri aldığı dağ - çev.

çeneği yoktu. <7> Püritenler, Konstanz Ruhani Meclisi'nde[80] papaların ahlaksızca yaşamalarından şikayet edip bir ahlak reformunun gerekliliği hakkında yakındıklarında, Kardinal Pierre d'Ailly onlara şöyle gürlemişti: "Katolik kilisesini artık yalnızca şeytanın kendisi kurtarabilir, ve siz melekleri istiyorsunuz." Fransız burjuvazisi de *coup d'état*'nın ardından aynı şekilde haykırdı: Burjuva toplumunu artık yalnızca 10 Aralık Derneği'nin lideri kurtarabilir! Mülkiyeti artık yalnızca hırsızlık, dini yalnızca yalan yere yemin, aileyi yalnızca piçlik, düzeni yalnızca düzensizlik kurtarabilir!

Bonaparte, yürütme gücünün kendisini bağımsızlaştırmış iktidarı olarak, görevinin, "burjuva düzenini" korumak olduğunu hissediyor. Ama bu burjuva düzeninin sağlamlığı orta sınıfa dayanır. Bu nedenle kendisini orta sınıfın temsilcisi olarak görüyor ve bu doğrultuda kararnameler çıkarıyor. Buna karşın, Bonaparte'ın bir şey olması, yalnızca, bu orta katmanın siyasi gücünü kırmış olmasının ve her gün yeniden kırmasının ürünü. Bu nedenle, kendisini orta sınıfın siyasal ve yazınsal gücünün düşmanı olarak görüyor. Ama bu sınıfın maddi gücünü koruyarak, onun siyasal gücünü yeniden ortaya çıkarıyor. Dolayısıyla, nedenin canlı tutulması, ama sonucun, kendisini gösterdiği yerde ortadan kaldırılması gerekiyor. Ama neden ile sonuç karşılıklı etkileşimleri içinde ayırt edici özelliklerini yitirdiklerinden, bu söylenen, neden ile sonuç az da olsa birbirleriyle karıştırılmadan yapılamaz. Sınır çizgisini silen yeni kararnameler. Ama Bonaparte kendisini aynı zamanda burjuvaziye karşı köylülerin ve genel olarak halkın temsilcisi, burjuva toplumunun sınırları içinde halkın alt sınıflarını mutlu etmek isteyen bir temsilci olarak görüyor. "Hakiki sosyalistler"in[81] devlet yönetimi hakkındaki bilgeliklerini peşinen onlardan çalan yeni kararnameler. Ama Bonaparte kendisini her şeyden önce, 10 Aralık Derneği'nin lideri; kendisinin, *entourage*'ının [çevresinin], hü-

[80] *Konstanz Ruhani Meclisi* (1414-1418), dinsel reform hareketlerinin yeni başladığı bir dönemde, Katolik kilisesinin sarsılan konumunu düzeltmek için toplanmıştı. Meclis, reform hareketinin önderleri olan John Wycliffe ve Jan Hus'un öğretilerini reddetmişti. Katolik kilisesinin birliğini yeniden sağlamış ve kilisenin başına, papa oldukları iddiasıyla kendi aralarında mücadele eden üç kişinin yerine yeni bir kişiyi seçmişti - Almanca baskı editörünün notu.

[81] 1840'lı yıllarda Almanya'da yaygınlık kazanan ve Marx ile Engels tarafından farklı çalışmalarında eleştirilen bir siyasal akım - çev.

kümetinin ve ordusunun ait olduğu ve her şeyden önce kendi rahatını ve devlet hazinesinden Kaliforniya piyangosunun ikramiyelerini kazanmayı önemseyen lumpen proletaryanın temsilcisi olarak görüyor. Ve 10 Aralık Derneği'nin lideri olduğu, kararnamelerle, kararnameler olmadan ve kararnamelere rağmen doğrulanıyor.

Adamın bu çelişkili görevi, hükümetinin çelişkilerini, önce bir sınıfı, ardından bir başkasını, önce kazanmaya, sonra aşağılamaya yönelik ve tüm sınıfların aynı şekilde karşısına geçmesini sağlayan anlaşılmaz denemeleri açıklıyor; bu arada, hükümetin uygulamadaki kararsızlığı, amcadan uslu bir şekilde kopyalanan kararlarının buyurgan, keskin üslubuyla fazlasıyla gülünç bir karşıtlık oluşturuyor.

Sanayi ve ticaret, yani orta sınıfın işleri, güçlü iktidarın altında, bir serada olacağı gibi gelişsin: Sayısız demiryolu ayrıcalığının verilmesi. Ama Bonaparte'çı lumpen proletarya zenginleşsin: Önceden bilgi sahibi kılınanların borsada demiryolları ayrıcalıkları üzerinde manipülasyon yapması. Ama demiryolları için ortaya hiç sermaye konmuyor: Bankanın [Fransa Bankası'nın], demiryolu hisseleri için avans ödemekle yükümlü kılınması. Ama banka aynı zamanda kişisel olarak sömürülsün ve bunun için okşansın: Bankanın haftada bir rapor verme yükümlülüğünün kaldırılması. Bankanın hükümetle aslan payı anlaşması yapması. Halka iş sağlansın: Devlet binası inşa etme talimatlarının verilmesi. Ama devlet binaları halkın vergi yükümlülüklerini artırıyor. Dolayısıyla, rantiyelere saldırarak, yüzde beş faizli kağıtları yüzde dört buçuk faizli kağıtlara çevirerek vergilerin indirilmesi. Ama orta katmanın ağzına yine bir parmak bal çalmak zorunlu. Dolayısıyla, şarabı *en détail* [perakende olarak] satın alan insanlar için şarap vergisinin iki katına çıkarılması, *en gros* [toptan] içenler için bu verginin yarıya düşürülmesi. Gerçek işçi derneklerinin dağıtılması, ama gelecekteki dernek mucizelerinin müjdelenmesi. Köylülere yardım edilsin: Borçlanmalarını ve mülkiyetin yoğunlaşmasını hızlandıran ipotek bankaları. Ama bu bankalar, Orléans hanedanının kamulaştırılan mülklerinden para kazanmak için kullanılsın. Hiçbir kapitalist, kararnamede yer almayan bu koşulu kabul etmez ve ipotek bankası yalnızca bir kararname olarak kalır vb. vb.

Bonaparte, tüm sınıfların ataerkil velinimeti olarak görünmek istiyor. Ama hiçbirine, ötekilerden almadan veremez. Tıpkı Fronde döneminde,

Guise dükü hakkında, tüm mülklerini yandaşlarının ona olan yükümlülüklerine dönüştürdüğü için Fransa'nın en yardımsever insanı olduğunun söylenmesi örneğinde olduğu gibi, Bonaparte da, Fransa'nın en yardımsever insanı olmak ve Fransa'nın tüm mülklerini, tüm işlerini, ona olan kişisel yükümlülüklere dönüştürmek istiyor. Yeniden Fransa'ya armağan etmek, daha doğrusu Fransa'yı Fransız paralarıyla yeniden satın alabilmek için tüm Fransa'yı çalmak istiyor, çünkü 10 Aralık Derneği'nin lideri olarak ona ait olması gereken her şeyi satın almak zorunda. Ve tüm devlet kurumları, Senato, Danıştay, yasama organı, Legion d'Honneur nişanı, asker madalyaları, çamaşırhaneler, devlet binaları, demiryolları, erler hariç Ulusal Muhafızın *état-major*'ü [kurmayları], Orléans hanedanının kamulaştırılmış mülkleri, satın alma kurumlarına dönüşüyor. Ordudaki ve iktidar mekanizmasındaki tüm konumlar birer satın alma aracı oluyor. Ama Fransa'ya vermek için ondan alma sürecinin en önemli unsuru, bu satış işlemleri sırasında 10 Aralık Derneği'nin başkanına ve üyelerine düşen yüzdeler. Bay de Morny'nin metresi Düşes L.'nin Orleans hanedanına ait mülklerin kamulaştırılmasını tarif etmek için yaptığı nükte ("C'est le premier vol de l'aigle" [Bu, kartalın ilk uçuşu/hırsızlığı][82]), daha çok *karga* olan bu *kartalın* tüm uçuşlarına uyar. O ve yandaşları birbirlerine her gün, Carthusian tarikatı üyesi İtalyanın, daha uzun yıllar boyunca yaşamasını sağlayacak olan malları kibirle sayan cimriye seslendiği gibi sesleniyorlar: "Tu fai conto sopra i beni, bisogna prima far il conto sopra gli anni."[83] Yıllarını yanlış hesaplamamak için, dakikaları sayıyorlar. Sarayda, bakanlıklarda, devlet yönetiminin ve ordunun tepesinde, en olumlu ifadeyle nereden geldikleri bilinmeyen bir yığın herif (şeritli ceketleriyle tıpkı Soulouque'a bağlı yüksek rütbeliler gibi gülünç bir ağırbaşlılıkla dalkavukluk yapan gürültücü, adları kötüye çıkmış, yağmacı bohemler) itişip kakışıyor. Ahlakçılarının *Véron-Crevel*,[84] düşünürlerinin *Granier de Cassagnac* olduğu düşünüldüğünde, 10 Aralık Derneği'nin bu üst katmanını gözde canlandırmak mümkün hale gelir.

---

[82] "*Vol*", uçuş ve hırsızlık anlamına gelir - Karl Marx'ın notu.

[83] "Mallarını sayıyorsun, ama önce yıllarını saymalıydın" - Karl Marx'ın notu.

[84] Balzac, "*Kuzen Bette*"de [*La Cousine Bette*], "*Constitutionnel*" [gazetesinin] sahibi Dr. Véron'dan esinlenerek yarattığı Crevel karakteriyle, Paris'in her tür ahlaki değerden yoksun görgüsüzlerini tarif eder - Karl Marx'ın notu.

Guizot, başbakanlığı döneminde bu Granier'yi küçük bir gazetede hanedancı muhalefete karşı kullanırken, onu şu sözle övmüştü: *"C'est le roi des drôles"*, "maskaraların kralı o". Louis Bonaparte'ın sarayına ve güruhuna bakıp Naiplik Dönemini[85] ya da XV. Louis'yi hatırlamak haksızlık olurdu. Çünkü, "Fransa geçmişte pek çok kez bir metresler hükümeti tarafından yönetilmişti, ama bir *hommes entretenus* [kapatma erkekler] hükümetiyle hiç karşılaşmamıştı."[86]

Bu durumun çelişkili gereklerinin sürüklediği, aynı zamanda da bir hokkabaz gibi sürekli yeni şaşırtmacalarla izleyicilerin gözlerini Napoleon'un yerine geçmiş kişi olarak kendi üzerinde tutması, yani her gün bir darbe *en miniature* [minyatür darbe] yapması gereken Bonaparte, tüm burjuva ekonomisini bir keşmekeşin içine sürüklüyor, 1848 Devrimi için dokunulmaz görünen her şeye dokunuyor, bazılarını devrime hoşgörülü bazılarını da devrim isteklisi kılıyor, düzen adına bile anarşi üretiyor ve tüm bunları yaparken, bir yandan da, tüm devlet mekanizmasını kutsal halesinden yoksun bırakıyor, onu kutsallığından arındırıyor, aynı anda hem iğrenç hem de gülünç kılıyor. Trier'deki Kutsal Elbise kültünü,[87] Napoleon'a özgü imparator pelerini kültü olarak Paris'e kopyalıyor. Ama imparator pelerini sonunda Louis Bonaparte'ın omuzlarına düştüğünde, Napoleon'un Vendôme Sütunu'nun tepesindeki tunçtan heykeli devrilecek.[88]

---

[85] XV. Louis henüz reşit değilken, Orléans Dükü Philippe'in 1715'ten 1723'e kadar süren naiplik dönemi - Almanca baskı editörünün notu.

[86] Bayan Girardin'in sözleri - Karl Marx'ın notu.

[87] Marx'ın doğduğu kent olan Trier'de bulunan ve İsa'nın çarmıha gerilirken ya da bunun hemen öncesinde giydiği iddiası nedeniyle Hıristiyanlar tarafından "kutsal emanet" kabul edilen ve düzensiz aralıklarla hac ziyaretlerine açılan elbise - çev.

[88] *Vendôme Sütunu:* "Büyük Ordu"nun 1805'teki zaferleri anısına 1806 ile 1810 arasında Paris'teki Vendôme Meydanı'nda savaş ganimeti olarak ele geçirilen toplar kullanılarak yapılan ve üzerinde I. Napoleon'un heykeli bulunan sütun. Marx, "18 Brumaire"in ikinci baskısına önsözünde, buradaki kapanış cümlesinde söylenen şeyin gerçekleşmiş olduğunu saptamıştı. III. Napoleon, 1863'te, I. Napoleon'un Napoleon şapkalı ve savaş giysili heykelini kaldırtmış, onun yerine tümüyle imparatorluk takılarıyla bezeli bir heykelini koydurmuştu. Vendôme Sütunu, sonunda, 16 Mayıs 1871'de, Paris Komünü'nün 12 Nisan tarihli kararnamesi uyarınca, "bir barbarlık anıtı, bir kaba güç ve yanlış şan simgesi, galip gelenin yenilenlere yönelik sürekli bir aşağılaması" olduğu gerekçesiyle tahrip edildi ve I. Napoleon'un heykeli de devrildi - Almanca baskı editörünün notu.

Notlar

(Marx'ın 1869 yılındaki ikinci baskı öncesinde çıkarmış olmasına karşın, karşılaştırma için başvurulan Fransızca kaynakta yer alan cümle ve paragraflar.)

<1> Bu dönem de üç ana döneme ayrılır: *29 Mayıs 1849'dan 13 Haziran 1849'a kadar*, demokrasi ile burjuvazi arasındaki bir mücadele ve *küçük burjuva ya da demokratik partinin yenilgisi*; 13 Haziran 1849'dan 31 Mayıs 1850'ye kadar, burjuvazinin, yani Orleans'cılar ile meşrutiyetçiler koalisyonunun ya da düzenin parlamenter diktatörlüğü, *genel oy hakkının kaldırılmasıyla* taçlandırılan diktatörlük; *31 Mayıs 1850'den 2 Aralık 1851'e kadar*, burjuvazi ile Bonaparte arasındaki mücadele, *burjuva egemenliğinin devrilmesi, anayasal ya da parlamenter cumhuriyetin düşüşü*. (s. 41)

<2> Şubat Devriminin acil hedefi, Orleans hanedanını ve burjuvazinin onun döneminde egemen olan kesimini devirmekti. Bu hedefe ancak 2 Aralık 1851'de ulaşıldı. Orleans hanedanının muazzam mülklerine, yani gücünün gerçek dayanaklarına o zaman el kondu ve Şubat Devriminden beklenen şeyler, yani 1830'dan beri ünleriyle Fransa'yı usandıran adamların hapsedilmesi, kaçması, görevden alınması, sürgüne gönderilmesi, silahsızlandırılması, aşağılanması, ancak 2 Aralık darbesinin ertesinde gerçekleşti. Ama Louis-Philippe döneminde ticaret burjuvazisinin yalnızca bir kesimi egemendi. Bu burjuvazinin diğer kesimleri, hanedancı bir muhalefet ile cumhuriyetçi bir muhalefeti oluşturuyor ya da yasallık denen alanın tümüyle dışında kalıyordu. Ticaret burjuvazisinin tüm kesimlerini birden ilk kez iktidara getiren, parlamenter cumhuriyettir. Louis-Philippe döneminde, ticaret burjuvazisi, toprak burjuvazisini dışlar. Bu ikisini ilk kez eşit duruma getiren, Temmuz Monarşisi ile meşru monarşiyi birleştiren ve mülkiyetin iki egemenlik dönemini tekleştiren, parlamenter cumhuriyettir. Louis-Philippe döneminde, burjuvazinin ayrıcalıklı kesimi, egemenliğini tahtın altında gizler. Parlamenter cumhuriyette, burjuvazinin egemenliği, tüm unsurlarını birleştirdikten ve kendi alanını sınıfının alanı haline getirdikten sonra, tüm çıplaklığıyla ortaya çıktı. Yani, devrimin, öncelikle, burjuva egemenliğine en geniş, en genel ve en eksiksiz ifadesini kazandıracak ve böylece geri dönüş umudu kalmayacak şekilde yıkılmasını mümkün kılacak olan biçimi yaratması gerekti.

Şubat'ta Orleans'cı burjuvazi, yani Fransız burjuvazisinin en canlı kesimi hakkında alınan mahkumiyet kararı ancak o zaman uygulandı. Ancak o zaman, parlamentosuyla, barosuyla, ticaret mahkemeleriyle, taşra temsilcilikleriyle, noteriyle, üniversitesiyle, kürsüsüyle ve yargısıyla, basınıyla ve edebiyatıyla, yönetsel gelirleriyle, olağanüstü yargı kurumlarıyla (*casuel judiciaire*), memur maaşlarıyla ve devlet rantlarıyla, ruhuyla ve bedeniyle yenilgiye uğratıldı. Blanqui, burjuva muhafızlarının dağıtılmasını devrimin ilk talebi olarak formüle etmişti; ve Şubat'ta sırf onun ilerlemesini engellemek için devrime el uzatan burjuva muhafızlar, Aralık'ta sahneden kayboldu. Pantheon'un kendisi, sıradan bir kiliseye dönüştü. Burjuva rejiminin nihai biçiminden önce, onun 18. yüzyıldaki öncülerini azizlere dönüştüren büyü de bozuldu. (s. 114)

<3> Köylü sınıfının da aynı şekilde kayırılması, yeni burjuva toplumunun çıkarınaydı. Yeni yaratılan bu sınıf, burjuva rejiminin şehir kapılarının ötesine evrensel uzanımı, bu rejimin ulusal ölçekte cisimleşmesiydi.. (s. 121)

<4> Eğer kayırıldıysa, bunun nedeni, feodal düzenin restorasyonuna karşı, tüm diğer sınıflara göre daha geniş bir saldırı zemini sunmasıydı. (s. 121)

<5> Napoleon döneminde, kalabalık devlet personelinin doğrudan doğruya üretken olmasını sağlayan, yalnızca, devletin topladığı vergiler aracılığıyla, yeni oluşan köylülük için, burjuvazinin henüz özel sanayisini kullanarak altından kalkamayacağı bayındırlık işlerini yapması değildi. Devlet vergisi, sonuç olarak, kent ile kır arasındaki değişimin sürmesini sağlayan bir zorlama aracıydı. Bunun yokluğunda, küçük tarla sahibi köylü, Norveç'te ve İsviçre'nin bir bölümünde olduğu gibi, kendisinden hoşnut bir hödük olarak, kentliyle bütün ilişkisini keserdi. (s. 122)

<6> Gerçekten de, Fransız ulusu, bu uğursuz günlerde, her gün diz çöküp "Aziz genel oy hakkı, bizim için dua et!" diye yakaran demokrasiye karşı ölümcül bir günah işler. Kuşkusuz, genel oy hakkına tapanlar, onlar yararına o denli büyük şeyler yapan, II. Bonaparte'ı bir Napoleon'a,

bir Saul'ü bir Aziz Pavlus'a[89] ve bir Simon'u bir Aziz Petrus'a[90] dönüştüren olağanüstü bir güçten vazgeçmek istemez. Halkın ruhu onlara seçim sandığı aracılığıyla sesleniyor; Ezekiel peygamberin [İslam'da Zülkifl] tanrısının kuru kemiklere seslendiği gibi: *Haec alicit dominus deus ossibus suis: Ecce, ego intromittan in vos spiritum et vivetis.* [Tanrı, kemiklerine şöyle seslendi: İşte, size ruh katacağım ve yaşayacaksınız!] (s. 124)

<7> Zorbalık ya da anarşi. Doğal olarak, zorbalıktan yana olduğunu bildirdi. (s. 125)

[89] MS 3-7 yıllarında doğmuş olabileceği düşünülen, asıl adı Saul olan, bir Yahudi olarak gençliğinde Hıristiyanlarla mücadele eden, sonrasında Hıristiyanlığı benimseyip Roma İmparatorluğu'nun topraklarında bu dini yayan Aziz Pavlus (Saint Paul)- çev.

[90] Asıl adı Simon olan ve İsa tarafından havariliğe seçilen Aziz Petrus (Saint Peter)- çev.

Marx okumaya yeni başlayanlar için*

Feodalizmden kapitalizme geçiş süreci, İngiliz Sanayi Devrimiyle başladı. Sanayi Devrimi, anlık bir olay değil, kimilerine göre yüz yıldan uzun süren, en yoğun dönemi 1760 ile 1830 yılları arasında yaşanan bir süreçti. Bu süreçte, tarım dışı üretimin teknik temeli değişti. Teknik ilerlemeler hız kazanır ve makine üreten makineler ortaya çıkarken, zanaatkar atölyelerinin yerini büyük sanayi işletmeleri (fabrikalar) aldı.

Büyük ölçekli üretimin ortaya çıkması ve gelişmesi, iki yeni sınıfın varlığını gerektiriyordu: Üretim araçlarına (makinelere, aletlere, fabrika binalarına, hammaddelere vb.) sahip sermaye sahipleri (sanayi burjuvazisi) ve fabrikalarda çalışacak işçiler (proletarya).

Feodalizm döneminde, temel sömürü biçimi, emekçilerin ürettiklerine zor yoluyla el konmasıydı. Emekçilerin bazıları köle olarak çalıştırılırken, bazıları da neyi nasıl üreteceklerine kendileri karar veriyor, ama ürettiklerinin önemli bir bölümüne el konuyordu. Dünyanın pek çok ülkesinde, köylüler, toprakla birlikte alınıp satılıyordu.

Köylülerin ürettiklerinin önemli bir bölümüne el koyan ve bu arada her tür işlerini onlara yaptıran toprak sahipleri sınıfı (toprak ağaları, beyler, aşiret reisleri, aristokratlar, feodal sınıf), tam da bu nedenle, teknik ilerlemelerle pek fazla ilgilenmiyordu. Yine bu dönemde, usta-kalfa-çırak düzeniyle çalışan zanaatkarlar da, yalnızca, küçük ölçekli üretimin dar sı-

* Karl Marx'ın *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850* adlı kitabının 2009 yılının Ocak ayında Yazılama Yayınevi tarafından basılan Türkçe çevirisinde yer alan aynı başlıklı metne yalnızca kısa bir ek yapılmıştır.

nırları içinde, kendi ayrıcalıklarını korumaya çalışıyordu. Zanaatkarların "lonca" türü örgütlerinin amacı, teknik ilerleme sağlamak değil, kendi üretim alanlarına "izinsiz" girişleri önlemekti. Feodalizm döneminin zengin ve güçlü tüccarları ise, dünyanın her yanındaki üreticilerden ucuza mal alıp yüksek fiyatlarla satabildikleri için, kendi ülkelerindeki teknik ilerlemeleri ve sınai üretimin gelişmesini çok fazla önemsemiyordu. Son olarak, tefeciler ve feodalizm döneminin sonlarına doğru ortaya çıkan bankacılar ve borsa spekülatörleri ise, üretimle ve teknikle zaten hiç ilgili değildi.

Tüm bu nedenlerle, sanayici sermaye sahiplerinin güç kazanması hiç kolay olmadı. Fabrikalarında çalışacak "özgür" işçileri bulabilmek, lonca düzenini aşmak, tüccarların egemenliğine son verebilmek için, geçmiş dönemin egemen sınıflarıyla mücadele etmeleri gerekti. Bu mücadele, yani feodalizmden kapitalizme geçiş mücadelesi, İngiliz Sanayi Devriminden çok daha uzun bir tarihsel sürece yayıldı.

Feodalizme karşı mücadele, yalnızca geçmişin egemen sınıflarına karşı değil, aynı zamanda, o sınıfların egemenliğine dayanan feodal devletlere karşı yürütüldü. İmparatorluk, krallık, padişahlık, çarlık gibi yönetim biçimleri, o dönemde, feodal sınıfların egemenliklerini korumalarını sağlıyordu. Dolayısıyla, sanayi burjuvazisi, egemen sınıf konumuna gelebilmek için, bu yönetim biçimlerine ve mevcut iktidarlara karşı mücadele etmek, yani siyasal bir mücadele yürütmek zorundaydı.

Ayrıca, feodal ülkelerin çoğunda, merkezi devlet iktidarları görece zayıftı ve yerel iktidar odakları (dükalıklar, kontluklar, beylikler vs.) ülke ölçeğinde bir pazarın yaratılmasına engel oluyordu. Hatta, pek çok ülkede, yerel gümrük duvarları bulunuyordu. Oysa sanayi sermayesi, mümkün olduğu ölçüde büyük bir ulusal pazara gereksinim duyar. Bu nedenle, sanayi burjuvazisi, devlet yönetiminde merkezileşmeyi ve buna temel oluşturmak için de ulusalcılığı (milliyetçiliği) savundu.

Sanayi burjuvazisinin hedef aldığı bir diğer kesim, devletle iç içe geçmiş, eğitim kurumlarını büyük ölçüde kontrolü altında tutan, toplumsal yaşam üzerinde belirleyici bir ağırlığa sahip olan ve bunların da yardımıyla büyük maddi çıkar örgütlenmeleri durumuna gelen dinsel kurumlar oldu. Burjuvazinin desteğini alan "aydınlanmacı" düşünürler, dinsel dog-

malara karşı akılcılığı ve bilimsel düşünceyi savundu.

Ama sanayi burjuvazisi, feodalizm döneminin egemen sınıflarından da küçük bir toplumsal azınlık durumundaydı. Kendi iktidar mücadelesini yürütürken, toplumun başka kesimlerinin desteğine gereksinim duyuyordu. Bu nedenle, her tür siyasal haktan yoksun olan köylülerin, işçilerin ve o zamanlar işçilerden büyük bir kitle oluşturan işsizlerin tepkilerinden yararlanmaya çalıştı. Bu kesimlerin siyasette ağırlık kazanabilmesi için, seçme ve seçilme haklarının genişletilmesini, yani demokrasiyi savundu.

Kapitalistleşme sürecine ilk giren ülke olan İngiltere'de de, sanayici sermaye sahipleri, feodal sınıflara karşı bu tür bir mücadele yürüttü. Ama bunu yaparken, açık çatışmalara girmek, siyasal bir devrim yapmak zorunda kalmadılar. Bu ülkede, sanayi sermayesinin egemenliği adım adım, uzlaşmalarla sağlandı. İngiltere'nin bugün bile bir "kraliyet" ailesine sahip olması, bu uzlaşmacılığın bir ürünü.

Fransa'da ise, aristokrasi (egemen feodal sınıf), egemenliğini sanayici sermaye sahipleriyle paylaşmak yerine, ayrıcalıklarını korumaya çalıştı. Aristokratların ve din adamlarının kontrolü altındaki devletten yeterli desteği alamayan Fransız sermaye sahipleri, siyasal iktidarı paylaşmak için daha sert bir mücadele yürütmek zorunda kaldı. "Eşitlik", "özgürlük" ve "kardeşlik" sloganlarıyla, yoksul köylüleri, işçileri ve işsizleri mevcut düzene karşı mücadeleye çağırdılar. 1789'daki Büyük Fransız Devrimi, burjuva siyasetçilerinin önderlik ettiği bir halk ayaklanmasının ürünü oldu. Burjuvazi, kendi çıkarlarını toplumun geniş bir kesiminin çıkarları gibi göstermeyi başarabilmiş, ezilenlerin öncülüğünü yaparak iktidarı alabilmişti.

1789 Devrimi, ülkedeki siyasal güçler dengesinin bir günde tümüyle değişmesini sağlamadı. Devrim sonrasında, düzenin ne ölçüde değiştirileceği konusundaki siyasal mücadele sürdü. Başlangıçta, krallık rejiminin korunması, yalnızca kralın yetkilerinin anayasayla sınırlandırılması görüşü ağır basıyordu. Buna karşın, devrimin başlangıçtaki ideallerine daha sıkı bir şekilde bağlı olan Jakobenler, yoksul halkı örgütleyerek güç kazandı ve 1792 yılında tek başlarına iktidara geldiler. 1792 ile 1794 yılları arasında, krallık rejimine son verildi, cumhuriyet kuruldu, tüm yetişkin

yurttaşlara (erkeklere) seçme hakkı verildi ve feodal güçlerin etkisini tümüyle kırmak için sert bir mücadele yürütüldü. 1793-1794 dönemi, bu mücadelenin sertliği nedeniyle, "Terör Dönemi" olarak da anılır.

Ancak, 1789 Fransız Devrimiyle iktidara gelen burjuvazi, insanlar arasında tam bir eşitlik, özgürlük ve kardeşlik istemediğini kısa bir süre içinde gösterdi. Burjuvazinin asıl istediği, işçileri sömürme özgürlüğüydü. Sömürü üzerine kurulu bir düzende, gerçek bir eşitlik mümkün değildir. Eşitliğin olmadığı bir yerde de özgürlüklerin sınırlanması kaçınılmazdır.

Devrimden kısa bir süre sonra, burjuvazi, kendi ideallerine ihanet etti. Burjuva devriminin en ileri temsilcileri olan Jakobenler, burjuvaziye göre fazla "eşitlikçi" oldukları için, burjuvazinin desteğiyle tasfiye edildi. Bunun sonuçları arasında, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik ideallerine bağlı kalan aydınların farklı arayışlara yönelmeleri de vardı. Marksizmin dayandığı ana kaynaklardan biri olan Fransız sosyalizmi, burjuvaziden kopan aydınların yarattığı bir akım oldu.

Jakobenlerin tasfiye edilmesinden sonra, devrimci dönemin ürünü olan toplumsal kazanımların önemli bir bölümü ortadan kaldırıldı. 1799 yılında bir hükümet darbesiyle başa geçen Napoleon Bonaparte, 1804 yılında imparatorluğunu ilan etti ve I. Napoleon adını aldı. Napoleon'un iktidar dönemine damgasını vuran, bir dönem boyunca Fransa'nın sınırlarını genişleten dış savaşlar oldu. Ama sonunda yenik düşen Napoleon, 1815 yılında iktidarını kaybetti.

Napoleon'un ardından, iktidar, daha çok büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını temsil eden Bourbon hanedanının eline geçti. 1815-1830 dönemine, "Restorasyon" dönemi denir. Bu dönemde, Fransa, anayasası bulunan bir krallık rejimiydi. Bourbon hanedanının savunucuları, "meşrutiyetçiler" (*légitimistes*) diye anılır.

Restorasyon döneminde iktidardan dışlanan kesimler arasında, sanayi burjuvazisinin yanı sıra, o dönemde sanayi burjuvazisinden güçlü olan mali aristokrasi (bankacılar, borsa spekülatörleri ve onlarla işbirliği halindeki diğer zengin kesimler) de bulunuyordu. Bu kesimler, 1830 yılının Temmuz ayında, yine bir halk ayaklanmasının yardımıyla, Bourbon hanedanını devirdi. Temmuz Devrimi, daha çok mali aristokrasinin çıkarlarını temsil eden Orleans hanedanını başa geçirdi. Louis-Philippe kral oldu.

1830-1848 döneminin rejimi "Temmuz Monarşisi" diye anılır.

1848 yılının Şubat ayında gerçekleşen devrimse (Şubat Devrimi), Louis-Philippe'in krallığına son verirken, Fransa'nın İkinci Cumhuriyet dönemini başlattı. Bu dönem, Cumhurbaşkanı Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851'deki darbesiyle sona erdi.

1850 yılında kaleme aldığı *"Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850"* adlı çalışmasında 1848-1850 döneminin siyasal gelişmelerini inceleyen Karl Marx, Bonaparte'ın darbesinin hemen ardından yazdığı *18 Brumaire*'de, İkinci Cumhuriyet döneminin ilk yarısını daha genel hatlarıyla değerlendirirken, darbeye yol açan sınıfsal ve siyasal dinamikleri çözümlüyor.

Erkin Özalp

Sözlükçe ve Dizin*

* Fransız isimleri hakkında bilgi verilirken Fransız oldukları belirtilmemiştir.

Bailly, Jean-Sylvain (1736-1793) -- 1789 Fransız Devriminin başlangıç döneminin liderlerinden, Jakobenlerin iktidar döneminde idam edildi - 17

Balzac, Honoré de (1799-1850) -- Yazar - 127

Baraguey d'Hilliers, Louis-Achille (1795-1878) -- Bonaparte'çı general, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclis ve Ulusal Yasama Meclisi üyesi - 84-85, 97

Baroche, Pierre Jules (1802-1870) -- Kamu savcısı, başlangıçta Düzen Partisi üyesi, sonradan Bonaparte'çı - 67, 79-80, 85, 90

Barrot, Hyacinthe Camille Odilon (1791-1873) -- Temmuz Monarşisi döneminde hanedancı muhalefetin liderliğini yaptı, 24 Şubat 1848'de Louis-Philippe tarafından yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmesine karşın aynı gün Şubat Devrimi gerçekleştirildi, Aralık 1848'de Louis Bonaparte'ın atadığı ilk hükümetin başbakanı oldu, 30 Ekim 1849'da görevden alındı - 36-38, 43, 59-61, 71, 86, 89, 96, 105

Baze, Jean Didier (1800-1881) -- Hukukçu ve siyasetçi, Orléans'cı - 39, 95, 110

Bedeau, Marie Alphonse (1804-1863) -- General ve siyasetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Kurucu Ulusal Meclisin ve Ulusal Yasama Meclisinin başkan yardımcısı - 44, 86

Benoist d'Azy, Denis (1796-1880) -- Meşrutiyetçi, İkinci Cumhuriyet döneminde Ulusal Yasama Meclisinin başkan yardımcısı - 89, 94

Bernard -- Albay - 34

Berryer, Pierre Antoine (1790-1868) -- Hukukçu, meşrutiyetçilerin parlamento sözcülerinden - 48, 67, 87, 94, 96, 98, 102

Billault, Auguste Adolphe Marie (1805-1863) – Önce Orléans'cı, 1849'dan sonra Bonaparte'çı, 1854-58'de içişleri bakanı - 89

Birinci Cumhuriyet -- Fransız Devriminin (1789) ardından, cumhuriyetin ilan edildiği 1792 yılı ile Napoléon Bonaparte'ın imparatorluğunu ilan ettiği 1804 yılı arasındaki dönem

Blanc, Louis (1811-1882) -- 1839'da yayımlanan *Emeğin Örgütlenmesi* (*L'Organisation du travail*) adlı kitabında işçilerin "toplumsal atölyeler"de örgütlenmesini savundu, Şubat Devriminin (1848) ardından kurulan Geçici Hükümetin

Gracchus kardeşler -- MÖ 2. yüzyılda Roma'da toprakların yoksullara dağıtılmasını savundukları için soylular tarafından öldürülen iki kardeş - 16

Guise Dükü II. Henry (1614-1664) -- 1640'tan ölümüne kadar Guise dükü - 127

Guizot, François Pierre Guillaume (1787-1874) -- Tarihçi, Temmuz Monarşisi döneminde, 1840-1847 yıllarında dışişleri bakanlığı, 19 Eylül 1847 ile 23 Şubat 1848 tarihleri arasında başbakanlık yaptı, başbakanlık döneminde her tür reform talebini geri çevirerek Şubat Devriminin (1848) patlak vermesini kolaylaştırdı, devrimden sonra siyasetten çekildi - 16, 31, 95-96, 115, 128

Habakkuk -- MÖ 7. yüzyılda yaşadığı iddia edilen İbrani peygamber - 17

halk bankası -- İşçileri çok düşük faizli kredilerle girişimcilere dönüştürmeyi planlayan Proudhon, İkinci Cumhuriyet döneminde, bir halk bankası (*la Banque du Peuple*) kurma girişiminde bulunmuştu; bu girişimin arka planında, Proudhon'un "değişim bankası (*banque d'échange-Tauschbank*) kurma projesi vardı - 23

hanedancı muhalefet -- Odilon Barrot'nun liderliğini yaptığı, Temmuz Monarşisi döneminde Orleans hanedanının bazı reformlarla iktidarda kalmasını amaçlayan muhalefet grubu - 21-22, 128-129

Hautpoul, Alphonse Henri d' (1789-1865) -- General, meşrutiyetçi, sonradan Bonaparte'çı, 1849-1850'de başbakan ve savaş bakanı - 61, 67, 76-78

Haziran ayaklanması (1848) – *bkz.* Haziran Günleri ayaklanması

Haziran Günleri (*journées de Juin*) ayaklanması (1848) -- Şubat Devriminin (1848) ardından cumhuriyetin ilan edilmesini ve bazı sosyal hakların tanınmasını sağlayan Parisli işçiler, devlet tarafından kurulan "ulusal atölyeler"in kapatılması üzerine, 22 Haziran günü sokak gösterilerine başladı, 23 Haziran'da barikatlar kuruldu ve izleyen günlerde General Cavaignac yönetimindeki askerler binlerce işçiyi öldürerek ayaklanmayı bastırdı. Çok daha fazla sayıda insan tutuklandı ve pek çoğu Cezayir'e sürüldü (*ayrıca*: Haziran, Haziran ayaklanması) - 23-25, 27-28, 36, 41, 48, 51, 55-56, 66, 69, 74, 89, 110, 113-115

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831) -- Alman filozofu, "Alman idealizmi"nin kurucularından - 15, 19

Heine, Heinrich (1797-1856) – Alman şair - 25

tarafından atanan ve 9 Mayıs 1848'de Geçici Hükümetin yerini alan yürütme organı. Haziran ayaklanması sırasında, 24 Haziran 1848'de, meclisin yürütme gücünü Cavaignac'a devretmesiyle ortadan kalktı - 28

Zeus -- Yunan tanrısı (mitoloji) - 90

"On dokuzuncu yüzyılın toplumsal devrimi, şiirini geçmişten değil, yalnızca gelecekten çıkarabilir."

1789 Devriminin ardından kurulan Birinci Fransız Cumhuriyeti, devrimden sonra benimsenen yeni takvime göre "Brumaire" ayının 18. gününde (9 Kasım 1799'da) bir darbeyle iktidara gelen Napoleon Bonaparte'ın imparatorluğunu ilan ettiği 1804 yılında sona ermişti. İkinci Fransız Cumhuriyeti, 1848 Şubat Devriminde işçi sınıfının tarih sahnesine ilk kez bağımsız bir güç olarak çıkması sayesinde kuruldu. Ancak, bu devrimin ardından cumhurbaşkanı seçilen Louis Bonaparte, 2 Aralık 1851'de kendi darbesini, yani "18 Brumaire"ini gerçekleştirerek, bir yıl sonra imparatorluğunu ilan etmesinin yolunu açtı.

Marx, 1851 darbesinin hemen ardından kaleme aldığı bu kitapta, Napoleon Bonaparte'ın yeğeni Louis Bonaparte'ın tüm zaaflarına karşın nasıl olup da sınıfsal güç dengelerinden yararlanarak imparatorluk yolunu açabildiğini inceliyor. Ama bununla kalmıyor ve Şubat 1848'de "şiirini geçmişten çıkarmaya" çalışan işçi sınıfının geleceğini tartışıyor.

Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i, bu çalışmayla, ilk kez Almanca özgün metninden çevrilerek dilimize kazandırıldı.

Kapak resmi: Franz Xaver Winterhalter, "III. Napoleon Portresi", 1852, 240 x 155 cm, tuval üzerine yağlıboya (2 Aralık 1852'de imparatorluğunu ilan eden Louis Bonaparte, taç giyme törenindeki giysileriyle)

ISBN 605-5892-18-0

15 YTL

YAZILAMA